

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA Z KUŞAĞI
KADINLARIN KENTSEL MEKAN PRATİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAHUR TOPRAK

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Tuğba Metin Aer

BOLU, TEMMUZ - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Mahur TOPRAK tarafından hazırlanan “**TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA Z KUŞAĞI KADINLARIN KENTSEL MEKAN PRATİKLERİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 26/07/2024

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. Tuğba METİN AÇER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Üye
Doç. Dr. Emel YİĞİTTÜRK EKİYOR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

.....

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Zuhâl GÜLER
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 2022/12 sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....
MAHUR TOPRAK

ÖZET

TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA Z KUŞAĞI KADINLARIN KENTSEL MEKAN PRATİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAHUR TOPRAK

BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. TUĞBA METİN AÇER)

BOLU, TEMMUZ - 2024

XII+95

Geçmişten günümüze süregelen ataerkil sistemin kadınlara atfettiği ev içi roller kadınların özel alanda, erkeklerin ise kamusal alanda konumlanmasına neden olmaktadır. Kamusal alanda baskın olarak yer alan erkekler aynı zamanda kentsel mekanın cinsiyetini de belirlemektedirler. Nesilden nesile aktarılan toplumsal cinsiyet normları, günümüzde hala kadınların kentsel mekanda erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olamamalarına neden olmaktadır. Ev içinin güvenli, dışarının tehlikeli olduğu diktesiyle kentsel mekanda kendilerini güçsüz taraf olarak kodlayan kadınlar, mekânsal özgürlüklerinin kısıtlanmasını kabullenip, içselleştirmişlerdir. Bu çalışmada ataerkil sistem normlarıyla ikincilleştirilen kadınların kentsel mekana erişim pratikleri, Z kuşağı kadınlar üzerinden incelenecektir. Özgürlükçü bir kuşak içinde yer alan Z kuşağı kadınların kentsel mekan deneyimlerinde ne derece özgür ve görünür oldukları ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Araştırmada nitel yöntem ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken ölçüt örnekleme tekniği tercih edilmiş ve kentte yaşayan, Z kuşağı, kadın ölçütleri esas alınmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu ise 15 farklı kentte yaşayan Z kuşağına mensup 20 kadın oluşturmuştur. Nitel veri toplama tekniklerinden yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme tekniği kullanılmış ve görüşmeler çevrimiçi gerçekleştirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELE: Kent, Mekan, Kadın, Z kuşağı, Toplumsal cinsiyet

ABSTRACT

URBAN SPACE PRACTICES OF GENERATION Z WOMEN IN THE CONTEXT OF GENDER

MASTER THESIS

MAHUR TOPRAK

BOLU ABANT İZZET BAYSAL UNIVERSITY

INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. TUĞBA METİN AÇER)

BOLU, JULY 2024

XII+95

The domestic roles attributed to women by the patriarchal system, which continues from the past to the present, lead to the positioning of women in the private sphere and men in the public sphere. Men, who are widespread in the public sphere, also determine the gender of the urban space. Gender norms that have been passed down from generation to generation still cause women to not be able to have equal rights and freedoms with men in urban space today. Women who encode themselves as the powerless party in urban space with the dictates that the inside of the house is safe and the outside is dangerous have accepted and internalized the restriction of their spatial freedoms. In this study, the urban space access practices of women who are secondarized by the norms of the patriarchal system will be examined through generation Z women. The study group of the research consists of 20 women belonging to generation Z living in 15 different cities. The extent to which the women of generation Z in a libertarian generation are free and visible in their urban space experiences will be tried to be revealed using the phenomenology pattern.

KEYWORDS: Urban, Space, Woman, Generation Z, Gender

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	ix
FOTOĞRAF LİSTESİ	x
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	xi
TEŞEKKÜR	xii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	3
1.1 Araştırmanın Konusu ve Önemi	3
1.2 Araştırmanın Amacı ve Problemi	3
1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.4 Araştırmanın Yöntem ve Deseni	5
1.5 Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	5
1.6 Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Tekniği	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1 Kavramsal Çerçeve.....	7
2.1.1 Toplumsal Cinsiyet.....	7
2.1.2 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği.....	8
2.1.3 Özel ve Kamusal Alan.....	10
2.1.4 Kentsel Mekan.....	11
2.1.5 Kadın Odaklı Kentsel Mekan ve Planlama.....	12
2.1.6 Z Kuşağı	13
2.2 Kuramsal Çerçeve.....	15
2.2.1 Feminist Teori	15
2.2.2 Feminist Coğrafya	17
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	21
3. LİTERATÜR TARAMASI	21
3.1 Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı.....	21
3.2 Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Dostu Kent Ortak Programına Katılan Yerel Yönetimler.....	22
3.3 Kadınların Mekan Kullanımına İlişkin Yapılan Çalışmalar	26
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	29

4. BULGULAR	29
4.1 Katılımcıların Demografik Bulguları	29
4.2 Z Kuşağı Olmak.....	32
4.2.1 Z Kuşağı Algısı ve Memnuniyet Durumu	32
4.2.2 Sınırlandırılmış Özgürlük	34
4.2.3 Eski Kuşaklarla Kıyas: “Daha Bilinçli, Daha Eşitlikçi”	36
4.3 Z Kuşağı Kadınların Kentsel Mekan Pratikleri	40
4.3.1 Yaşanılan Yer Algısı ve Memnuniyet Durumu	40
4.3.2 Sosyal Çevre-Kentsel Mekan Kullanımı İlişkisi	44
4.3.3 Kentsel Mekanda Güvenlik	48
4.3.4 Kentsel Mekanda Ulaşım.....	56
4.3.5 Kentsel Mekanda Özgürlük	60
4.3.6 Kentsel Mekanda Deneyimlenen Zorluklar ve Baş etme Pratikleri ..	72
4.3.7 İdeal Kent Tanımlamaları	78
SONUÇ.....	81
KAYNAKLAR	86

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 3.1. Avrupa’da kadın dostu kent programına yönelik yürütülen faaliyetler (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017).....	25
Tablo 4.1. Katılımcıların demografik verileri	29
Tablo 4.2. Katılımcıların meslek ve ekonomik gelirleri.....	31

FOTOĞRAF LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 4.1. Gece ve Sindirella	51
Fotoğraf 4.2. Kent ve öldürülen kadın kartları.....	53
Fotoğraf 4.3. Eril alan	55
Fotoğraf 4.4. Otobüs durağında bekleyiş	58
Fotoğraf 4.5. Kadın, hayat, özgürlük	62
Fotoğraf 4.6. Kadın, sokak, erkek	64
Fotoğraf 4.7. Gece, yağmur, kadın.....	67
Fotoğraf 4.8. Gecenin sakinleri.....	71
Fotoğraf 4.9. Arayış	77
Fotoğraf 4.10. Kentin flu öznesi	80

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

BAİBÜ : Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Bşk. : Başkan, Başkanlık

çev. : Çeviren

yy.: Yüzyıl

YEEP: Yerel Eşitlik Eylem Planları

TEŞEKKÜR

Bu tezin oluşumunda öncelikle bütün ders ve tez dönemi sürecinde hiçbir zaman bilgisini ve yardımını esirgemeyerek, beni yalnız bırakmayan danışmanım Doç. Dr. Tuğba METİN AÇER'e anlayışı ve fedakarlıkları için, lisans ve yüksek lisans sürecimdeki bütün hocalarıma emekleri ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

.

GİRİŞ

Biyolojik cinsiyetin aksine toplumsal cinsiyet, toplumun atfetmiş olduğu roller, özellikler ve konumlamalarla cinsiyetin belirlenmesini sağlayarak, cinsiyetleri birbirinden ayırıcı tanımlamalar yapmaktadır. Ataerkil sistemin kadınlara biçmiş olduğu roller, kadınların ikincil bir konumda kalmalarına ve erkeklerin sahip oldukları haklardan ve özgürlüklerden eşit derecede yararlanamamalarına neden olmaktadır. Yaşamlarının her alanında olduğu gibi kentsel mekanda da ayrıştırmaya maruz kalan kadınların, kent hakkına erişimlerinde erkeklerle eşit hak ve özgürlüğe sahip olamadıkları görülmektedir.

1970’lerden itibaren kentler Marksist bir yaklaşımla toplumsal eşitsizlikler odağında incelenirken sınıf eşitsizliğinin temel alınıp, cinsiyet eşitsizliğine duyarsız kalınması feminist coğrafya çalışmalarını beraberinde getirmiştir. Mekan ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkilere odaklanan feminist coğrafyacılar, mekanın cinsiyet üzerinden okunmasını hedeflemiştir. Feminist coğrafyacılar göre kadınlar, kentsel mekan kullanımında erkeklere göre daha sınırlı kalmakta ve eşit fırsatlara sahip olamamaktadırlar (Miroğlu, 2018).

Günümüzde hâlâ kadınların kentsel mekandaki özgürlük düzeylerinin, karşılaştıkları zorlukların ve güvenlik durumlarının erkeklerle eşit olmadığı, erkeklerden daha dezavantajlı bir kentsel deneyime sahip oldukları görülmektedir. Kadınların ev içi ve aile düzenini sağlamakla yükümlü kılınması, kamusal alanda aktif yer almalarına ket vurmuştur. Ev dışındaki alanların kadınlar için tehdit unsuru oluşturduğu inancını yaratan toplumsal cinsiyet normları, kadınları özel alanla sınırlı tutmuştur. Kentsel mekanın kendileri için güvenlik tehdidi oluşturduğunu içselleştiren kadınlar, kentsel mekan kullanımında kendilerine dayatılan kurallara ve kısıtlamalara uygunluk göstermektedirler. Kadınların kentsel mekana erişim özgürlükleri ilk olarak aileleri tarafından sınırlandırılmaktadır. Erkeklerden farklı olarak kadınlar, ev dışına çıktıkları andan itibaren eve giriş saati, nereye gittiği, kiminle gittiği, ne giyindiği gibi dikkat etmeleri gereken birçok koşullarla sarmalanırlar. Cinsiyetlerinden ötürü yaşamlarının her evresinde engellere ve kısıtlamalara maruz kalan kadınlar, kentsel mekana erişimlerindeki sınırlanmaları

“normal”, “olması gereken”, “doğru olan” şeklinde içselleştirmekte ve nesilden nesile bu kabulleniş aktarmaktadırlar (Aktaş, 2017).

Günümüzdeki tartışmalara göre 1997 sonrası doğum yıllarını kapsayan ve “yeni nesil” olarak tanımlanan Z kuşağını, diğer kuşaklardan ayıran en önemli özelliklerinin özgürlüğüne düşkün, bağımsız ve hakkını arayan bireyler olduğu düşünülmektedir. Geçmiş kuşaklara kıyasla Z kuşağının aynı zamanda ataerkil statükoyu bozma eğiliminde oldukları, toplumsal cinsiyet eşitliğine önem verdikleri ve farklı cinsel yönelimlere saygı duydukları bilinmektedir (indigo, 2021). Z kuşağının hem toplumsal cinsiyet eşitliği bilincine sahip olması hem de bağımsız ve özgürlüğüne düşkün olması, akıllara Z kuşağı kadınların daha eski kuşaklardaki kadınlara göre ne tür farklılıklar taşıdığı sorusunu getirmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan, Z kuşağı kadınların kentsel mekân pratiklerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi, Z kuşağı kadınların eşitlik ve özgürlük arayışlarının kentsel mekan deneyimlerine nasıl yansıdığını gösterecektir. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın konusu, amacı, önemi, problemleri, sınırlılıkları ve araştırmanın metodolojisi yer almaktadır. İkinci bölümde araştırmanın kavramsal çerçevesi, üçüncü bölümde ise araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturan feminist teori ve feminist coğrafya kuramları açıklanmaktadır. Dördüncü bölümde literatür taramasına, beşinci bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırmanın bulgular kısmı Z Kuşağı Olmak ve Z Kuşağı Kadınların Kentsel Mekan Pratikleri şeklinde iki bölüme ayrılmıştır. Son olarak sonuç ve tartışma kısmında ise yapılan çalışmanın bulgular dahilindeki sonuçları yorumlanmış ve tartışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1 Araştırmanın Konusu ve Önemi

Bu araştırmanın konusu Z kuşağı kadınların kentsel mekân pratiklerinin toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesidir. Araştırma konusu oluşturulurken birbirleriyle ilişkilendirilen üç temel kavramdan yola çıkılmıştır; toplumsal cinsiyet, kentsel mekan, Z kuşağı. Araştırmada mekan olgusu, özellikle kent mekânı, Z Kuşağı kadınların deneyimleri ile ele alınmış ve toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmiştir.

Bu çalışmanın nitel yöntem ve fenomenolojik desenle yürütülmüş olmasının, kadınların kentsel deneyimlerinin derinlemesine inceleme fırsatına erişilmesinin ayrıca kentsel mekânı toplumsal cinsiyet ve Z kuşağı odağında ele alarak özgün yapı taşımasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmanın bir diğer kazanımı ise çalışma grubunda Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden ve on beş şehirden katılımcılara yer verilmesi olmuştur. Böylelikle Z kuşağı kadınların kentsel mekan deneyimlerinin bölge ve kent karşılaştırmalı incelenmesi fırsatına erişilmiştir.

1.2 Araştırmanın Amacı ve Problemi

Bu araştırmada feminist coğrafya perspektifinden beslenilerek, mekanın cinsiyet üzerinden okunmasına, mekana erişimde kadınların erkeklerle eşit düzlemde yer almamasına ve ikincil konumda olmalarına, kadınların mekânsal sınırlanmalara ve ayrışmalara maruz kalmalarına odaklanılmıştır. Araştırmada Z kuşağı kadınların günlük hayatlarında erkeklerden ayrılmış olduğu kentsel mekan deneyimlerinin ortaya koyulması amaçlanmaktadır.

Araştırmada Z kuşağının tercih edilme nedeni ise Z kuşağının günümüzde birçok tartışmaya bağlı olarak gündemde yer alması ve bu tartışma içeriklerinde Z kuşağının bireyselliğe ve özgürlüğe düşkün, eşitlikçi, bağımsız, baskıdan hoşlanmayan vb. ortak özellikleriyle ön plana çıkmasıdır (Görmez, 2021). Özellikle Z kuşağının ilk akla gelen en temel nitelikleri teknolojiyle doğmaları ve özgürlükçü olmalarıdır (Yıldırım ve Sönmez, 2022). Z kuşağı kadınların bir yandan cinsiyet temelinde kent hakkına erkeklerle eşit biçimde erişememeleri ve mekânsal özgürlüklerinin sınırlanmaları diğer yandan ise özgürlükçü ve bireysel bir kuşağın

üyeleri olmaları kentsel mekanı nasıl deneyimledikleri konusunda dikkat çekici boyuttadır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Z kuşağı kadınlar günlük hayatlarında kentsel mekanı nasıl deneyimlemektedirler?
 - Z kuşağı kadınlar kentsel alanda en çok hangi mekanları kullanmaktadırlar?
 - Z kuşağı kadınların kentsel mekanda deneyimledikleri zorluklar nelerdir?
 - Z kuşağı kadınların cinsiyet üzerinden mekânsal ayrışmalarla baş etme pratikleri nelerdir?
2. Z kuşağı kadınlar, kadınların mekânsal sınırlanmalarına nasıl bir anlam yüklemektedirler?
3. Z kuşağı kadınlar kentsel mekan deneyimlerinin erkeklerden farklılaşmasının sebeplerini nasıl yorumlamaktadırlar?

1.3 Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en önemli kısıtlılığı görüşmelerin yüzyüze yapılması mümkün olmadığından çevrimiçi gerçekleştirilmesi olmuştur. Bazı katılımcılarla yapılan görüşmelerde bir takım teknolojik iletişim problemleri yaşanmıştır. İkinci sınırlılık ise araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcıların farklı şehirlerden seçilmesidir. Dolayısıyla farklı şehirlerden katılımcılara ulaşabilmek ve ulaşılan kişiler arasında da sosyo-demografik özelliklerde çeşitlilik göstermelerine dikkat etmek, araştırma sürecini oldukça zorlaştırmış ve saha uygulama süresini uzatmıştır. Ayrıca yine çevrimiçi görüşme zorunluluğundan dolayı bazı katılımcı adayları araştırmaya katılma konusunda güven problemi yaşamış ve görüşme süreci başladıktan sonra araştırmaya katılmaktan vazgeçmiştir. Katılımcı olmaktan vazgeçen adaylar yerine aynı şehirden tekrardan farklı katılımcı arayışına girmek, saha süresi konusunda olumsuz etki yaratmıştır.

Katılımcıların Türkiye'nin farklı kentlerinden seçilmesi ve farklı kent deneyimlerine yer verilmesi bir başka sınırlılık olarak, fenomenoloji deseninin amacını oluşturan deneyimin özünün ortaya konulmasını ve anlaşılmasını güçleştirmiştir.

1.4 Araştırmanın Yöntem ve Deseni

Bu araştırmada nitel yöntem ve fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenolojik araştırma, *“birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını keşfeder”* (Creswell, 2021). Fenomenolojik araştırmaların odak noktası katılımcıların ortak deneyime sahip olmalarıdır.

Araştırmanın konusu ile ilişkili olarak, 20.yy’da fenomenolojik düşünce, mekanın tarihselliği ve toplumsallığı üzerinde tartışmalar yürütmüş, mekan yeni boyutlarıyla ele alınmıştır. Örneğin Creswell, yeri fizikselliğinden bağımsız olarak anlamsal ilişkilerle okunabileceğini söylerken, Castells, mekanın toplumun kendisi olduğunu düşünür. 20.yy’da fenomenolojist düşünürler, mekanı hacimsel yapısının dışında farklı boyutlarla ele alarak mekanın anlamsallığını sorgulamışlardır (Ulubay, Önal, 2020).

1.5 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Türkiye’de yaşayan ve kentsel mekanda ikamet eden, 1997-2012 yılları aralığında doğan Z kuşağı kadın bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme oluşturulurken ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ölçüt(kriter) örnekleme, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş olan *“bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır”*(Baltacı, 2018). Araştırma örnekleminde belirlenen ölçütler katılımcıların 18 yaş ve üzeri Z kuşağı, kadın, kentte yaşıyor olmasıdır. Araştırmada örneklem grubu, evrene genelleme amacı taşımamaktadır.

Belirlenen ölçütler doğrultusunda araştırmanın örnekleminde metropol olmaları dolayısıyla İstanbul ve İzmir’den 3, Ankara’dan 2 katılımcıya yer verilirken diğer kentler olan Antalya, Bolu, Çanakkale, Düzce, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, Kayseri, Mersin, Trabzon ve Tunceli illerinden birer katılımcı yer almıştır. Araştırma örnekleminde farklı kentlere yer verilmesinin amacı, Z kuşağı kadınların kentsel mekan deneyimlerinin, yer aldıkları coğrafyadaki farklılıklar üzerine karşılıklı incelenmesidir.

1.6 Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Tekniği

Katılımcıların farklı şehirlerde yaşıyor olmasından dolayı araştırma süresince çevrimiçi görüşmeler sağlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubu oluşturulurken de çevrimiçi yöntem seyredilerek sosyal medya kanalları üzerinden ilan ve duyurular ile gönüllü katılımcılara ulaşılmıştır. Araştırmada yarı

yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, “araştırmacı tarafından açık uçlu soruların belirli plan ve sistematik olarak görüşmeciye yönetilmesi şekliyle gerçekleştirilmektedir” (Uslu ve Demir, 2023). Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcının anlamadığı ya da yorum getiremediği sorularda araştırmacı devreye girerek soruyu daha anlaşılır şekilde tekrardan düzenleyerek sorabilir, görüşme süresince müdahale edebilir (Polat, 2022). Araştırmada gerçekleştirilen görüşmelerin süresi ortalama 50 ile 60 dakika arasında değişim göstermiştir. Saha çalışması 2023 yılının Ocak ile Mayıs ayları arasında gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılardan toplanan verilerin analizinde MAXQUDA 2020 nitel veri analiz programı kullanılmıştır. Kodlama aşamasında öncelikle katılımcıların deneyimlerindeki ortak görüşler kategorilendirilerek açık kodlanmış, ardından açık kodlanan kategoriler arasında bağ kurularak eksenel kodlama yapılmış ve son olarak kategoriler temalara indirgenerek tematik kodlama yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Kavramsal Çerçeve

2.1.1 Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet kavramını ilk defa 1972’de sosyolojiye katan Ann Oakley’e göre ‘sex’ (cinsiyet) kadın-erkek ayrımını biyolojik olarak anlatırken, ‘gender’ (toplumsal cinsiyet) kadın ve erkek arasındaki farklılaşmanın toplumsal bağlamdaki yönlerini kapsamakta ve eşitsiz bölünmelerine dikkat çekmektedir (Oakley, 1972; Marshall, 1999:98). Cinsiyet kavramı bireyi biyolojik yönden kadın/erkek olarak ayırırken, toplumsal cinsiyet kavramı ise toplumun bireye yüklediği anlamlar bütünü ifade eder. Bu anlamlar, kişiden beklenen tutum ve davranışları, rolleri, toplumsal ve kültürel özellikleri içermektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ayrı kavramlar olsa da ikisini birbirinden tamamen ayırmak mümkün değildir. Çünkü toplumsal cinsiyet, bireyin biyolojik cinsiyetine uygun beklentiler yaratır. Bireyin fiziksel bedenini temsil eden cinsiyeti ile o cinsiyete atanmış toplumsal cinsiyet özellikleri birbirine paraleldir (Lips, 2001; Dökmen, 2009). Birey doğduğu andan itibaren cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kalıpları arasında sıkışıp kalmaktadır. Doğduğunda biyolojik olarak cinsiyeti kadın ya da erkek belirlenen bebekten, yaşamı boyunca biyolojik cinsiyet kimliğine uygun özellikler taşıması beklenmektedir. Hatta bu beklentilerin ilk somut örneğini bebek doğduktan sonra giydirilen kıyafetinin renginde görebiliriz. Bebek daha dünyaya gelmeden önce yapılan doğum hazırlıkları, kıyafetler, oda takımı, oyuncaklar vs. biyolojik cinsiyete göre şekillenmektedir.

Toplumsal cinsiyet, bireyin anne karnındayken ebeveynlerinin biyolojik cinsiyetini öğrenmesiyle harekete geçer ve bireyi yaşam boyu pençeleri arasında hapseder. Toplumsal cinsiyetin bireye işlenmesinde ilk fail aile, ailenin referansı ise toplum, toplumsal ve kültürel yapıdır. Ebeveynler, çocuklarının içinde bulundukları toplum normlarına, kültürel yapıya, örf ve adetlere uygun özellikler taşımasını gerekli görürler, tıpkı kendi ebeveynleri gibi. Bu özelliklere uygunluk göstermek toplum tarafınca ‘normal’, aksi ise ‘anormal’ olarak kabul edilmektedir. Toplumsal cinsiyet normları, bireyin anne karnından başlayarak çocukluk, okul, meslek, kariyer, evlilik, ebeveynlik ve yaşlılık süreçlerinde aktif olarak varlığını

devam ettirir. Birey her bir farklı süreçte kendine yüklenen toplumsal cinsiyet rolüne uyum göstermeye çalışmakta, kimi zaman bu yükün altında psikolojik olarak kırılmalar yaşamaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin biyolojik özelliklerine göre erkek/eril, kadın/dişil olarak kategorilendirilmiştir. Bu ikili sınıflandırma bireylerin aynı zamanda topluma katılma şekillerinde ve toplumsal işbölümünde oldukça önemli bir belirleyicidir (Evrin, 1972:102; Vatandaş, 2011).

Toplumun kadın ya da erkek olarak kategorilendirdiği iki cins de toplumsal cinsiyet kalıplarının zorluklarını birbirlerinden farklı olarak deneyimlemektedirler. Erkek ve kadın arasındaki doğuştan gelen biyolojik farklılıklar öğrenilmemiş olanlardır. Diğer bütün farklılıklar ise toplumun inşa ettiği kültürel ve sosyal farklılıklardır (Saraç, 2013). Dolayısıyla erkeklere yüklenen roller, sorumluluklar, beklentiler ve özellikler ile kadınların ki birbirinden farklılık göstermektedir. Örneğin; toplum içinde erkek, gücü temsil ederken kadın, şefkat ile özdeşleşmektedir. Bir evin geçimini erkeğin sağlaması beklenirken, kadından evin ve çocukların bakımı beklenmektedir. Bu farklılıklar her iki cins için de zorluklar yaratsa da, bütün olarak bakıldığında mücadele edilmesi gereken zorluklar eşit değildir.

2.1.2 Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin kamusal/özel alanda sınırlarını ve toplumsal ilişkilerini belirlemektedir. Bunun sonucunda toplumsal cinsiyete bağlı olarak kadın ve erkek arasında hiyerarşik yapı belirmektedir (Ergül Günel, 2023). Kadın ve erkek ikililiği arasındaki bu hiyerarşik bölünmeyle birlikte toplumsal cinsiyet eşitsizliği ortaya çıkmaktadır. Toplumun kadına ve erkeğe yüklediği rollerin, sorumlulukların, beklentilerin ve davranış kalıplarının iki cinsiyetin kendi arasında farklılaşmasıyla sonuçlanması aynı zamanda ikili arasındaki eşitsizliği de beraberinde getirmektedir. Bu eşitsizlikler de tıpkı toplumsal cinsiyet gibi bebeklik döneminde ortaya çıkmaya başlayarak yaşlılığa kadar devam etmektedir. Toplumun kız ve erkek çocuklarından beklentilerinin farklılığı aslında onların bir başka deyişle yaşam kaderini belirlemektedir. İki cinsiyete tanınan fırsatlar, sınırlamalar, özgürlükler birbirinden ayrıştıkça aralarındaki eşitsizlikte aynı oranda kendini göstermektedir.

Ataerkil yapıda toplumsal cinsiyet eşitsizliği, karşılaştığı ve mücadele ettiği zorluklar bakımından kadınları erkeklere göre daha şansız kılmaktadır. Ataerkil toplumda güç ile özdeşleşen eril kişi yani erkek, birçok alanda kadınlara kıyasla

daha avantajlı ve imtiyazlı yaşama sahiptir. Çocukluk döneminden başlayan ayrıcalıklar, yaşamlarının ileriki evrelerinde daha da belirginlik göstererek eşitsizlik boyutuna varmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir yansıması olarak karşımıza çıkan cinsiyet ayrımcılığı, erkek egemen toplumlarda daha çok kadınlara yönelik uygulanmaktadır. Kadın erkeğe göre kırılgan, zayıf ve erkeğe bağımlı olarak algılandığı için hiyerarşik düzlemde erkekten alt konumda kalmaktadır. Kadının erkeğe göre hassas ve fiziksel olarak daha dayanıksız olduğu kalıpyargısı, kadınların aynı zamanda eğitim ve iş hayatında da geri planda bırakılmasına sebep olmaktadır (Saraç, 2013:29).

Erkeklerin kendilerini başından beri Ben (self), kadınları ise Diğer (other) olarak benimsediklerini söyleyen Beavoir'a göre kadının kendine verilen geleneksel kadınsı rolleri kabul edip kuşaktan kuşağa aktarması, kendisini öteki olarak kabullenmesiyle gerçekleşir (Rosemarie, 2006:314-320). Erkek egemen toplum yapısı içerisindeki kadın, ikincil konumda olduğunu kimi zaman fark etmez bile. Kendinden önceki kuşak kadını yani annesini rol model alır ve ondan gördüklerini aynı şekilde kendi çocuklarına uygular. Bu bitmek bilmeyen döngü, eşitsizliğin kabullenişini ve idealize edilmesini ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet normlarının altında kalan kadın, her alanda ikincilleştirilmiş cinsiyetin gerçekleriyle yüzleşmekte ve yaşam boyu varoluş mücadelesi vermektedir.

Ataerkil toplumlarda erkeklere atfedilen roller ve erkeklik, kadınlara göre daha değerli kılınmakta ve ödüllendirilmektedir. Genellikle kadınlara biçilen geleneksel roller annelik ve ev bakımı iken erkeklerin ise evin maddi geçimini sağlamaktır. Erkek ile kadın arasındaki bu eşitsiz iş bölümü aynı zamanda iki cins arasında statü, zenginlik ve güç bakımından hiyerarşik bir eşitsizlik yaratmaktadır (Giddens, 2013:667). Oysa ki günümüzde bu eşitsizliğe imkan verecek hiçbir yasal engel bulunmamakla birlikte kadın ve erkek arasındaki ayrımcılık yasaklanmıştır. Kadınların ve erkeklerin yasal olarak eşit haklara sahip olmaları açık engelleri ortadan kaldırırken, gizli engellerin sürdürülmesine etki etmemektedir (Baron ve Byrne, 1991; Dökmen, 2009:123). Kadınlara yüklenen cinsiyet kalıpyargıları, onların özellikle eğitim ve iş alanlarında erkeklerden geri planda kalmalarına neden olmaktadır. Kadınların yasal olarak eğitim hakkına erişebilmelerinin üzerinden yüz yıllar geçse bile günümüzde hala ailesi tarafından eğitim hakkı gasp edilen binlerce kadın vardır. Geleneksel toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına göre kız çocuklarının idealize edilmiş gelecekleri iyi bir anne, iyi bir eş ve belli bir düzen çizgisinde

ilerleyen aile kurumundan ibarettir. Dolayısıyla bu sınırlayıcı rollerden kendini arındırmayı başaramamış kadınlar ne yazık ki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı zorluklarla yaşamlarının hemen her alanında yüzleşmektedirler. Özel alan ile sınırlandırılan kadınlar, eğitim, iş ve sosyal hayatın dışında kalmakta ve nihayetinde kamusal alanın esas öznelere olan erkeklerin sahip olduğu değerlerden yoksun bırakılmaktadırlar.

2.1.3 Özel ve Kamusal Alan

Özel alan ve kamusal alan ayrımı ilk Antik Yunan döneminde ortaya çıkmış ve birbirine karşıt iki kavramın tanımı yapılmıştır. Antik Yunan düşüncesine göre özel alan siyasi olmayan faaliyetlerin gerçekleştiği hane(oikos) ile sınırlandırılmıştır. Kamusal alan ise siyasi olan faaliyetlere mensup alanlardır (Yılmaz, 2010).

Özel ve kamusal alan ayrımı, 18. Yüzyıl sonlarında modern topluma geçiş düşüncesiyle birlikte daha belirginleşip netlik kazanmıştır. Habermas'a göre kamusal alanın ortaya çıkmasında özellikle sanayileşme sonrası modernleşmenin etkisi vardır. Sanayileşme öncesi dönemde üretim hane içinde yani özel alanda gerçekleşirken, sanayileşme sonrası üretim hane dışına yani kamusal alana çıkmıştır (Kulak, 2023). Özel alanı insanların doğduklarında kendini merkezinde bulduğu doğal alan olarak tanımlayan Hannah Arendt'a göre ise kamusal alan, insanın yurttaşlık statüsüne eriştiği, kendini özgür hissedebildiği ve kendini gerçekleştirip kim olduğunu sergileyebildiği muhteşem bir alandır (Yılmaz, 2007).

Özel ve kamusal alan ikililiğine cinsiyet temelli baktığımızda ise bir başka ikililikle karşılaşmaktayız. Toplumun kadın ve erkeğe yönelttiği roller, görevler ve nitelikler sonucunda özel alan/kadın, kamusal alan/erkek ile özdeşleşmiştir. Kadınların kız çocuğu, anne, eş rolleri onları mahrem, gizli ve hane içi olarak tanımlanan özel alana hapsedmiştir. Kadınların 'doğası' gereği duygusal, anaç, şefkatli, uysal, bağımlı olduğu düşüncesi, onların özel alanla sınırlandırılmasının en önemli gerekçesi olmuştur (Günindi Ersöz, 2015). Yine bir başka toplumsal cinsiyet kalıp yargısına göre erkeklerin 'evi geçindiren' yani ekonomik gücü sağlayan özne olması, onların özel alan dışına çıkmasını ve kamusal alanda faaliyet göstermesini gerekli kılmaktadır. Kadınların özel alan dışına çıkıp iş gücüne katılmaları, sanayileşmeyle birlikte modern toplumda hız kazanarak yaygınlaşmıştır. Bu durum kadınlar için toplumsal cinsiyet eşitliği bakımından arzu edilen bir sonuç olsa da mutlak bir eşitlikten söz edemeyiz. Çünkü kadınların özel

alandan kamusal alana geçiş deneyimleri erkeklerden farklılık göstermektedir. Kendisine atfedilen toplumsal cinsiyet kalıplarına göre özel alanda ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu olan kadın, kamusal alanda iş gücüne katılsa da bu sorumlulukları yine devam etmek zorundadır. Üstelik çoğu zaman kadın, erkeklerle aynı işte ve aynı koşullarda çalışsa bile erkekten daha az kazanç almaktadır. Dolayısıyla kadının toplumsal cinsiyet kalıplarını kırıp, işgücüne katılarak özel alandan kamusal alana çıkabilmesi onu daha zorlu bir serüvene itmektedir. Kadın erkekten farklı olarak hem ev hem iş olmak üzere çifte mesai yapmak zorunda kalmaktadır. Ancak yine de özel alanda ücretsiz ev işçiliği yapan kadının, kamusal alanda kendini var edebilmesi oldukça önemli bir gelişmedir.

Kadınlar yalnızca özel alanla sınırlı kalsalar da, özel alanı aşp kamusal alanda var olsalar da her iki alanda da erkeklerle eşit deneyime sahip olamamaktadırlar. Kadınların ve erkeklerin kamusal ve özel alanda politik bir eşitlik yakalayabilmesi için iki alanda da değışikliklere gidilmeli, kadınların ve erkeklerin hem ev içi hem de ev dışındaki işler ve sorumlulukları arasındaki demokrasiyi baltalayan eşitsizlikler ortadan kaldırılmalıdır (Phillips, 2015:124).

2.1.4 Kentsel Mekan

Kent, “bir kasaba ya da köyden, daha büyük oluşu ve genellikle gerçekleşen bir dizi dini, askeri, siyasal ekonomik, eğitsel ve kültürel faaliyetlerle bu yerlerden ayrılan merkezi bir yerdir” (Jary ve Jary, 1999:74; Giddens, 2013). Kentsel mekan içerisinde yer alan binalar, caddeler, parklar, sokaklar vs. insanlar arasındaki sosyal, politik, ticari, kültürel, toplumsal alanlarda etkileşimin sağlandığı alanlardır. Kent içerisinde yer alan bu mekanlar aynı zamanda toplumun ihtiyaçlarını karşılayan çeşitli işlevlere sahiptir. Örneğin sosyal işlevli mekanlar, insanların sosyalleştiği ve birbirleriyle sosyal etkileşim kurabildiği yerler iken, ekonomik işlevli mekanlar, ticarete yönelik olan yerlerdir. Dolayısıyla kentsel alanda her mekanın hizmet ettiği bir işlev grubu vardır.

20. yüzyıl başlarından itibaren Amerika’ da ortaya çıkan, kentlerin ilk kez sosyolojik perspektifte incelenmesine yönelik araştırmalar ve ekolojik yaklaşımlı kuramsal çerçeve geliştiren, Robert E. Park, Ernest W. Burgess, Roderick Duncan McKenzie ve Louis Wirth’ün öncülük ettiği Chicago Okulu, kentleri organizma olarak görmüş, Chicago kentini bir laboratuvar olarak incelemişlerdir. Temsil ettikleri ekolojik yaklaşıma göre kentsel mekandaki göç hareketleri ve sonrasındaki çöküntü insan doğasını yansıtan kaçınılmaz bir sonuçtur (Serter, 2013). Ekolojik

yaklaşımında canlılar doğal çevrelerinde nasıl birbirleriyle denge ilişkisi sağlıyor ve bu denge bozulduğunda aralarında rekabet oluşup, birbirlerinin yerine geçme durumu gerçekleşiyorsa, aynı durum kentsel mekanda da farklı bölgelerdeki avantajlı-dezavantajlı gruplar arasında görülmektedir (Çobangil, 2018).

Çağdaş kent kuramcısı Lefebvre'e göre mekan toplumsal bir üründür ve her bir üretim biçimi kendi mekanını yaratır. Bunun sonucunda oluşturulan yeni mekanlar, yeni toplumsal ilişkileri yaratmaktadır (Güllüpnar, 2012). Çünkü mekan yalnızca fiziksel alan değildir; aynı zamanda ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal alanlarda üretilen etkileşimin bir ürünüdür. Lefebvre, ilk kez 1960'larda kullandığı 'kent hakkı' kavramıyla toplumdaki her bireyin kentin olanaklarına eşit şekilde erişebilmesi ve kent hayatına eşit katılım sağlaması gerektiğini vurgular. Bireylerin kentsel politikalarda söz hakkına sahip olabilmelerini, kentsel mekanları adil biçimde kullanabilmelerini ve kentsel alandaki ihtiyaçlara yine adil biçimde karşılık verilmesini savunan Lefebvre, şehir hakkı kavramının içinde yer aldığı maddeleri şöyle belirtir: "özgürlük hakkı, toplumsallık içinde bireyleşme hakkı, habitat ve mesken hakkı. Yapıt hakkı, katılım ve sahiplenme hakkı da (mülkiyet hakkından belirgin biçimde farklıdır) şehir hakkının içinde yer alırlar" (Lefebvre, 2018:151). Kent filozofu Lefebvre'nin kent hakkı, aslında kapitalizmin metalaştırdığı kentlere karşın geliştirmiş olduğu devrimci bir anlayıştır.

2.1.5 Kadın Odaklı Kentsel Mekan ve Planlama

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yansıması kadınların özel alanla sınırlı kalmaları ve kamusal alanın erkeklere atfedilmiş olması kentsel mekanı cinsiyetli kılmaktadır. Kadınların kente katılımları ve sahip oldukları fırsatlar sınırlıdır. Kentler, erkekleri odak alarak, erkekler için tasarlanır ve şehir planlamaları genellikle erkekler tarafınca yapılır (Kaypak, Ş. 2012). Kentsel mekanda kadın ve erkek deneyimlerinin birbirinden ayrışması, kadınların kent ortamında erkeklerin sahip olduğu özgürlük ve güvenilirliğe erişememeleri, mekanın eşit fırsatlarına sahip olamamaları, kent yaşamında erkeklerin maruz kalmadığı birçok zorlukla mücadele etme zorunluluğunda olmaları kadın odaklı kent planlamasını elzem hale getirmiştir. Kadın odaklı şehir planlamaları kadınların kentsel mekandaki ihtiyaçlarına odaklanarak, onların kent hayatına aktif katılımını sağlamayı, eşitlikçi ve daha güvenilir bir kent yaşamı sunmayı hedefler. Kadın odaklı kent planlamalarında güvenlik, ulaşım, sosyalleşme, sağlık hizmetleri, eğitim ve istihdam gibi unsurlar üzerinde durulmaktadır. Kadınların gündelik hayatlarında

kentsel mekan içerisinde mücadele verdikleri sorunlara yönelik çözümler geliştirilip, kentsel yaşam deneyimlerinde ihtiyaç duydukları gereksinimler karşılanmaktadır. Kadın odaklı şehir planlamasına somut örnek olarak Kadın Dostu Kent anlayışı gösterilebilir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesinden yola çıkarak kadınların kentsel mekanda erkeklerle eşit düzlemde yer alıp, eşit 'kent hakkına' sahip olabilmeleri için Kadın Dostu Kent anlayışı ortaya çıkmıştır. Kadınların kent alanında eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik vb. hizmetlere erişebilmelerinde, yerel yönetim politikalarında söz hakkına sahip olmalarında ve kentsel mekanda erkeklerle eşit konumda yer almalarına olanak tanıyan Kadın Dostu Kentler, kadınlar için eşit ve güvenilir bir kentsel yaşam sunmaktadır (Tekinbaş ve Göker, 2015; Efe Güney vd., 2022).

2.1.6 Z Kuşağı

Kuşaklar, belli dönemlerde doğmuş, aynı yaş grubundaki bireylerden oluşan, belli durumlara ve olaylara benzer görüş ve tutum gösteren, ortak bir bilince sahip olan gruplardır(Gürbüz, 2015). Aynı kuşağa mensup bireyler yaşadıkları dönemin koşullarından ve karşılaştıkları toplumsal olaylardan etkilenecek ortak özellikler kazanırlar. Tarihsel süreçte kuşak grupları incelendiğinde Sessiz Kuşak(1928-1945), Bebek Patlaması Kuşağı(1946-1964), X Kuşağı(1965-1980), Y Kuşağı(1981-1996), Z Kuşağı(1997-2012), Alfa Kuşağı(2013 ve sonrası) olmak üzere altı kuşak grubuyla karşılaşmaktayız. Kuşaklar arasındaki özellikler birbirinden farklılık göstermekle birlikte her kuşak kendi grubu içinde belirli ortak özelliklere sahiptir.

Sessiz Kuşak, bir diğer adıyla Gelenekseller, hem ekonomik buhran hem de savaş döneminin yıkıcı etkilerine denk geldikleri için onlar için en önemli gaye olan hayatta kalma ilkesiyle büyümüşlerdir (Erden Ayhün,2013). Sessiz Kuşağa mensup bireylerin ortak özellikleri arasında geleneksel değerler ile otoriteye saygı ve tutumluluk görülür (Strauss ve Howe, 1991). İkinci Dünya Savaşı sonrası yaklaşık bir milyar bebeğin doğmasından kaynaklı Bebek Patlaması Kuşağı olarak adlandırılan kuşağın özellikleri incelendiğinde ise aşırı çalışkan, idealist, görev ve sorumluluklara bağlılık ve itaatkarlık görülmektedir (Kırık ve Köyüstü, 2018). Bebek Patlaması Kuşağı sonrası gelen X kuşağı bireylerinin kendinden bir önceki kuşaklara nazaran iş ahlakları daha zayıftır, daha serbest, esnek ve bireycidirler(Twenge, 2010; Gürbüz, 2015). X Kuşağı bireyleri geleneksel aile yapısından

farklılık göstererek çocukların yetiştirilmesinde onların daha bireyci, bağımsız ve özgürlükçü olmalarına önem göstermektedirler(Seemiller ve Grace, 2016). Milenyum kuşağı olarak da bilinen Y Kuşağının diğer kuşaklardan en önemli farkları hızla gelişen teknolojiyle büyüüp, dijital yetkinliğe sahip olmalarıdır. Bu kuşağın eğitim seviyeleri de diğer kuşaklara kıyasla daha yüksek olmakla birlikte kuşak içinde üniversite mezunu olanların sayısı oldukça fazladır. Küreselleşen dünyada Y Kuşağı bireylerinin sosyal adalet anlayışları diğer kuşaklara göre değişim göstermekle birlikte toplumsal sorunlara daha duyarlı yapıya sahiplerdir (Smith ve Nichols, 2015).

Günümüzde ‘genç’ kategorisinde yer alan, çokça tartışmalarla gündeme gelen, kendinden önceki kuşaklardan oldukça farklı özellikler gösterdiği düşünülen Z Kuşağı bireylerinin en önemli özelliği dijital teknolojinin içine doğmuş olmalarıdır. Teknolojiyle doğup, büyüyen bu kuşak bilgiye teknoloji aracılığıyla çok hızlı ve kolay bir biçimde ulaşmaktadır. Z Kuşağı bireyleri, insan hakları, çevre, iklim, sosyal adalet gibi konulara duyarlı olmakla birlikte bu alanlarda aktif rol almaya önem gösterirler (Francis ve Hoefel, 2018). Yenilikçi olmalarıyla birlikte iletişim aracı olarak genellikle en çok aşına oldukları sosyal medyayı tercih etmektedirler. Bireyselliğe fazlasıyla düşkün oldukları için yalnızlık yaşadıkları ve bundan dolayı ‘Yeni Sessiz Kuşak’ olarak anıldıkları görülmektedir (Kırık ve Köyüstü, 2018). Diğer kuşaklardaki otoriteye karşı sergilenen duruş, hiyerarşiden hoşlanmayan bu kuşakta daha esnektir (Kon, 2017; Karaibrahimoğlu, 2021). Ayrıca Z kuşağı bireyleri diğer kuşaklara göre daha bağımsız ve kararlı bir yapıya sahiplerdir (Sakdiyakorn vd., 2021; Aksu, 2022).

Z Kuşağını toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında ele aldığımızda kendinden önceki kuşaklara göre daha bilinçli ve eşitlikçi olduğunu görmekteyiz. Bunun en önemli etkilerinden biri Z Kuşağı bireylerinin sosyal medya platformlarını aktif kullanmalarıdır. Sosyal medya aracılığıyla yayılan bilgi akışı ile Z Kuşağı bireylerinde bilinç artışı gerçekleşmektedir. Sosyal medya platformları, toplumsal cinsiyet olgularının daha geniş kitlelerce öğrenilip, benimsenmesine fayda sağlamaktadır (Anderson ve Jiang, 2018).

Z Kuşağı bireyler kendinden önceki kuşaklardaki geleneksel değerlere olan bağlılık konusunda daha esneklerdir. Sergiledikleri eşitlikçi tutumla birlikte din, dil, ırk, cinsel kimlik, cinsel yönelim gibi farklılıklara oldukça saygılı ve duyarlı oldukları görülmektedir (Pew Research Center, 2019). Bunun önemli

faktörlerinden biri farklı kültürlerin ve kimlikliklerin görünür hale gelmesini ve bireyde empati duygusunu harekete geçirmeyi sağlayan sosyal medya platformlarıdır (Anderson ve Jiang, 2018).

2.2 Kuramsal Çerçeve

2.2.1 Feminist Teori

Feminizm, cinsiyete dayalı eşitsizliğe karşı mücadele veren ve kadınlara erkeklerle eşit hakların verilmesini talep eden akımdır. İlk olarak 18.yy'da İngiltere'de ortaya çıkan feminist düşünce baskı altındaki kadınların özgürlüğe kavuşmalarını, hem kamusal hem özel alanda kadınların erkeklerle aynı haklara sahip olmasını ve ataerkil sistemin ortadan kaldırılmasını hedef alır (Taş, 2016). Feminizmin mücadelesi erkeklerle değil kadınları ikincilleştiren, özgürlüklerini ve haklarını kısıtlayan ataerkiyledir (Miroğlu, 2019). Ataerkil sistem ve düşünce yüzyıllar boyunca devam ederek günümüze kadar ulaşmış ve günümüzde hala varlığını keskin biçimde göstermektedir. Ataerkil düşünce sadece erkeklerin sahip olduğu bir düşünce biçimi değildir. Aksine kadınların aleyhine işleyen bir sistem olsa da birçok kadın bu düşünce yapısı içinde doğduğu için ataerkiyi önce öğrenip sonra kolaylıkla kabul etmektedir. İçinde doğduğu ataerkil toplumsal yapının bir parçası olarak bu geleneği bilinçsizce devam ettirip, kendinden sonraki kuşaklara aktarmaktadır. Böylelikle kendini ikincilleştiren bu cinsiyetçi sistemi farkında olmaksızın nesilden nesile devam ettirerek feminist hareket tahayyülünün gerçekleşmesini güçleştirmektedir.

Feminizmin tanımı yanlış ve aynı zamanda yaygın bir kanı olan erkek karşıtlığı değil, mücadele ettiği cinsiyetçilik, eşitsizlik, tahakküm ve sömürü karşıtlığıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesi veren feminist hareketin talebi, erkeklerin kadınlarla eşit iş ve eşit ücrete, eviçi işler ve ebeveynlikte eşit sorumluluğa sahip olmalarıdır (Hooks, 2012:13). “Feminist bakış açısı, Batı tarihinde kalıcı bir olgudur. Kadınlar, altta yer aldıkları her yerde – ve neredeyse her yerde ve her zaman altta yer alırlar – durumun farkına varmışlar ve o duruma itiraz etmişlerdir.” (Lerner, 1993; Ritzer ve Stepnisky, 2018).

Feminist teori kendi içerisinde liberal feminizm, marksist feminizm, sosyalist feminizm radikal feminizm, varoluşçu feminizm, psikoanalitik feminizm, çok kültürlükçü feminizm, küresel feminizm, ekofeminizm ve postmodern

feminizm gibi alt türlere ayrılrsa da hepsinin ortak hedefi kadının tahakküm altına alınmasına, ikincilleştirilmesine, baskılanmasına ve sömürüsüne karşı koymaktır.

Feminist hareket, farklı dalgalarla farklı alanlardaki sorunlara dikkat çekmiş ve taleplerde bulunmuştur. Birinci dalga feminizm, 19.yy sonlarında ve 20.yy başlarında ortaya çıkmış ve kadınların erkeklerle eşit temel haklara sahip olmalarının mücadelesini vermiştir. Kadınların eğitim ve özellikle oy kullanma haklarına erişebilmeleri, yasal haklara ve mülk hakkına sahip olabilmeleri, kamusal alanda var olabilmeleri için oldukça önemli adımlar atılmış ve feminist mücadelenin ilk zaferleri elde edilmeye başlanmıştır. Birinci Dünya Savaşı sonrasında Rusya, İngiltere, ABD ve 21 ülkede kadınlar koşulsuz şekilde oy kullanma hakkına sahip olmuş, Fransa’da kadınların eğitim ile çalışma alanlarında reformist gelişmeler sağlanmış ve bu gelişmelerin Avrupa’nın diğer ülkelerinde de yaygınlaşması için mücadele edilmiştir (Taş,2016).

1960’larda başlayıp, 1980’lerin sonuna kadar devam eden ikinci dalga feminizm, ekonomik, politik ve sosyal alanlarda kadınların sahip olduğu haklarının genişletilmesini ve kadınların kamusal alanda yaygınlaşmalarını amaçlamıştır. Birinci dalga feminizmden farklı olarak ikinci dalga feminizm, kamusal alanın yanı sıra özel alanda da kadınların varlığına odaklanmış, cinsel özgürlük, doğum kontrol ve kürtaj hakları gibi konuları ön plana çıkararak, kadının kendi bedeni üzerinde söz sahibi olabilmesini savunmuştur (Bayraktar, 2023). Aile ve eviçi alan en az kamusal alan kadar önemli kılınmış ve kadının özel alanda göz ardı edilen hakları gündeme gelmiştir. İkinci dalga feminizmin öne çıkan ‘kişisel olan politiktir’ sloganı, özel alanın kamusal alan gibi politik bir arena olduğu temel fikrini yansıtmaktadır (Giddens, 2013: 681).

1990’larda ortaya çıkan üçüncü dalga feminizm, birinci ve ikinci dalga feminizmin üst-orta sınıf, beyaz kadınlara odaklandığı indirgemeci yaklaşımına bir eleştiri olarak doğmuştur. Üçüncü dalga feminizm, diğer feminist dalgalardan farklı olarak çeşitliliği hedeflemiş ve birbirinden farklı ırk, etnisite, cinsel yönelim, kimlik ve sınıflara ait kadınlara odaklanmıştır. Çünkü kadınlar, erkeklerden farklılaştığı gibi kendi aralarında da birbirlerinden ayrılmaktadırlar. “Kadının kadın ile olan güç ilişkisinin ön plana çıktığı bir dalga olan Üçüncü dalga feminist kuramın kadının sadece erkek ile olan ilişkisi değil kadının diğer kadın ile olan ilişkisine değiniyor olması, kimlik politikalarıyla etkileşimde olmasından ileri gelmekteydi.” (Okin, 1999:234; Durutürk, 2018). Bütün kadınları tek bir başlıkta toplayıp, feminist bir

mücadele düşlemek aslında gerçeklikten uzaklaşıp, birçok problemi göz ardı etmektir. Ataerkil sömürüye karşı ikinci dalga feminizmdeki kadınların ‘kız kardeşliği’ örgütlenmesi, kadınların kendi aralarındaki eşitsizliklerini görmezden gelmiş ve üçüncü dalga feminizm buna eleştiri olarak kadınların birbirlerinden farklılıklarını kesişimsellik çerçevesinde analiz etmiştir (Sarıgöl, 2020).

2.2.2 Feminist Coğrafya

Feminist coğrafya, feminist kuramdan beslenerek mekanın cinsiyet ile karşılıklı ilişkisini ele alarak, mekanların cinsiyet odaklı okunmasını yapar. Feminist coğrafyacılar, kentsel mekanın üretiminde ataerkil yapının hakim olduğu, kentsel mekanda kadınların erkeklere göre dezavantajlı konumda yer aldığı ve kentsel mekanın kullanımında kadınların sınırlı kaldığı tespitlerinde bulunmuşlardır (Tuncer, 2012). Feminist coğrafya, kamusal ve özel alan farklılığını reddedererek ana akım coğrafyadan ayrılmıştır. Çünkü feminist coğrafyacılar göre bu ikililik kadınları özel alanla özdeşleşmektedir (Ünal, 2021).

Feminist coğrafya ilk olarak 1970’lerde ortaya çıktığında coğrafya disiplini “kadınların haritaya yerleştirilmesi” yani “kadınların görünür hale gelmesi” hedef alınmıştır (Özgüç, 1998:43). O dönem cinsiyet körü olan coğrafyada neden kadınların dışlandığı, görmezden gelindiği sorgulanmaya başlanılmış ve kadına dair konuların coğrafyaya dahil edilmesi hedeflenmiştir. 1980’lerdeki çalışmalarda cinsiyet ve mekan ilişkisi, sınıf, mekan ve kültürel gruplar arasında cinsiyet ayrımları incelenmiş, mekanın cinsiyete dayalı nasıl farklılaştığı sorgulanmıştır. Bu zamana kadar ki çalışmalarında etno-merkezci bir yaklaşım sergilediği, kadınlar arasındaki kültürel farkları göz ardı ettiğinden dolayı eleştirilen feminist coğrafyanın, 1990’lardaki çalışmalarında cinsiyet ve mekan ilişkisi, farklı yerlerde, farklı toplumlarda, iktidar, beden ve kimlik tartışmalarıyla birlikte ele alınmıştır (Miroğlu, 2019).

Feminist coğrafyacı Jane Darke, kentler hakkındaki bir alıntısında “Şehirlerimiz ataerkilliğin taş, tuğlaya, cama ve betona yazılmış halidir.” söyleminde bulunmuştur (Darke J, 1996:88; Kern, 2020:27). Darke’nin de dediği gibi kentsel mekanın sahibi ataerkil yapıdır ve kentsel mekanın görünmez cinsiyeti vardır. Tıpkı kamusal alanın erkeklerle, özel alanın kadınlarla özdeşleştiği gibi kentler de erkekler için tasarlanmıştır. Kadınların kentsel mekandaki varlıkları göz ardı edilerek erkeklerin kent deneyimlerine ve ihtiyaçlarına odaklanılmıştır.

Kadınların kentsel mekanı ne kadar ve nasıl kullandıkları kendilerine atfedilen toplumsal cinsiyet rolleriyle şekillenmektedir. Ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımı gibi ev içindeki sorumlulukları yüklenen kadınlar, kenti erkekler kadar aktif kullanamamakta ve kentsel alanda görünür olamamaktadırlar. Ev ile sınırlanan kadınlar için ev dışı alanlar güvenilir bulunmamakta ve korku yaratmaktadır. Kadınların ev dışı alanlara duyduğu korkunun sebebinin kent alanlarının gerçekten de güvenlik açısından yetersiz olmasının yanı sıra diğer bir sebep de kadınlara çocukluktan yetişkinliğe kadar aşıl原因an öğretilerdir. Korku, kadınların kamusal alanda varolmalarını, iş tercihlerini, sosyal yaşamlarını sınırlamakla birlikte erkeklere bağımlı hale getirir. Böylelikle kadınlar, erkeklerin lehine olan hetero-ataerkil kapitalist sistem içerisindeki paradoksta hapsolür ve özel alana bağılı kaldıkları statükoyu devam ettirirler (Kern, 2020: 166-167).

Kadın ve erkeklerin kenti kullanma biçimleri çocukluk dönemlerinden farklılık göstermeye başlar. Kız çocuklarının oyun oynarken evlerinin yakınından uzaklaşması, karanlık çökünce ev dışında olmaları ebeveynler tarafından büyük olasılıkla yasaklanırken, erkek çocuklarına bu konuda daha esnek davranılmaktadır. Yaşı ilerlemesine rağmen kız çocukları aynı sınırlamalara maruz kalırken, erkek çocuklarına karşı olan tutum değişim göstermekte, daha özgürlükçü bir yaklaşım sergilenmektedir. Ergenlik sonrası erkek çocukları ‘koca delikanlı’, ‘koca adam’ gibi sıfatlarla nitelendirilerek kenti özgürce kullanmaları ve kentsel mekanı sahiplenmeleri sağlanmaktadır. Oysa kız çocukları ne kadar yaş alırlarsa alsınlar, ebeveynleri tarafından her zaman sınırlandırılıp, baskı altına alınırlar, ta ki evlenene kadar. Çoğu kadın aile evinde elde edemediğı özgürlüğü ev dışında aramaya karar verir ve bunun en kolay yolu da evliliğdir. Evlilik aracılığıyla özgürlüğe erişme hayali nihayetinde yanılgıyla sonuçlanır. Çünkü tıpkı kadının kaçmak istediğı aile evi gibi kocasıyla yaşadığı ev de geleneksel ataerkil yapının bir kurumudur. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadını iki evde de aynı görevlerden, aynı davranış kalıplarından, aynı beklentilerden sorumlu tutmaktadır. Kadın, yine ev ile özdeşleşerek eviçi işleri ve çocuk bakımını üstlenir. Böylelikle kenti aktif kullanan ve kentsel mekanda görünür olan yine ‘evi geçindirme’ rolünü üstlenen erkek olur.

Kadınların toplumsal-ekonomik konumları, kentsel mekan deneyimlerini ve kentteki görünürlüklerinin belirleyicisidir. Kadınların iş gücüne katılıp katılamadıkları, kendilerine ait bir gelir kaynağına sahip olup olamamaları, eviçi alandaki yükümlülüklerden sıyrılıp ev dışına çıkabilme durumları vb. kenti aktif ya

da pasif kullanmalarına sebep veren temel etkenlerdir (Alkan, 2005:16). Kentsel mekanda görünür olabilmek birbiriyle bağlantılı birçok nedene bağlı olmakla birlikte en temel kaynağı toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Erkekler, eğitim ve iş gücüne katılımlarında kadınlardan daha avantajlı konumda yer aldıkları için kentsel mekan içerisinde de imtiyaza sahiptirler.

Kentsel alanların erkekler odağında inşa edilmesi ve kadınların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesindeki en önemli sebep; günümüzde mimaride kadın istihdamı artmış olsa da uzun yıllar boyunca mimarlık ve planlama alanları erkeklerin tekelindeydi ve kadınlar bu alanlarda yok denecek kadar azdı. Dolayısıyla kent alanında kadınların deneyimleri görmezden gelinmiş ve bu durum kent tasarımlarına kaçınılmaz olarak yansımıştır. Özellikle çocuklu kadınların kentsel mekan deneyimlerindeki engeller ve buna karşılık gelen ihtiyaçlar yok sayılmıştır. Örneğin bebek arabalı anneler, hem ulaşım alanında hem de kentin cadde, sokaklarındaki engebeli yollarında birçok engelle karşılaşmakta ve ev içinden kentsel alana çıkma konusunda endişe yaşamaktadırlar. Asansörlerin yetersizliği, toplu ulaşım araçlarında bebek arabaları için özel alanların yetersizliği ya da hiç olmamaları, otobüslerin kaldırım seviyesine alçalamamaları bebekli kadınların kentsel mekana çıkmalarının zorlaştıran önemli etkenleridir. Toplu taşıma seferlerindeki aksaklıklar, araçlardaki sıkışıklıktan kaynaklı tacizler, duraklardaki aydınlatma ve güvenlik yetersizlikleri, araçlarda güvenlik butonlarının eksikliği, bebekli kadınların yanı sıra tüm kadınların kentsel mekanın ulaşım alanında karşılaştıkları zorluklardır (Kalfa, Aytekin ve Dinç, 2020:226-227).

Sonuç olarak feminist coğrafya, kentsel mekanın erkekler odağında inşa edildiğini ve bu inşa sürecinde kadın deneyimlerinin yok sayıldığını ortaya koyup, kadınların özel alanla özdeşleşip, kentin aktif özneleri olamamalarına yönelik eleştiriler getirmişlerdir. 1970'lerde gündeme gelen bu eleştiriler seneler içinde farklı yönlerle dokunuş yapmış, kendi içinde ayrışmalar yaşamıştır. İlk zamanlarında coğrafya alanında kadın konularına yer verilmesini amaçlayan feminist coğrafya, günümüzde cinsiyet ve mekanın karşılıklı inşasını inceleyen bir alan olarak yerini almıştır (Dias ve Blecha, 2007; Gregory vd. 2009; Kaya, 2014; Mirioğlu, 2018). Feminist coğrafyacılar, kadınların kenti erkeklerden farklı deneyimledikleri gibi din, ırk, etnik köken, cinsel kimlik, cinsel yönelim gibi çeşitliliklerin kadınların kendi aralarında da avantaj ve dezavantaj durumlarını ortaya çıkardığını savunmuş ve beden ve kimlik odağında araştırmalar

geliştirmişlerdir. Günümüz akademik çalışmalarında toplumsal cinsiyet alanına rağbet git gide artsa da feminist coğrafya alan yazını ne yazık ki oldukça bakir kalmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. LİTERATÜR TARAMASI

3.1 Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı

Kadın dostu kent, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkesine uyarak kadınların, kent yönetiminde ve karar alma süreçlerinde rol oynadıkları bir yönetim anlayışıdır (Kaymaz Mert, 2021). 2006-2010 yılları arasında birinci aşaması tamamlanan, 2011 yılında ikinci aşaması başlatılan, yerel yönetim planlama ve programlamaya toplumsal cinsiyet eşitliği anlayışı kazandırılan “İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğünün ulusal ortağı ve temel paydaşı olduğu Kadın Dostu Kentler Programı, UNFPA (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu) ve UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) tarafından yürütülmektedir.” (www.kadindostukentler.com).

Kadın dostu kent, kadınlar arasında ırk, etnik köken, meslek, gelir düzeyi ayrımı yapılmaksızın bütün kadınları içerip, ihtiyaçlarına çözüm geliştiren politikalara sahip olmasıyla, mevcudiyette kadın-erkek eşitsizliğinin hakim olduğu kentlerin toplumsal cinsiyet eşitliği prensibine uygun alanlara dönüşmesi açısından oldukça önemlidir (Abada, 2013:8; Özsoy ve Sipahi, 2016).

Dinçtürk ve Açıksöz (2018)’ün araştırmasında kadın dostu olmak isteyen bir kentin, temel olarak sahip olması gerekliliklerinden bazıları; kadınların işgücüne ve sosyal yaşama katılmaları önünde engel oluşturan yaşlı ve çocuk bakımı için kreş ve yaşlı bakım evi sayılarının artırılması, kadınların elzem amaçla kullandıkları (örneğin; kadın doğum ve çocuk hastaneleri) toplu taşıma hatları ücretlerinin düşürülmesi, güvenlik açısından toplu taşıma duraklarında acil yardım butonlarının oluşturulması ve kentteki aydınlatmaların daha iyi hale getirilmesidir.

Kadın dostu kent anlayışının temelindeki fikir, kadınların yaşadıkları kentte erkeklere bağlı kalmadan görünür bir özne olarak varolmalarıdır. Kentsel alanda kendi deneyimleri doğrultusunda söz hakkına sahip olabilmeleri ve taleplerini özgürce duyurabilmeleri gerekmektedir. Kadın Dostu Kentler Birleşmiş Milletler Ortak Programı’nın hedefleri arasında, planlama süreçlerinde toplumsal cinsiyet eşitliğine önem verilmesi, yerel yönetimlerdeki kapasite artışının sağlanması, toplumsal cinsiyet eşitliği amacıyla faaliyette olan sivil toplum kuruluşlarının geliştirilmesi ve yerel kadın sivil toplum kuruluşları ile yerel yönetimler arasındaki

işbirliğinin kuvvetlendirilmesi vardır. Projeye göre kadın dostu bir kent, (www.kadindostukentler.com) Kadınların;

- Sağlık, eğitim ve sosyal hizmetlere
- İstihdam olanaklarına
- Kaliteli, kapsamlı kentsel hizmetlere (ulaşım, konut, güvenlik, vb)
- Şiddete maruz kaldıkları takdirde haklarını güvence altına alacak mekanizmalara erişimini ve
- Yerel yönetimlerin planlama ve karar alma süreçlerine katılımını sağlayarak
- Erkekler ile birlikte kentsel yaşamın tüm alanlarında eşit bir biçimde yer almasını destekleyen kentlerdir.

3.2 Türkiye’de ve Dünya’da Kadın Dostu Kent Ortak Programına Katılan Yerel Yönetimler

Türkiye’de Kadın Dostu Kent Ortak Programı’nın 2006 yılında ilk etabındaki iller İzmir, Kars, Nevşehir, Şanlıurfa ve Trabzon olmuştur. Projenin 2011 yılında başlayıp 2013’te sona eren ikinci etabında ise Adıyaman, Antalya, Bursa, Gaziantep, Malatya, Mardin ve Samsun illerinin katılmasıyla birlikte projede toplamda 12 il yer almıştır. 2012’de imzalanan Kadın Dostu Kent Taahhütnamesi’nin maddeleri şu şekildedir: (www.kadindostukentler.com)

- İllerde yerel paydaşların katılımıyla İl Kadın Hakları Koordinasyon Kurulu’nu oluşturmak,
- Belediye ve İl Genel Meclislerimizde Kadın-Erkek Eşitlik Komisyonu kurmak,
- Belediye ve Valiliklerde Kadın-Erkek Eşitlik Birimi kurmak,
- İllerde Yerel Eşitlik Eylem Planları’nı yerel paydaşlar (yerel kamu kurumları, yerel yönetimler, kadın örgütleri, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları) ile birlikte hazırlamak ve uygulanmasını takip etmek,
- Bütçeleri “toplumsal cinsiyete duyarlılık” ilkesini göz önünde bulundurarak hazırlamak,
- Kadın örgütleri ile kadın ve kız çocuklarının konumlarını güçlendirme konusunda işbirliği yapmak,
- Kadın-Erkek Eşitliği konusunda toplumu bilgilendirici çalışmalar yürütmek,

•Proje kapsamında düzenlenecek faaliyetleri desteklemek, bu çerçevede sahip olunan her türlü fiziki ve sosyal donatıların proje kapsamında kullanılması ve bunların organize edilmesinde personele gerekli kolaylığı sağlamak.

Birleşmiş Milletler Ortak Programı'nın Türkiye'de hayata geçirilmesiyle birlikte yapılan çalışmalara örnek verecek olursak öncelikle ilk etapta öne çıkan illerden biri olan İzmir'de, 2008 yılında Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEEP) ve Kadın-Erkek Eşitliği Komisyonu kurulmuştur. Böylelikle İzmir, Türkiye'de Yerel Eşitlik Eylem Planları Komisyonunu kurup, faaliyete geçiren ilk il olmuştur. 2007 ve 2009 yılları arasında 3 sığınma evi açılmış, Şiddete Karşı Kadın Koordinasyonu kurulmuştur (Şafak, 2013).

Ankara Çankaya Belediyesi'nde "eşit koşullarda, eşit beceri, eşit kazanç" ilkesinden yola çıkarak belediye hizmetlerinde çalıştırılacak işçi tercihinde öncelik kadınlara gösterilmiş ve kadın istihdamının güçlenmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda belediyenin temizlik işçisi kadrosunda çoğunlukla kadınlar yer almış, böylelikle kadınların büro gibi kapalı mekanlarda çalışmaları yerine kent alanlarında aktif olarak rol almaları sağlanmıştır. Kadınların kentin açık alanlarında çalışmalarının bir diğer olumlu etkisi de kent içindeki kadın çoğunluğunu artırıp, diğer kadınlara güven hissi vermeleridir (Baykan, 2015).

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'nin 2014-2019 yılları arasında gerçekleştirmeyi hedeflediği projelerden bazıları şunlardır (Baykan,2015):

- Kayapınar ilçesinde 83.000 m2 'lik alanda Üç Kadın Kent Meydanı oluşturulacak.
- Mezopotamya Kadın Müzesi kurulacaktır.
- Büyükşehir Belediyesi bünyesinde Kadın Politikaları Daire Başkanlığı kurulmuştur.
- 17 ilçede Kadın Merkezi kurulacaktır.
- Kadına yönelik şiddet ile mücadele amacı ile 7/24 destek hattı kurulacak, Kadın Yaşam Merkezi oluşturulacaktır.
- "Jinkart" projesi ile yoksul, ekonomik nedenlerle evinden çıkamayan kadınlara, belediye otobüslerinden indirimli faydalanma imkânı sunulacaktır.

- ‘Toplumsal cinsiyet eşitliği ve emeğin hakkı’ ölçütlerine uyan işletmelere mor bayrak verilecek, kadın emeğini güçlendirmek için tüm işverenler sorumluluk almaya davet edilecektir.

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Eşitlik Komisyonu, cinsiyete duyarlı veriler toplayarak kent yaşam haritası çıkarmıştır. Bu harita ile kadınların kent içindeki yoğun kullanım alanlarının ve güzergahlarının saptanarak, ulaşım ana planına dahil edilmesi amaçlanmıştır (Tekinbaş, 2015; Güney vd., 2020).

Trabzon’da ise Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası Kadın Girişimciler Kurulu, Kadın Kadına El Veriyor Kampanyası başlatmış, kampanyayla birlikte Trabzon Avrasya Pazarı’ndaki bir sokak yeniden tasarlanmış ve sokak içinde yer alan tüm dükkanlar ev eksenli çalışan kadınlara tahsis edilmiştir. Kampanyaya başvuran kadınlar arasından 10 kadına dükkan verilmiş, ilk birkaç ayın kirası Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası tarafınca karşılanmıştır (Baykan, 2015).

Program kapsamındaki diğer çeşitli çalışmalara örnek olarak ise Bursa ilinde “Şiddetsiz Bir Dünya”, Nevşehir’de “Eğitime Devam Takipsizliğe Son”, Gaziantep’te “Kadınlar Siyasete Hazırlanıyor”, Trabzon’da “Kadınlar Üretiyor Evler Aydınlanıyor”, Şanlıurfa’da “Siyasette Biz de Varız”, Antalya’da “Şiddete Maruz Kalmış Kadınlara Psikolojik Destek” projeleri gösterilebilir (Keçeci, 2016).

Kadın dostu kent anlayışının dünya örneklerine bakıldığında, ilk olarak 1998’de Latin Amerika’da ortaya çıktığını ve 2003’ten itibaren Asya ülkelerinde, 2015’te ise birbirinden farklı sosyokültürel niteliklere sahip 17 ülkenin yüzü aşkın kentinde uygulanmaya başlandığını görmekteyiz (Özsoy ve Sipahi, 2016: 37-38; Çeştepe ve Berkün, 2016). Güney Afrika’nın başkenti Cap Town’da kadınlar için kentlerin daha güvenilir olabilmesi için ulaşım alanında çalışmalar yürütülüp, toplu taşıma araçlarının güvenilirliğine odaklanılırken, Güney Kore Seul’da kadınların kentsel mekanda aktif olabilmeleri için kültürel aktiviteler, boş zaman değerlendirmeleri, iş, sağlık ve çevre vb. alanlarda çalışmalar yapılmıştır. Nepal’de tasarım, bütçeleme ve ulaşım alanlarındaki planlama süreçlerine kadınları dahil edebilmek adına 2012’ de ‘Nepal Entegre Kentsel Gelişme Planı’ projesi yürütülmüştür. Rusya, Hindistan, Tanzanya, İspanya ülkelerinde ise kadınların kent içinde güvenliğini tehdit eden ulaşım alanındaki sorunlar ele alınırken, Yeni Delhi’de kadınların kentteki güvenliğini sağlamak adına kent içinde aydınlatma çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Güney vd., 2020).

Avrupa'nın kadın dostu olma sürecindeki kentlerinde, eşitlik çalışmalarını yürütecek ve raporlayacak birimler kurulmuş ve yerel yönetimin aldığı kararlarda cinsiyet eşitliği ilkesine dikkat edilip edilmediği izlenilmiştir (Kaymaz Mert, 2021). Bir kentin kadın dostu kent olabilmesi için kadınların özellikle yerel yönetimin karar ve planlama süreçlerinde söz hakkına sahip olabilmesi gerekliliğine önem gösterilmiştir. Örneğin Belçika ve Fransa'da "ulusal ve yerel düzeyde seçimle gelen görevler için gösterilen adayların yüzde elli kadın olma zorunluluğu" varken, Yunanistan'da seçimle gelen bütün pozisyonlarda adayların en az üçte birinin kadın olma zorunluluğu bulunmaktadır (Şenol, 2008). Kadın Dostu Kentler Projesi'nin öncü kentlerinden biri olan Viyana'da kadınların kentlerde daha görünür olmalarını sağlamak amacıyla kentteki sokak, park ve meydanlara kadın isimleri verilmiş, kentteki bir bölge kadınlar sokağı şeklinde tasarlanmıştır (Illien, 2021; Yıkıcı ve Salman, 2022). Ayrıca Viyana'da kadınların kentteki olası tehditlere karşı kendilerini kentsel mekan içinde güvende hissetmelerini sağlamak amacıyla 24 saat hizmet veren ücretsiz "Acil Destek Hattı" uygulaması geliştirilmiştir (Güney vd., 2020; Yıkıcı ve Salman, 2022).

Kadın dostu kent anlayışı geliştiren kentler, ulaşım alanı üzerinde önemle durarak, kadınların kent içindeki ulaşım sorunlarının giderilmesini hedeflemiştir. Örneğin; Finlandiya Helsinki'de ebeveynleri toplu taşıma araçlarına yönlendirmek amacıyla bebek arabalı kadınlardan ücret alınmamaktadır. Londra'da ise 'Neye Bindiğini Biliyor musun?' kampanyası ile kadınlar, izinsiz çalışan taksiler konusunda bilinçlendirilmiş ve bu taksilere binmemeleri sağlanmıştır. Bu kampanya sayesinde taksilerde yaşanan taciz ve tecavüz vakalarında önemli azalma görülmüştür (Şenol, 2008). Avrupa'daki kadın dostu kent oluşumu için yapılan bazı çalışma örnekleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir;

Tablo 3.1. Avrupa'da kadın dostu kent programına yönelik yürütülen faaliyetler (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017)

Yürütülen Çalışmalar	Örnek Ülke/Kent
Karar Organlarında Kadın Sayısının Artırılması	Belçika, Fransa, Finlandiya, İsveç, İtalya, Yunanistan

Tablo 3.1. (devam) Avrupa’da kadın dostu kent programına yönelik yürütülen faaliyetler (Şenol, 2008; Açıksöz, 2017)

Yerel Yönetimlerde Eşitlik Birimlerinin Kurulması	• Almanya/Essen, Frakfurt • Avusturya/ Viyana • Fransa/ Paris • İsveç/ Stockholm • Lüksemburg/ Dudelange
Yerel Yönetimlerde Eşitlik Birimlerinin Kurulması	Finlandiya, Norveç
Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme	• İtalya/Roma • İsveç/Gotenburg • Hollanda/Rotterdam
Sivil Toplumla Kesintisiz İletişim	• Belçika/Velvier • İngiltere/ Bristol, Londra • İspanya/ Barselona
Eşitlik Planları	• Almanya/Hannover • Avusturya/Viyana • İspanya/Gijon, Madrid, Valencia • İsveç/Stockholm
Her Türlü Şiddetle Mücadele ve Güvenlik	• Almanya/Wiesbaden • Avusturya/Viyana • İngiltere/Coverty

3.3 Kadınların Mekan Kullanımına İlişkin Yapılan Çalışmalar

Literatürdeki kent ve kadın çalışmaları incelendiğinde genellikle kadınların kentsel mekana ilişkin zorlukları, ayrışmaları ve görünmezlik problemlerine odaklanıldığı görülmüştür. Kentlerin erkek merkezli olduğunu ve kentlerin eril bakışı yansıttığını söyleyen Kaypak’a (2014) göre kadının yerinin evi olduğu eril düşünceyle kent planları oluşturulmakta ve kent mekanı erkeklere sunulmaktadır.

Kadınların kentsel mekanlara erişimlerini sınırlandıran diğer bir unsur da içselleştirdikleri korkulardır. Dışarının kadınlar için tehlike vadettiği ve güvenilir

olmadığı inancı, kadınların kentsel alanda çeşitli sınırlamaları ve kotaları kabullenip, içselleştirmelerine neden olmaktadır. Aktaş (2017), kadınların bazı kentsel mekanlarda kendilerini tehdit altında hissettiklerini, korku ve endişeye kapıldıklarını ve bunun sonucunda kamusal alanların kadınlar için tehdit unsuru barındırdığı düşüncesinin kabul gördüğünü söyler. Kadınlar için güvensiz bulunan bu mekanların yasal bir engeli bulunmasa da kadınlara yasaklı kılınmıştır. Aktaş, kadınların kendilerine koyulan sınırlamaları içselleştirmelerinden ötürü geç saatte dışarı çıkmamaları gerektiğini kabullenip bunu normal karşıladıklarını söylemektedir.

Köse Akkırman'ın (2017), çalışmasında ise kadınların kentsel mekana erişimlerini cinsiyet odağının yanı sıra demografik, sosyoekonomik ve kültürel farklılıklara göre inceleyerek kent ve toplumsal cinsiyet alanına farklı bir bakış açısı ile yaklaşmıştır. Araştırma için Aydın kent merkezinin farklı sosyoekonomik profile sahip dört mahallesinde 120 kadın ile anket çalışması yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda ise kadınların sahip oldukları sosyoekonomik, demografik ve kültürel çeşitliliklerin kentsel mekana erişimlerinde önemli bir belirleyici olduğunu ancak bu çeşitliliğin yine ataerkil normlar çerçevesinde şekillendiği görülmüştür.

Lordoğlu (2018) ise “İstanbul’da Bekar Kadın Olmak” çalışması ile toplumsal cinsiyet ve kentsel mekan eşitsizliğini İstanbul’da yaşayan bekar kadınların kent deneyimleri üzerinden ele almıştır. Araştırmanın saha alanında İstanbul’un hem imtiyazlı hem de dezavantajlı semtlerine yer verilmiştir. Böylelikle katılımcıların sosyoekonomik ve kültürel farklılıkları göz önüne alınarak kentsel mekanda deneyimledikleri zorlukları karşılaştırma imkanı sağlanmıştır.

Şafak (2020), Nevşehir’de 10 katılımcı ile gerçekleştirdiği nitel araştırmasında kadınların kentsel yaşamdaki hareketliliğinin sınırlı oluşunu gündelik yaşamları ile ilişkilendirerek problemin kaynağını kadınların gündelik yaşamlarındaki etkenlerde aramıştır. Araştırma sonuçlarında kadınların kentsel hareketliliğinin kısıtlanmasındaki temel sebeplerin kadınlara yüklenen ev içi iş sorumlulukları, çocuk ve yaşlı bakımı sorumlulukları, kentin güvensizliği, aydınlatma ve çevre düzenlemelerindeki eksiklikler olduğu görülmüştür.

Hançer (2021), ataerkil sistemin kadınları ev içi ile bütünleştirip özel alan ile sınırlandığını, kamusal alanı ise erkeklerle ilişkilendirdiğini ve böylelikle kent hakkına erişimde kadınların dezavantajlı bir konumda olduklarını söyler.

Ayrıca kentsel mekanda cinsiyet körü bir yaklaşımın hakim olduğunu, kadınların ihtiyaçlarının arka plana atıldığını belirtmektedir.

Ünal (2021), yüksek lisans tezinde genç mülteci kadınlar ile nitel bir çalışma yürütmüş, kadın ve mekan etkileşimini göç deneyimi üzerinden yorumlamıştır. Yapılan çalışmada kadınların göç sonrası özel ve kamusal alandaki deneyimleri, mekânsal değişimlerinin gündelik hayatlarına yansımaları, toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenmiştir. Araştırma sonucunda mülteci genç kadın katılımcıların özel ve kamusal alandaki deneyimlerinin birbiriyle ilişkili olduğu, özel alandaki deneyimlerin kamusal alanı etkilediği görülmüştür.

Cumur (2021), kadınların kentsel mekanda görünürlüğünün erkeklerden daha az olduğu hipotezinden yola çıkarak Ankara'nın Keçiören ilçesinde gerçekleştirdiği nicel araştırmada kadın ve erkek olmak üzere toplam 354 kişi ile anket çalışması yapmış ve araştırma sonucunda kadınların kentsel mekandaki görünürlüklerinin erkeklerden daha az olduğu hipotezini doğrulamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre kadınların görünürlüklerinin daha az olmasının en temel nedeni kültürel normlar ve kadının ev içi-aile ile sınırlandırılmasını gerektiren ataerkil yaklaşım olmuştur. Kentsel mekanın kadınlar için güvenli bulunmaması da kadınların görünürlüğünü azaltan ikinci bir neden olarak tespit edilmiştir.

Akkurt (2024), Lefebvre'nin "Kent Hakkı" kavramından yola çıkarak kentsel mekanın eşit kullanımını feminist perspektiften ele almıştır. Kadınların kentsel mekana erişimlerinin erkeklerle eşit olamaması aynı zamanda eşit kent hakkına sahip olamadıklarını da göstermektedir. Araştırmada Bingöl ili örneği ile toplumsal cinsiyet ve kent hakkı ilişkisinin ortaya koyulması amaçlanmış, bu amaç doğrultusunda kadınların kent hakkı istek ve beklentileri değerlendirilmiştir.

Günel (2023), kadınların kamusal alan olarak kentsel mekana erişimlerindeki eşitsizliklerin ortadan kaldırılması, kadınların kent mekanında daha aktif rol alabilmeleri ve yönetime katılıp söz hakkına sahip olabilmeleri için tasarlanan kadın dostu kent uygulamaları projelerinin karşılaştırmalı incelemesini yapmıştır. Çalışmada hem farklı ülkelerdeki hem de Türkiye'deki kadın dostu kent uygulama örneklerine yer verilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR

4.1 Katılımcıların Demografik Bulguları

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik verileri

Katılımcılar	Yaş	Yaşadığı Şehir	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek	Ebeveynlerin Eğitim Durumu ve Mesleği
Katılımcı 1	25	Ankara, Mamak	Bekar	Lisans	Çalışmıyor	Anne işçi- lisans mezunu, baba memur-lisans mezunu
Katılımcı 2	18	Ankara, Sincan	Bekar	Lise	Çalışmıyor	Anne çalışmıyor- ortaokul mezunu, baba harita mühendisi-lisans mezunu
Katılımcı 3	23	Bolu, Merkez	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne çalışmıyor- lise mezunu, baba güvenlik görevlisi- lise mezunu
Katılımcı 4	25	İzmir, Gültepe	Bekar	Önlisans	Sekreter	Anne çalışmıyor ilkokul mezunu, baba emekli- ilkokul mezunu
Katılımcı 5	24	Erzincan	Bekar	Lisansüstü	Çağrı merkezi operatörü	Anne terzi-ortaokul mezunu, baba Şoför-ortaokul mezunu
Katılımcı 6	18	Antalya, Kepez	Bekar	Lisans (devam ediyor)	Öğrenci	Anne çalışmıyor- ilkokul mezunu, baba esnaf- ilkokul mezunu
Katılımcı 7	20	Çanakkale	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne çalışmıyor- ortaokul mezunu, baba serbest meslek- lise mezunu

Tablo 4.1. (devam) Katılımcıların demografik verileri

Katılımcı 8	21	Düzce	Bekar	Lisans (devam ediyor)	Öğrenci	Anne çağrı merkezi operatörü- lisans mezunu, baba mali müşavir-lisans mezunu
Katılımcı 9	21	Edirne	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci/Part time garson	Anne çalışmıyor- ilkokul mezunu, baba şoför-ilkokul mezunu
Katılımcı 10	20	Eskişehir	Bekar	Lise	Çalışmıyor	Anne çalışmıyor- ortaokul mezunu, baba kapıcı- lise mezunu
Katılımcı 11	21	İzmir,Çiğli	Bekar	Lisans (devam ediyor)	Öğrenci	Anne güzellik uzmanı-lise mezunu, baba serbest meslek- ilkokul mezunu
Katılımcı 12	20	Kayseri	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne çalışmıyor- ortaokul mezunu, baba fırıncı- lise mezunu
Katılımcı 13	23	Tunceli	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne çalışmıyor- lise mezunu, baba teknisyen- lise mezunu
Katılımcı 14	18	Gaziantep	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne memur- lise mezunu, baba çalışmıyor- okuryazar
Katılımcı 15	24	İstanbul, Sancaktepe	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne memur- önlisans mezunu, baba bankacı önlisans mezunu
Katılımcı 16	3	İzmir, Bornova	Bekar	Lisans (devam ediyor)	Öğrenci	Anne temizlik personeli-ilkokul mezunu, baba oto tamircisi- ilkokul mezunu
Katılımcı 17	25	Mersin, Mezitli	Bekar	Lisans	Çalışmıyor	Anne çalışmıyor- ilkokul mezunu, baba serbest meslek- ilkokul mezunu
Katılımcı 18	25	Trabzon, Ortahisar	Bekar	Lisansüstü(devam ediyor)	Öğrenci	Anne aşçı-ilkokul mezunu, baba aşçı- ilkokul mezunu
Katılımcı 19	21	İstanbul, Tuzla	Bekar	Lisans(devam ediyor)	Öğrenci	Anne hemşire,- lisans mezunu, baba memur-lisans mezunu

Tablo 4.1.(devam) Katılımcıların demografik verileri

Katılımcı 20	20	İstanbul, Esenyurt	Bekar	Lise	Garson	Anne çalışmıyor- ilkokul mezunu, baba kasap- ortaokul mezunu
---------------------	----	--------------------	-------	------	--------	--

Katılımcıların çoğu üniversite öğrencisi olmakla birlikte, ailelerinden ya da burs ile ekonomik gelir elde etmektedirler. Katılımcı 9 ise üniversite öğrencisiyken aynı zamanda aktif olarak yarı zamanlı çalışmaktadır. Öğrenci olmayan ve çalışmayan Katılımcı 1, KPSS sınavına hazırlanırken, diğer çalışmayan katılımcılar da üniversite sınavına hazırlanmaktadır. Katılımcı 17 ise kısa zaman önce işten ayrılmış ve iş arayışındadır. Ekonomik gelir rakamları, görüşmelerin yapıldığı 2023 Ocak-Mayıs ayları dikkate alınarak incelenmelidir.

Tablo 4.2. Katılımcıların meslek ve ekonomik gelirleri

KATILIMCILAR	MESLEK	EKONOMİK GELİR
Katılımcı 1	Çalışmıyor	8.500 TL
Katılımcı 2	Çalışmıyor	300 TL
Katılımcı 3	Öğrenci	4.000 TL
Katılımcı 4	Sekreter	10.000 TL
Katılımcı 5	Çağrı Merkezi Operatörü	10.000 TL
Katılımcı 6	Öğrenci	4.000 TL
Katılımcı 7	Öğrenci	4.000 TL
Katılımcı 8	Öğrenci	4.000 TL
Katılımcı 9	Öğrenci/garson	5.000 TL
Katılımcı 10	Çalışmıyor	300 TL
Katılımcı 11	Öğrenci	3.000 TL
Katılımcı 12	Öğrenci	1.500 TL
Katılımcı 13	Öğrenci	1.500 TL
Katılımcı 14	Öğrenci	2.000 TL
Katılımcı 15	Öğrenci	3.000 TL
Katılımcı 16	Öğrenci	3.000 TL

Tablo 4.2. (devam) Katılımcıların meslek ve ekonomik gelirleri

Katılımcı 17	Çalışmıyor	6.000 TL
Katılımcı 18	Öğrenci	2.000 TL
Katılımcı 19	Öğrenci	4.000 TL
Katılımcı 20	Garson	9.000 TL

4.2 Z Kuşağı Olmak

4.2.1 Z Kuşağı Algısı ve Memnuniyet Durumu

Katılımcılarla yapılan görüşmelerin hemen hepsinde “Z kuşağı olmak” benzer ifadelerle anlatılmıştır. Katılımcılar Z kuşağını “özgürlükçü, dik başlı, sorgulayan, bilinçli” ortak ifadeleriyle tanımlamışlardır. Katılımcıların görüşleri genellikle kamuoyundaki Z kuşağı tartışmalarıyla paralellik göstermiş, Z kuşağının diğer kuşaklardan belirgin şekilde farklılaştığı düşüncesi katılımcılar tarafınca kabul görmüştür. Yapılan görüşmelerde katılımcılar Z kuşağı için “teknolojiyle iç içe”, “olaylara karşı sorgulayıcı”, “farkındalığa sahip” “değişime açık”, “duyarlı”, “bireysel”, “bencil”, “cesur”, “özgür ruhlu”, “bağımsız”, “açık sözlü”, “doyumsuz” tanımlamaları yapmıştır. Katılımcıların Z kuşağına yönelik görüşlerinden bazıları:

“Bir önceki kuşağa göre teknolojiyle daha iç içe oldukları için bilgiye erişimleri daha kolay olduğu için şeyler, hani biraz daha eski kuşaklara göre biraz daha özgür ruhlu oluyorlar ya da hani bir bilgiye erişimleri açısından daha kolay oluyor ve hani bu da aileyle aralarında çekişmelere sebep olabilecek.” (Katılımcı 1)

“Teknolojinin içinde doğduk, daha çabuk ayak uydurduk. O yüzden bence bu teknolojik aletleri kullanma konusunda diğer kuşaklardan çok daha iyiyiz.” (Katılımcı 10)

“Daha açık sözlüyüz. Diğer kesimlere bakıldığında daha açık şekilde cesurca fikirlerimizi yanlış ya da doğru dile getirebiliyoruz. Düşünce özgürlüğümüzün, fikir özgürlüğümüzün tam elimizde olduğunu düşünmüyorum.” (Katılımcı 9)

“Daha çok bireyseliz. Ailedense toplumda birey olarak var olmayı tercih ediyorum.” (Katılımcı 8)

Katılımcılara Z kuşağı bireyi olmanın avantajları ve dezavantajları sorulduğunda kimi katılımcılar memnuniyetlerini dile getirirken kimileri ise bu kuşakta olmanın şanssızlıklarına vurgu yapmıştır. Z kuşağının her katılımcı için en avantajlı görülen tarafı teknolojik erişim kolaylığı olmuştur. Bazı katılımcılar ise farkındalığa sahip, bilinçli bir kuşakta yer almayı ayrıcalık olarak görmüştür.

“Her şeye daha çabuk erişebilmeleri internet olsun bir araştırma yaparken bir şeylerin bilincinde olarak yapmaları bence önemli bir şey.” (Katılımcı 1)

“Diğer kuşaklara göre biraz daha ayrıcalıklı çünkü bir şeylerin daha çok bilincindeler ve harekete geçmeye başladılar en azından düşündüklerini ifade etmede artık zorlanmıyorlar. Zorlansalar da eskisi gibi tepki görmeyeceklerini biliyorlar.” (Katılımcı 3)

Z kuşağı bireyi olmanın dezavantajlı yönleri arasında ise ekonomik kaygılar, hükümetten kaynaklı kısıtlamalar ve pandemi sürecinin zorlukları öne çıkmıştır. Katılımcılar özellikle kendileri için değerli gördükleri gençlik yıllarının ekonomik krize ve covid-19 pandemisine denk düşmesini şanssızlık olarak kabul etmektedirler.

“Bütün belaları bütün kederli olayları biz yaşadık korona en başta bu kıtlık denilecek kadar artan fiyatlar.” (Katılımcı 5)

“Ekonomik sıkıntı olarak özgürlüğümüz kısıtlanıyor bir kere ekonomik sıkıntılardan gezmeye gitsek gezemiyoruz eğlence desek yok bunun için belli bir sınıfta olmamız gerekiyor bunları rahat rahat yapabilmek için bunun için ben özgürlüğümüzün kısıtlandığını düşünüyorum.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 3 ise eski kuşaklardan farklı olarak Z kuşağının sahip olduğu farkındalıkları harekete geçirmesi durumunda aldığı olumsuz tepkilere dikkat çekmekte ve diğer kuşaklar tarafından “damgalandıklarını” düşünmektedir. Bu görüş bizlere Goffman’ın damga kuramını hatırlatmaktadır. Goffman’a göre varsayılan toplumsal kimlikleri ile fiili toplumsal kimlikleri arasında uyumsuzluk bulunan kişiler damgalanarak itibarsızlaştırılırlar. (Goffman, 2014). Aynı şekilde Katılımcı 2’de Z kuşağı olmaktan memnuniyet duymadığını ve bu kuşak bireyi olmaktan rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Bu düşüncenin en önemli sebebi ise toplumda Z kuşağına dair geliştirilen yaygın kalıp yargılardır.

“Ben birazcık utanıyorum ya. Çünkü Z kuşağı denildiği zaman insanın aklına cahil cüheyla hiçbir şeyi bilmeyen, herkesin aklına direk bu şekilde geliyor.” (Katılımcı 2)

“Şansız yanları geçmişte böyle şeyler çok yaşanmadığı için göze batıyorsun ve çabuk damga vurabiliyorlar.” (Katılımcı 3)

Bazı katılımcılara göre Z kuşağı bireyi olmanın bir başka dezavantajlı yanı fazla bireysel ve özgürlükçü olmanın beraberinde getirdiği olumsuz durumlardır. Örneğin fazla bireyselleşmeden kaynaklı yalnızlaşma, fazla özgürlükten kaynaklı

suça sürüklenme ve yine fazla özgürlükçü ruhtan kaynaklı saygı sınırlarını aşma durumları kuşağın dezavantajlı görülen yönleri arasındadır.

Araştırma bulgularında üstünde durulması gereken bir başka önemli nokta ise bazı katılımcıların Z kuşağını kendi içinde ikiye ayırmasıdır. 2000 öncesi doğumlu olan katılımcılar kendilerinde Y kuşağının etkilerini görmekte, 2000 ve sonrası doğumlu Z kuşağı bireyleriyle aralarında 2 yıl kadar az bir süre olmasına rağmen önemli farklılıklar gösterdiklerini düşünmektedirler. Katılımcıların “özgürlükçü, çatışmacı, hakkını arayan” niteliklerine karşı düşünceleri ve söylemleri bu farklılaşmayı açık etmektedir.

“90’lardaki özellikle bizim yaş grubundakiler böyle daha basık kalmış, aile şeyinde kalmış böyle aile baskısı altında kalmış kişiler ama 2000 sonrası böyle daha bir serseri gibi, böyle şeyler nasıl diyeyim kendi dedikleri dedik. Ailesi ne derse desin tınlamayıp, çıkıp eğlenip istediğini yapar. Serseri başına buyruk tipler.” (Katılımcı 4)

“Yaş olarak mesela bizden 2-3 sene sonra gelenler çok daha farklı bizden bence. Onlar çok daha bilinçliler her şey hakkında daha çok bilgililer daha çok araştırıyorlar. Çok fenalar hiç laflarını esirgemiyorlar bence saygı denen şey yavaş yavaş yok oluyor. Kardeşimden yola çıkarak örnek vereyim mesela aramızda 4 yaş var ama sanki aynı kuşakta değilmiş gibiyiz o daha umursamaz hiçbir şeyi sallamıyor ne olacaksa olsun tarzında, ben hep yarını düşünerek yaşıyorum.” (Katılımcı 5)

4.2.2 Sınırlandırılmış Özgürlük

Katılımcılara kendilerini “özgürlükçü, bağımsız, sorgulayıcı” biri olarak görüp görmedikleri sorulduğunda ise verilen cevapların genelde birbirine yakın olduğu görülmüştür. Katılımcılar kendilerini eski kuşaklarla kıyaslayarak özgür ruha sahip, sorgulayan, bağımsız, hakkını arayan niteliklerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Görüşmelerde altı çizilen bir nokta ise bu niteliklerin bütün Z kuşağını kapsamadığı ve genelleme yapılmaması gerektiği olmuştur. Katılımcılara göre belirtilen nitelikler tüm Z kuşağında mevcut olmamasıyla birlikte, Z kuşağının bir kısmında bu niteliklerin hiçbiri yoktur.

Katılımcıların çoğunda özgür ruha sahip oldukları ancak tam anlamıyla özgürlükçü bir yaşam tarzına sahip olamadıkları görülmüştür. Katılımcılar özellikle ailelerine karşı bu nitelikleri tamamen taşıyamadıklarını vurgulamış, bunun nedenini ise yaşamış oldukları kuşak çatışması ve aileleri tarafından baskıya maruz kalmalarıyla açıklamışlardır. Kendilerini eski kuşak bireylerden daha bağımsız

hisseden Z kuşağı kadın katılımcılar, ne kadar özgür ruha sahip olsalar da aile evinde yaşadıkları için bir noktada bu özgürlüklerinin sınırlandığını kabul etmişlerdir. Bazılarına göre, okul bittikten sonra meslek sahibi olup, aile evinden ayrılıp, kendi düzenini kurmak sınırlandırılan özgürlüklerinin çıkış yoludur. Çünkü özgürlüklerinin kısıtlanmasına sessiz kalmalarının en önemli etkeni ekonomik özgürlüklerini kazanamamış olmalarıdır. Henüz ekonomik bağımsızlığa sahip olmayan Z kuşağı kadınları, kendilerini aileleriyle birlikte yaşama mecburiyetinde hissettikleri için aileleri tarafından koyulan kotalara ve kurallara uyum gösterme çabasına girebilmektedirler. Ekonomik özgürlük aynı zamanda aile içinde itibar kazanma ve söz hakkına sahip olma avantajlarını da beraberinde getirmektedir. Katılımcılar, meslek sahibi olduklarında kendilerini aileye karşı güçlü hissedeceklerini ve herhangi bir mecburiyete maruz kalmayacaklarını düşünmektedirler.

“Aileme maddi olarak bağımlıyım çalışmadığım için ama ileride kendi işim olduğunda, öğretmen olduğumda bunun daha da gelişeceğini inanıyorum. Daha özgürlükçü olacağım.” (Katılımcı 10)

“Bazı konularda ben de ailemle çatışma yaşasam bile yine onların istediği doğrultuda hareket ettiğim noktalar oluyor. Sonuçta ekonomik anlamda bir ekonomik özgürlüğümü kazanamadığım için bir nevi onların dediklerini yapma zorunluluğu çıkıyor. Ekonomik anlamda özgürlüğü kazanamamak büyük bir etken hani bir kadının çatışmacı olamamasındaki en büyük etkenlerden biri bu olabilir ailesine karşı hani.” (Katılımcı 1)

Şehir dışında üniversite okuyan çoğu katılımcı ise ailesinin yaşadığı şehirde kendini özgür ve bağımsız görememekte ancak şu an üniversite okuduğu şehirde kendini öyle tanımlamaktadır. Aileleri tarafından baskılanan kimi Z kuşağı bireyleri, ailelerinden uzakta başka bir mekanda özgürlükçü kişiliklerini rahatlıkla ön plana çıkabilmektedirler. Hatta araştırmadaki bazı katılımcıların üniversite tercihlerindeki en önemli etkenin ‘aileden uzaklaşma’ isteği olduğu görülmüştür. Kendilerini başka bir şehirde daha özgür hissettiklerini ve daha rahat bir yaşam tarzına sahip olduklarını belirten katılımcılar, aile evine döndüklerinde özgürlüklerinin kısıtlanmasından ve yaşam tarzlarının değişmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Katılımcı 3, ailesinin yaşadığı şehirde kendini özgürlükçü ve bağımsız görmemekte ancak şuan üniversite okuduğu şehirde kendini öyle tanımlamaktadır.

“Ailemin yanında öyle değilim. Çünkü onları kırmaktan çok korkuyorum ama ailemin dışında Bolu’ya geldiğimde öyle bir insanım.” (Katılımcı 3)

4.2.3 Eski Kuşaklarla Kıyas: “Daha Bilinçli, Daha Eşitlikçi”

Z kuşağı kadınlarının toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki düşüncelerini ortaya koymak için katılımcıların konuyla ilgili sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde, Z kuşağı kadınlarının bu konuda eski kuşak kadınlara kıyasla daha fazla farkındalığa sahip oldukları, cinsiyet eşitliğini savundukları ve bunu fiilen de gerçekleştirdikleri görülmüştür. Katılımcılar X ve daha önceki kuşak kadınların geleneksel ataerkil yapıya daha sıkı bağlı kaldıklarını, hak ve özgürlüklerinin daha fazla sınırlandırıldığını ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sorgulanmadan kabul edildiğini düşünmektedirler. Özellikle kendilerinin eğitim hakkına erişip, üniversite mezunu olabilmeleri onlar için en önemli değişimlerden biri olmuştur. 18. Yüzyılda tartışılmaya başlanan kadınların eğitim hakkı, ne yazık ki günümüzde hala kadınlar için kendilerine lütfedilmiş bir şans olarak görülmektedir. Çok eskiye gitmeye gerek kalmadan 20.yüzyılda hala kadınların eğitim hakkına erişememiş olmalarını bazı katılımcıların annelerine yönelik verdikleri örneklerinden anlayabiliriz.

“...annem mesela çok iyi bir bölümde okuyabilecekken dedem kız çocuğu zaten okuyamaz şehir dışına gidemez demiş ve okutmamış açıktan okumasına sebep olmuş daha kötü bölümde okumasına sebep olmuş.” (Katılımcı 1)

“Annem, anneannem, babaannem hani o dönemde hep aileden gelen şeyle hayatlarına çok karışılmış, okumalarına izin verilmediği zamanlar bile olmuş. O yüzden kendi istedikleri hayatı yaşayamamışlar. En azından biz şuanda kendi hayatımızı, kariyeri yaşayabiliyoruz.” (Katılımcı 12)

Katılımcılar eğitim dışında diğer hak ve özgürlüklerinin de eski kuşak kadınlara kıyasla daha iyi durumda olduklarını düşünmekte ve bu kuşakta doğdukları için kendilerini şanslı hissetmektedirler. Katılımcı 1’in verdiği örneklerden aslında olması gereken durumların bir ayrıcalık olarak içselleştirildiği görülmektedir.

“Mesela annem, anneannemden örnek verirsem annemle anneannemin anlattığına göre eskiden mesela kadınların kadın gibi görülmediği sadece işte evde temizlik, çocuk yapmak, çocuğa bakmak, yemek yapmak, bu işler için de evdeki bir işçi gibi olduğuna kocaları yemek yemediğinde onların sofraya oturmadığına, istedikleri yere istediği gibi gidememelerine... Mesela benim hiç öyle bir şeyim olmadı babam ben çalışmak istiyorum dediğimde bana karşı çıkmadı ya da sofrada babamla birlikte aynı şekilde yemek yiyebiliyorum ya da kendi hakkımı rahatlıkla

savunabiliyorum, ekonomik anlamda özgürlüğümü kazanabiliyorum, okuyabiliyorum.”(Katılımcı 1)

Katılımcı 3 de benzer şekilde eski kuşaktaki kadınların geleneksel yapıya bağlı kaldıklarını ve bu yüzden erkeklerle eşit hak ve özgürlüğe sahip olamadıklarını, hatta “erkeklerin yanında konuşulamayacağına” varan bir ikincilleştirmeye maruz kaldıklarını düşünmekte ve kendisinin onlardan farklı olduğunu belirtmektedir.

“Onlar çok gelenekçi bir şekilde büyümüş. Gelenekçi bir şekilde büyümek kesinlikle kötü bir şey değil ama annem ya da anneanneme baktığımda erkek çoğunluğu ne derse o. Kısa giyilmez, saçlar boyanmaz, işte piercing takılmaz bir sürü şey. Ya en basiti erkeklerin yanında çok konuşulmaz. Onlar böyle yetişmiş. Ben onlara göre farklı olduğumu düşünüyorum.” (Katılımcı 3)

Katılımcılar arasında şuanda nişanlı olan ve 1-2 yıl içerisinde evlenmeyi planlayan Katılımcı 4, evliliğinde kesinlikle cinsiyet eşitliğine dikkat edeceğini aksi takdirde eşine karşı hakkını savunup, sesiz kalmayacağını söylemektedir. Katılımcı 4’ün görüşlerine göre Z kuşağı kadınların evlilik hususunda da toplumsal cinsiyet eşitliği bilincini taşıdıklarını, hak ve özgürlüklerini koruma eğiliminde olduklarını görmekteyiz.

“Ben mesela evlendiğimde, 1-2 seneye evlenmiş olacağım büyük ihtimalle, ben mesela eşime sessiz kalıp da bir şey yapmam, çata çat konuşur ederim. Ben evleniyorsam iki tarafta eşit olmalı, bir erkeğin bir artısı bir şeyi yok diye düşünerek hareket edeceğim. Ama eskiden mesela kadınlar eti senin kemiği benim diye kızlar veriliyormuş. Evde dayak yese de erkek eve gelmese de bir sürü şey de yapsa kadın sürekli susuyormuş. Ama şuandaki z kuşağı dediğimiz kuşakta bu olmayacak. O yüzden boşanmalar arttı deniyor ama olması gerekende buydu bence.” (Katılımcı 4)

Görüşmelerde bazı katılımcılar Z kuşağı kadın olmanın belli noktalarda daha zor olduğunu söyleyerek farklı bir konuya dikkat çekmişlerdir. Onlara göre eskiden önem arz eden ve korunan ahlaki yapı günümüzde aşınmış ve bunun sonucunda da kadınlara yönelik ahlak dışı davranış ve tutumlar geliştirilmeye başlanılmıştır. Z kuşağı kadın olmanın zorluklarına dikkat çeken katılımcılar, günümüzde git gide artan taciz ve tecavüz olaylarının nedenini ahlaki yapının bozulmasıyla açıklamaktadırlar. Katılımcı 4 ise bu durumun kuşak çatışmasından da kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Ona göre eski kuşakların bağnaz kişileri,

yeni kuşağın özgürlükçü yaşam tarzlarını anlamlandıramamakta ve yeni kuşağın “rahat” kadınlarını taciz etmeyi kendilerinde hak bilmektedirler.

“Daha özgürlükçü olabiliriz ama kadınlar şimdi daha rahat giyebiliyor ama karşı taraf da daha rahat. Kendine kadına karşı bir şey yapabilmeyi hak görüyor yani eski kuşaklarında çatışmasıyla birlikte oluyor bence. Eskideki insanlar daha böyle bağnaz düşüncede kaldığı için şuanda açık saçık giyen kızlara falan laf edip şey yapabiliyorlar ya da kendilerini madem öyle giyiyorlar sarkıntılık yapabilirim düşüncesiyle falan hareket ediyorlar.” (Katılımcı 4)

Z kuşağı kadın olmanın zorluklarına dikkat çeken diğer bir katılımcı da günümüzde artan kadın cinayetlerini örnek göstererek bu durumun Z kuşağı bir kadın olarak kendisini kötü hissettirdiğini belirtmektedir. Özellikle sosyal medyada sık sık gündeme gelen kadın cinayeti ya da taciz ve tecavüz haberleri kadınlar arasında korku yaratmaktadır. Aktif sosyal medya kullanıcıları olan Z kuşağı kadınları, maruz kaldıkları korkunç haberlerden kaynaklı kendilerini kent içinde güvenli hissetmemekte ve endişe duymaktadırlar.

“Bilmiyorum bu artan cinayet olayları eskiden söylenmiyordu o yüzden mi biliyoruz, şuanda gündeme çıkarıyorlar o yüzden mi bu kadar çok oluyor yoksa gerçekten mi oluyordu da gizliyorlardı haberimiz yoktu... Kötü hissettiriyor beni çünkü kadınlar için daha da zorlaştı.” (Katılımcı 5)

Görüşmelerde katılımcılardan kendilerini önceki kuşak mensubu kadınlarla kıyas yapabilmeleri için öncelikle annelerini örnek almaları istenmiş, kendi düşünce yapıları ve yaşam tarzlarını anneleriyle karşılaştırmaları sağlanmıştır. Bütün katılımcılar toplumsal cinsiyet eşitliği bağlamında kendileri ve annelerinin yaşam tarzları arasında oldukça fazla farklılıklar olduğunu dile getirmişlerdir. Araştırma bulgularına göre Z kuşağı kadınlar, annelerinin bir kadın olarak kendilerine yöneltilen baskılara sessiz kalmalarını, erkek egemenliğine ve beraberinde getirdiği eşitsizliğe boyun eğmelerini, kendilerini erkeklere karşı ezdirmelerini, istedikleri hayatları yaşayamayıp kendilerine biçilen rolleri yerine getirmelerini şiddetle eleştirmekte ve annelerinin yaşadığı hayatı yaşamayacaklarını, kendi çocuklarına da yaşatmayacaklarını savunmaktadırlar.

“Mesela benim annem aile yüzünden okuyamamış bir kadın. O yüzden benim okumamı çok istedi. Bütün ailem neredeyse görücü usulü evlenmiş, aile bağımlı. Ben tabii ki de böyle bir şey şuan kabul etmem. Okumamı istemeseler bile ben okurdum bir şekilde. Gerekirse aile evinden çıkardım. Onlarla bağımlı da

kopartırdım. Çünkü bence bir hani kadının bağımsız olması gerekiyor. Bir erkeğe veya bir aileye bağlı kalmadan yaşamaya çalışması gerekiyor.” (Katılımcı 11)

“Annemin yaşantısını gördüğüm için, onun benden çok daha güçsüz olduğunu gördüğüm için, ne bileyim işte babama karşı, babamın o geri kafalı birkaç düşüncesine karşı güçsüz olması, geçmişte yaşadığı olayları yeterince tepki veremeyişi falan filan. Ben böyle olmayacağım ki öyle değilim de.” (Katılımcı 7)

“Yıllar önce annem babam tarafından şiddete maruz kaldığında sesini çıkarmıyordu ama mesela şu zamanda ben, ileride evlendiğim zaman eşim bana şiddet uygularsa ya da beni rahatsız edecek bir davranışta bulunursa ben hakkımı ararım, mahkemeye giderim. Asla sessiz kalmam.” (Katılımcı 13)

Katılımcılara Z kuşağının toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki duyarlılığın ve bilinç artışının sebebi sorulduğunda ortak fikir teknolojinin gelişmesi olmuştur. Teknolojideki gelişmeyle birlikte insanlar internet ve sosyal medya platformlarındaki bilgi akışına maruz kalmakta ve bu durum kolektif bir bilinç yaratmaktadır. Örneğin dünyanın herhangi bir yerinde gerçekleşen kadın cinayeti haberi, sosyal medya gündemine düştüğünde ülke, dil, din, ırk fark etmeksizin birbirinden farklı binlerce kadın arasında ortak bir bilinç oluşmaktadır. Birbirinden kilometrelerce uzaklıktaki kadınlar, sosyal medya aracılığıyla kadın cinayeti ya da istismarına karşı dayanışma yaratarak, adalet arayışına girmektedirler. Sosyal medyanın kadınlar arasında birleştirici bir köprü oluşturması, özellikle interneti aktif kullanan Z kuşağı kadınlarda farkındalık yaratmaktadır. Katılımcı 1’in teknolojiyle birlikte kadınların “at gözlüğünü” çıkarmaya başladıklarını söylemesi bu görüşü destekleyen bir örnektir.

“Kadın bir şey okumaya başlıyor, bir şeylere eriştikçe, bir şeyleri gördükçe bir nevi at gözlüğüyle bakmak yerine daha geniş pencereden bakmaya başladığı için z kuşağıyla birlikte kadın erkek eşitliğinin daha belirginleştiğini düşünüyorum.” (Katılımcı 1)

“İnternet ortamı bence insana çok şey öğretiyor. Yani haberi olmasa mesela o kadın cinayetlerinden hiç benim haberim olmasa şu an bu düşüncede olmayacaktım kadın cinayetleri hakkında ya da özgürlük hakkında, toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında.” (Katılımcı 10)

Katılımcıların Z kuşağı olma deneyimlerinin özünde teknolojiyle kurdukları bağ öne çıkmaktadır. Teknolojiyle iç içe olan Z kuşağı bireylerin yaşam tarzları da buna bağlı olarak şekillenmektedir. Katılımcıların Z kuşağı bireyi olma deneyimlerindeki hislerinin çoğunlukla ikircikli olduğu görülmekte, kendilerini

hem şanslı hem de şanssız olarak hissetmektedirler. Şanslılık hissinin en belirgin nedeni ise Z kuşağının diğer kuşaklara kıyasla daha fazla farkındalık sahibi oldukları kanaatidir. Katılımcılara göre, eriştikleri bu farkındalığın kaynağını ise teknolojiyle kurdukları yakın bağ oluşturmaktadır.

4.3 Z Kuşağı Kadınların Kentsel Mekan Pratikleri

4.3.1 Yaşanılan Yer Algısı ve Memnuniyet Durumu

Araştırma bulgularının bu kısmında katılımcıların yaşadıkları kenti nasıl tanımladıkları, kentte en sık kullandıkları mekanlar, yaşadıkları kente dair memnuniyet durumları ve başka bir kentte yaşamak isteyip istemedikleri, istiyorlar ise hangi kent olduğu öğrenilmek istenmiştir. 20 katılımcı ve 15 farklı kent ele alındığında kentte en sık kullanılan mekanlar ve memnuniyet durumlarının sebepleri birbirleriyle benzerlik göstermiştir.

“Bir şehrin fiziksel özelliklerinin yanı sıra insanların fiziki şartlara kattıkları anlamlar da önemlidir” (Metin Acher, 2021:71). Katılımcıların yaşadıkları kente yönelik yaptıkları tanımlamalara bakıldığında kenti niteleyici kelimeler arasında en sık kullanılanlar “sakin”, “rahat”, “açık”, “kapalı”, “bağnaz”, “geri kafalı”, “yobaz”, “modern”, “özgür” olmuştur. Yaşadıkları kenti ‘açık’ ya da ‘kapalı’ olarak tanımlayan katılımcılara açıklık ve kapalılıktan ne kastettikleri sorulduğunda ise bu sıfatların kentte yaşayan insanların özgürlük konusundaki genel tavır ve tutumlarını yansıttığını söylemişlerdir. Örneğin katılımcılar tarafından ‘açık’ görülen kentler, kadınların kentteki giyim, mekan, zaman tercihlerine saygısı olan, yargılayıcı ve engelleyici olmayan insanların ağırlıkta olduğu kentlerdir. Bunun aksine ‘kapalı’ kentler ise toplumsal baskının var olduğu, kadınların özgürlük alanlarının kısıtlandığı, yaşam tarzlarının çevredeki insalara göre şekillenmek zorunda kaldığı kentler olarak tanımlanmıştır.

Metropol kentlerde yaşayan katılımcıların yaşadıkları kentin olumlu yanlarından bahsederken kentin eğitim, sosyal ve istihdam alanındaki avantajlarına vurgu yapmışlardır. Metropolde yaşamının dezavantajlarını ise ulaşımın zor olması, Türkiye’nin farklı bölgelerinden çok fazla göç alması ve mülteci sayılarındaki engellenemeyen artış ile açıklamışlardır. Metropolde yaşamak birçok alanda katılımcılara fırsat sağlamış olsa da, kentin kaotik yapısı katılımcıları hem güvenilirlik hem de fırsatlara erişim zorluğu açısından olumsuz etkileyerek memnuniyet durumlarını aşağı çekmiştir. Özellikle ulaşım, metropol kentlerin en dezavantajlı görülen alanlarından biri olmuştur.

Metropollerin yanı sıra küçük şehirlerde yaşayan katılımcılar, genel olarak yaşadıkları kentin küçük olmasını hem avantaj hem de dezavantaj olarak görmektedirler. Büyükşehirlerin kaotik yapısına sahip olmaması, nüfusun daha az olması, ulaşımın kolay olması, kentin sessizliği ve huzuru küçük şehirlerin avantajlı görülen özellikleri olmuştur. Avantaj olarak görülen bir başka önemli nokta ise küçük kentlerin büyük kentlere ve metropollere göre daha güvenilir olduğu yönündeki algıdır. Katılımcılar küçük şehirlerdeki suç potansiyelinin büyük şehirlere göre daha az olduğunu düşünmekte ve küçük şehirleri daha güvenilir bulmaktadırlar. Küçük şehirlerin dezavantajlı yönlerine geliştirilen ortak fikir ise birçok alandaki olanaklara erişim kısıtlılığı olmuştur. Küçük şehirde yaşayan katılımcılar özellikle istihdam ve sosyalleşme alanlarında yetersizlik yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Görüşmelerde ortaya çıkan bir diğer bulgu ise bazı katılımcıların kentsel mekanda özgür olamamalarının nedenini küçük şehirde yaşamalarına yormaları olmuştur. Onlara göre küçük şehirde yaşamak, özgürleşebilme konusunda daha fazla mücadele gerektirmektedir. Bunun nedenini ise küçük şehir insanının geleneksel yapıya sahip ve yeniliklere kapalı olduğu ile açıklamışlardır. Özellikle de yaşlı nüfusun fazla olduğu küçük kentlerde bu durum daha belirginleşmektedir. Örneğin Erzincan’da yaşayan katılımcı, yaşadığı kenti küçük ve sakin bir yer olarak tanımlayarak, kent nüfusunun çoğunluğunu yaşlıların oluşturmasından dolayı “rahat” davranmadıklarını belirtmektedir. Yaşlıların, kendilerine olan yargılayıcı tutum ve davranışlarından rahatsızlık duyduğunu dile getiren katılımcı, başka bir şehirde yaşamak ister misin sorusuna “İzmir” yanıtını vermiş, bunun nedenini ise İzmir’de hem iş olanaklarının daha fazla olması hem de insanların daha açık görüşlü olmasıyla açıklamıştır.

“Daha özgür düşünceye sahipler ama burası çok daha kapalı olduğu için her şeye bir cafede oturduğunda, biriyle görüldüğünde bile laf söz oluyor, dedikodu oluyor birbirini herkes tanıdığı için ama orada ne yaparsan yap kimse zaten birbirini tanımıyor. Kimsenin umurunda değilsin.” (Katılımcı 5)

Ankara’da yaşayan Katılımcı 1’de yaşadığı kentten büyük oranda memnuniyet duymakla birlikte yine de İzmir’de yaşamak istediğini söylemiştir. İzmir’de yaşama isteğinin nedenini ise “rahat” bir şehir olmasıyla açıklayıp, Ankara’da kendini kısıtladığı ve yapamadığı birçok şeyi İzmir’e gittiğinde yapabildiğini, giyim konusunda daha özgür olabildiğini söylemektedir.

“...Ankara’da mini etekle dolaşamazsın ama İzmir’de bunu rahatlıkla yapabilirsin. Çünkü orada herkes o şekilde dolaştığı için kimse kimseyi yadırgamıyor. Tabi ki de orada tacizcisi sapığı yok mu var, her yerde olduğu gibi. Ama orada biraz daha rahat giyinip daha rahat hareket edebilirsin.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 5 ve Katılımcı 1’in İzmir’e yönelik geliştirdikleri ‘özgür kent’ algısına karşı İzmir’de yaşayan Katılımcı 4 ise yaşadığı kentten eskiden daha memnun olduğunu ve kentin yoğun bir göç alıp kalabalıklaşmasıyla birlikte bu memnuniyetinin azaldığını ancak diğer şehirlerle kıyas ettiğinde yine de yaşadığı kenti tercih ettiğini söylemektedir. Katılımcı 4’ün İzmir’e yönelik memnuniyetsizliğinin öncelikli nedeni Doğu Anadolu Bölgesi’nden gelen iç göçlerin ve bunun yanı sıra Suriyeli, Afgan, Pakistanlı nüfus artışının kentin özgün yapısını bozduğu ve diğer şehirlerden farkı kalmadığı düşüncesidir.

“Eskiden daha rahat, daha güzeldi yani. Yani İzmirli olup eskiden beri olan kesim daha iyi tabii ki. Bu kesim hala bağnaz değil, modern takılıyor. Bu göçler falan doğudan gelenler Suriye’den gelenler tabii ki de etkiliyor. Mesela şort giyiyorsun böyle dönüp bakıyorlar. Bir farkı kalmadı büyükşehir olmasıyla, İzmir olmasıyla. Herkes böyle taciz edici, küçümseyen gözlerle bakıp ediyor.” (Katılımcı 4)

İzmir’de üniversite öğrencisi olan Katılımcı 11, üniversiteden önce yaşadığı memleketi Denizli ile İzmir’i kıyaslamış, İzmir’in daha rahat ve özgür bir kent olduğunu belirtmiştir. Ancak Katılımcı 11’de İzmir’de yaşayan diğer katılımcı gibi iç ve dış göçlerin İzmir’in yapısını bozduğunu, tehlike alanlarının arttığını ve kadınların kentteki özgürlükleri açısından İzmir’in beklentileri karşılayamadığını vurgulamıştır.

“Dışarıdan gelen çok fazla insan var ve bazen hani o kültür farklılıklarını tabii ki de alıyorsunuz, algılayabiliyorsunuz. Rahat olacağımı düşünerek biraz da buraya geldim. Ama tabii ki de kadın olduğum için galiba diğer kadınların yaşadığı sorunları ben de yaşıyorum aynı şehirde. Yani çok bir farkı olmadı benim için Denizli’den.” (Katılımcı 11)

Araştırma bulgularında birkaç katılımcının daha İzmir’e vurgu yaptığı, orada yaşamak istediği ya da İzmir’i Türkiye’nin diğer kentlerinden ayrı bir yerde tuttuğu, daha özgür ve ‘rahat’ bir kent olarak kabul ettiği görülmüştür. İzmir’e yönelik geliştirilen bu algılar, İzmir’de yaşayan katılımcılar tarafından kısmen reddedilmiş, İzmir’de özgür yaşayabilmenin sanıldığı kadar kolay ve ‘rahat’ olmadığı belirtilmiştir. Türkiye’nin diğer kentlerindeki kadınların yaşadığı sorunlar gibi İzmir’deki kadınlar da aynı deneyimleri yaşamakta ve aynı mücadeleyi

vermektedirler. Katılımcıların rahat ve özgür bir kent yaşamına erişme inancıyla İzmir’de yaşamak istemesine karşın İzmir’de yaşayan iki katılımcının da kent içindeki sınırlılıklarından ve istedikleri özgürlüğe erişememelerinden yakınmaları, hatta Katılımcı 4’ün söylemiyle “İzmir’in diğer şehirlerden bir farkının kalmaması” İzmir’in arzu edilen özgürlükteki kent imajını gitgide yitirmektedir.

Katılımcıların kent içinde en sık kullandıkları mekanlar incelendiğinde yine birbirini yineleyen benzer bulgulara erişilmiştir. Araştırma katılımcıları olan Z kuşağı kadınlar, yaşları ve cinsiyetleri dolayısıyla ortak kentsel mekan deneyimlerine sahip olmakla birlikte gündelik hayatlarında hemen hemen aynı mekanları tercih etmektedirler. Aile evi dışında, başka şehirde yaşayan üniversite öğrencilerinin en sık vakit geçirdikleri yer ev ya da yurt, aile evinde yaşayanların ise ev olmuştur. Üniversite öğrencilerinin ikinci olarak en sık vakit geçirdiği yer üniversite ve kampüs olmuştur. Sosyalleşme alanı olarak ise en sık kafeleri, parkları, sahil kenarlarını ve alışveriş merkezlerini tercih etmişlerdir.

Ayten Alkan’ın 2003 yılında doktora tezi kapsamında gerçekleştirdiği *Yerel Yönetimlerin Kadınların Toplumsal Cinsiyet Gereksinimlerine Duyarlılığı- Ankara Araştırması*, ülkemizde kentsel mekanı toplumsal cinsiyet bağlamında ele alan üzerinde durulması gereken ilk önemli çalışmalardan biridir. Alkan (2005), Ankara’da yaşayan kadınlarla gerçekleştirdiği araştırmada kadınların evden dışarı çıkma sıklığı kadar hangi sebeplerle dışarı çıktıklarının önem taşıdığını vurgular. Alkan’ın araştırma bulgularına göre katılımcıların %33’ü alışveriş, fatura ödeme, çocukları okula götürme gibi evin günlük ihtiyaçlarını karşılamak için ev dışına çıkmaktadır. Katılımcıların %28’ise komşu ve akraba ziyaretleri dolayısıyla dışarı çıkmaktadır. Bulgulara göre katılımcıların kent içinde kendi başlarına ya da bir erkeğe bağımlı olmadan gidebildikleri en yaygın mekanlar hastane, banka ve okullardır. Araştırmadaki önemli bir diğer detay ise katılımcıların zaten kendi başlarına ya da arkadaşlarıyla gitmek istemedikleri yani Alkan’ın söylemiyle kendilerine yasakladıkları mekanlar arasında öncelik sırasına göre meyhaneler, barlar, diskolar, kafeler ve konser, sinema, kokteyl vb. etkinlikler vardır. 2003 yılında gerçekleştirilen, her yaş grubu kadınların yer aldığı Alkan’ın çalışmasındaki bulgular ile Z kuşağı kadınların yer aldığı bu çalışmanın bulguları kıyaslandığında kadınların kentsel mekan deneyimlerinde zaman içinde büyük değişiklikler gerçekleştiği görülmektedir. Eski kuşak kadınlarda tabulaşan alkollü mekanlar, Z kuşağı kadınların tercih ettiği ve gitmekten keyif aldığı mekanlar arasında yer

almaktadır. Z kuşağı kadınların en çok tercih ettiği mekan olan kafeler, diğer çalışmanın bulgularına göre yine eski kuşak kadınların gitmek istemedikleri yerler arasındadır. Ayrıca Alkan'ın araştırmasında kadınların kafe, pastane, alışveriş merkezleri, restoran vb. kentsel mekanlara gitmelerinde bağımlılık oranlarının oldukça yüksek olduğu, yanlarında erkek olmadan gitmekten çekindikleri veya gitmedikleri görülmektedir. Z kuşağı kadınların ise bu konuda herhangi bir bağımlılık taşımadığı, aksine bu fikre şiddetle karşı çıktıkları, herhangi bir kentsel mekana gitmelerinde bir erkeğe bağımlı kalmalarını korkunç gördükleri ve bu durumu katiben kabul etmedikleri görülmüştür. Bu karşılaştırmaya göre görülmektedir ki diğer kuşaklara kıyasla Z kuşağı kadınların kentsel mekan deneyimlerinin özünde bağımsızlık duygusu öne çıkmakta ve eski kuşaklara kıyasla vakit geçirilen kentsel mekan tercihlerinde bir dönüşüm yaşanmaktadır.

4.3.2 Sosyal Çevre-Kentsel Mekan Kullanımı İlişkisi

Katılımcıların sosyalleşme bağlamında ev dışına çıkma pratiklerindeki mekan tercihleri detaylı olarak incelendiğinde katılımcıların sosyal çevreye göre mekan tercihlerinin farklılaştığı görülmüştür. Z kuşağı kadınlara aileleriyle, arkadaşlarıyla ve partnerleriyle sosyalleşme mekanları sorulmuş ve aile ve arkadaşlar arasındaki mekanlar arasında farklılaşma olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu aileleriyle ev dışında sosyalleşme alışkanlıklarının olmadığını, genellikle ev içinde vakit geçirdiklerini söylemişlerdir. Bazı katılımcıların nadiren aile üyeleriyle ev dışında aktivite gerçekleştirdikleri ve mekan tercihlerinin de restoran, sahil, çay bahçesi ya da küçük kafeler olduğu görülmüştür. Katılımcılara arkadaşlarıyla sosyalleşme mekanları sorulduğunda ise çoğunlukla kafe, alışveriş merkezi, alkollü mekan ve park yanıtları alınmıştır. Bazı katılımcılar arkadaşlarıyla görüşme mekanı olarak evleri tercih ettiklerini, ev ortamında daha rahat olduklarını söylemişlerdir. Romantik partneri olan katılımcıların ise görüşme mekanı olarak çoğunlukla kafe, sinema ve alışveriş merkezlerini kullandıkları görülmüştür.

“Ailemle genellikle evdeyiz. Yani onun dışında ailemle birlikte vakit geçirdiğim ortam dışarda yemek yediğimiz yerler olabilir. Onun dışında yani öyle çok aktiviteyi seven bir aile yapısına sahip değiliz.” (Katılımcı 1)

“Arkadaşlarımla burada olanlarla mahallede çıkıp yürüyüş yapıyoruz. Diğer semtlerde olanlarla da Kızılay'da görüşüp, kafeye gidiyoruz ya da alışveriş merkezine.” (Katılımcı 2)

“Ailemle ev haricinde dışarıya çıktığımız zaman genelde ya AVM ya kafeye gidiyoruz. Ayda 4-5 defa oluyordur, haftada bir mutlaka oluyordur. Arkadaşlarımla da kafe, park, AVM.” (Katılımcı 12)

Kadınların ev dışına çıkma pratiklerinde önemli etkenlerden biri de ev içi görev ve sorumluluklardır. Kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerinin bir sonucu olarak kadınların üstlendiği roller ne yazık ki kadınları ev içine hapsedmekte, erkeklerden farklı olarak kentsel mekan deneyimlerini sınırlandırmaktadır. Temizlik ve yemek gibi ev işleri ile çocuk ve yaşlı bakımını üstlenen ya da üstlenmek zorunda kalan kadınlar, gündelik hayatlarındaki planlarını bu sorumluluklar çerçevesinde ayarlamaktadır. Dolayısıyla kadınların ev dışına çıkma kararlarının, gidecekleri mekanların ve zamanın belirleyicisi yine üstlendikleri cinsiyete dayalı rol ve görevler olmaktadır. İkinci bir mesele ise kadınlar, kendilerine atanmış cinsiyete dayalı görevlerini yerine getirirken ev dışı hayatın fırsatlarını kaçırmakta, iş gücüne katılamamakta, kariyer hedeflerine uzak kalmaktadırlar. Ev içi işlerden sorumlu olan kadın, aynı zamanda ücretli bir işte çalışmak istediğinde ise bu durum erkeklerin çalışma yaşamı kadar kolay olmamaktadır. Çünkü kadın böylelikle ev içi ve ev dışı olmak üzere çifte mesai yapmaktadır. Ancak ev içi işler zaten kadının temel görevi olarak kabul görüldüğü için herhangi bir mesaiden sayılmamaktadır. Marksist feminist Dalla Costa, ev içi işlerin de ücretli bir mesaiye dönüşmesini ve kadınların ev işleri için ücret talebinde bulunmaları gerektiğini söyler. Ona göre ev içi işler için ücret almak, yapılan işin önemine karşı bilincin artmasını da sağlamaktadır (Acar-Savran ve Tura Demiryontan, 2020: 165).

Araştırmada katılımcıların ev dışına çıkma kararlarında ev içi iş ve sorumlulukların bir etkisi olup olmadığı sorulmuş ve beklenilenin aksine yanıtlar alınmıştır. Birkaç katılımcı haricindeki diğer tüm katılımcıların, ev içi işlerden kendilerini pek de sorumlu tutmadıkları, ev işlerinin gündelik hayatlarında öncelik sıralamasında çok geride kaldığı, ev içi işler sebebiyle ev dışına çıkamama durumlarının mümkün olmadığı görülmüştür. Ev içi işlerin, ev dışına çıkmalarını etkileyen 3 katılımcı ise aile içinde özel durumlarının olduğunu, annelerinin sağlık durumlarından dolayı sorumluluk almak zorunda kaldıklarını söylemişlerdir. Bulgulardan görüldüğü üzere Z kuşağı kadınları ev içi işleriyle anneleri gibi özdeşleşmemekte, onlar için ev içi sorumluluklar gündelik hayatlarında önemli bir belirleyici olmamaktadır. Çünkü katılımcıların da görüşme sırasında vurguladığı

gibi bu görevleri anneleri üstlenmektedir. Evin kadını rolündeki annelerine kendileri sadece destek olmaktadır. Bu noktada akıllara Z kuşağı kadınların evlendiklerinde ev içi ve ev dışı ayrımında nasıl bir rol oynayacakları sorusu gelmektedir. Görüşme süresince farklı sorularda kendilerini sürekli anneleriyle kıyaslayarak yanıtlar üreten katılımcılar, özellikle kendilerinin anneleri gibi olmayacaklarını, eşitsiz cinsiyetçi rol dağılımına karşı geleceklerini, evlendiklerinde eşlerini de kendileriyle birlikte ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu tutacaklarını hatta bu durumu kabul etmeyecek bir eş adayıyla evlenmeyeceklerini savunmuşlardır. Şuan nişanlı olan İzmir ve Erzincan'da yaşayan Katılımcı 4 ve Katılımcı 5, evlendiklerinde eşlerinin kendilerine yardımcı olacaklarından emin olmakla birlikte, aksi durumda çatışma yaşayacaklarını ve sessiz kalmayacaklarını belirtmişlerdir.

“Şu anda ben mesela evlendiğimde, 1-2 seneye evlenmiş olacağım büyük ihtimalle. Ben mesela eşime sessiz kalıp da bir şey yapmam, çata çat konuşur ederim, kendi hakkımı savunurum. Ben evleniyorsam iki tarafta eşit olmalı. Erkeğin bir artısı, bir şeyi yok diye düşünerek hareket edeceğim. Ama eskiden kadınlar bir şekilde erkeklerin dediğine katlanıyormuş. Evde dayak yese de, erkek eve gelmese de bir sürü şey de yapsa kadın sürekli susuyormuş, evi çeviriyormuş ama sesini çıkaramıyormuş. Ama şundaki Z kuşağı dediğimiz kuşakta bu olmayacak. O yüzden boşanmalar arttı deniyor ama olması gereken de buydu bence.” (Katılımcı 4)

Katılımcı 5, evlendiğinde hem ev içi hem de ev dışı çalışmaktan şikayet etmekte, çifte mesainin kendisini çok yoracağını düşünmektedir. Eşinin kendisine yardımcı olacağına inanmasına rağmen yine de tek bir alanda çalışmayı tercih etmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünden yüksek lisans mezunu olan katılımcı 5, evlendiğinde dışarıda çalışmaktansa yalnızca ev içi işlerden sorumlu olmayı daha cazip bulmakta ancak ekonomik koşulların elvermediğini söylemektedir.

“Hayatın zorlukları, yorgunluk ve şu yemek olayı falan gerçekten çok zaman alan şeyler. Arada bir antrenman yapıyorum, nişanlımı yemeğe çağırıyorum en az 3-4 saatim yemek yapmayla ile geçiyor. Şimdi düşünüyorum hem çalışıp her gün bu aktiviteyi nasıl yapacağım? Ama şuan aynı evde yaşamadığımız için böyle düşünüyorum. İleride aynı evde olduğumuzda inanıyorum onun da yardım edeceğini. Yardım etmezse olay çıkar. Sonuçta eşek değiliz yani iki taraf da

çalışıyorsa mecbur. Çok da istiyorsa anasının evindeki hizmeti, çalıştırmaz beni oturtur eve, ben de yaparım.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 5’e evlendiğinde ekonomik koşullar sağlanıp, eşinin kendisine çalışmamasını teklif ettiğinde kabul edip etmeyeceği sorulmuş ve şuan için bu durumun cazip geldiğini ama evlendikten sonra bunun değişebileceğini ifade etmiştir.

“Ederim galiba şuan çok cazip geliyor. Şuan oturup evde koca parası yiyen arkadaşlarım da var. Onlara da çalışmak cazip geliyor. O yüzden karar veremiyorum.” (Katılımcı 5)

İnsanların ev dışına çıkma eylemlerindeki önemli belirleyicilerden biri de ekonomik gelirdir. Ev dışına çıkmak her ne kadar ücretsiz bir aktivite gibi duruyor olsa da sosyal çevreye katılım sadece açık park alanında yürüyüşten ibaret değildir. Ev alanından dışarı çıktığınızdan itibaren başta ulaşım olmak üzere yeme-içme ya da alışveriş gibi planlı ya da plansız birçok şeye kendinizi para harcarken bulabilirsiniz. Dolayısıyla ev alanından dışarı çıkma fikri para harcama ihtimalini hemen beraberinde getirmektedir. Kadınların ev dışına çıkma pratiklerini etkileyen önemli faktörlerden biri de ekonomik gelirdir. Ekonomik bağımsızlığı olmayan ya da düşük ekonomik gelire sahip kadınların ne yazık ki kentsel mekan deneyimleri de sınırlanmaktadır. Örneğin, ekonomik olarak birine bağımlı olan ya da düşük ekonomik gelire sahip olan bir kadın, temel gereksinimleri dışında harcama yaparken kendini sınırlandırmak zorunda kalmaktadır. Kentsel mekanı kullanabilmek cinsiyet temelli olduğu gibi aynı zamanda sınıf temellidir. Yüzyıllardır, erkeklerin kadınlardan eğitim ve iş alanlarında daha iyi koşullara sahip olduğunu, kadınlarla eşit işte çalışıp daha yüksek ücret kazandıklarını, iş hayatlarında kırmaya çalıştıkları cam tavanlarının olmadıklarını varsaydığımızda, erkeklerin kentsel mekanda hem cinsiyet hem de ekonomik bağlamda kadınlardan daha avantajlı olduğunu söyleyebiliriz.

Kadınların kentsel mekana katılabilmeleri için etkili bir faktör olan ekonomik gelirin, ev dışına çıkmada önemli bir etken olup olmadığı katılımcılara sorulmuştur. Bütün katılımcılar ev dışına çıkıp, kentsel mekana katılabilmek için ekonomik gelirin fazlasıyla etkili olduğunu söylemiş, dışarı çıkmayı para ile özdeşleştirmişlerdir. Katılımcılar özellikle ev dışına çıkıldığında gerçekleştirilecek aktivite ve mekan için paranın önemli bir belirleyici olduğunu düşünmektedirler. Yaşlarından dolayı katılımcıların çoğu öğrenci ya da yarı zamanlı işte

çalışmaktadır. Yalnızca birkaç katılımcı tam zamanlı bir işte çalışıp ekonomik bağımsızlığa sahip olabilmıştır. Dolayısıyla herhangi bir işte çalışmayan katılımcıların gelir düzeyleri de ailelerinin kendilerine verdiği para ile sınırlıdır.

Z kuşağı kadın katılımcıları, kentsel mekan deneyimlerinde paranın önemli bir belirleyici olduğu bilincine sahip olup, bu konuda ailelerine karşı duyarlı yaklaşım göstermişlerdir.

“Asgari ücretle geçinen bir babam var. O yüzden çok pahalı mekanlara gidemiyorum her şey pahalı olduğu için.” (Katılımcı 10)

“...sonuçta benim dışımda evde üç kişi daha var ve aynı gelirden onlarda yaşam sürdürüyorlar ihtiyaçlarının karşılıyorlar. Onun tabi ki etkisi oluyor mesela bir şey yemek istiyorsun ama fiyatına bakıyorsun buna ne gerek var diyorsun bunu yiyeceğime başka bir şey yaparım diyorsun.” (Katılımcı 1)

“Evet aşırı etkili, hele ki şuan ki ekonomide. Aslında atılacak her adım para harcıyor insana. O yüzden çok etkili. Hatta en etkili şey o bence her şeyden önce, maddiyat.” (Katılımcı 7)

“Yani şöyle söyleyeyim kendime ait bir mesleğim, gelir kaynağım olmadığı için burs dışında maddi desteği de aileden aldığım için harcamalarıma dikkat etmem gerekiyor. Biraz da kendi içimde hani buraya gideceğim ama buna değer mi gibisinden masrafa soktum gibisinden.” (Katılımcı 12)

Kadınların kentsel mekana erişimlerindeki en önemli kısıtlılıklardan biri de bireysel yoksulluklarıdır. Herhangi bir gelire sahip olmayan, ekonomik olarak aileye bağlı kalan kadınlar, kentsel mekanda dilediğinde vakit geçirebilme olanağına erişememektedirler (Alkan, 2005:114). Z kuşağı kadın katılımcıların yaşlarından ötürü henüz ekonomik özgürlüğe sahip olamamaları onların kentsel mekan içerisindeki deneyimlerinde önemli bir belirleyici olmakta, katılımcılar mekan ve aktivite tercihlerinde maddi olanaklara göre hareket etmek zorunda kalmaktadırlar. Özellikle gündelik yaşamlarında sosyal çevreyle görüşmelerinde kafeleri tercih eden Z kuşağı katılımcılar, ev dışına çıktıklarında harcayacakları paranın hesabını önceden yaparak hesaplamalarına göre mekan ve eylem belirlemektedirler.

4.3.3 Kentsel Mekanda Güvenlik

Kentsel mekanın güvenilirliği, feminist coğrafyanın üzerinde durduğu en önemli konulardan biridir. Kadınların kent içindeki özgürlüklerinin en temel belirleyicilerinden biri olan güvenlik unsuru, aynı zamanda kadınların kentsel mekandaki görünürlüklerinin de belirleyicisidir. Kadınlara çocukluktan itibaren nesillerdir aktararak yaratılan ‘dışarının’ tehlikeli olduğu algısı, kadında ev dışına dair korku oluşturmaktadır. Hatta öyle ki bu korkunun yaratılış aşamasındaki

kaynaklardan biri de yüzyıllardır çocuklara aktarılmaya devam eden masallardır. Hepimizin en az bir kez duymuş olduğu klasik masalların içeriğinde evden dışarı çıkmanın, eve geç dönmenin, ev dışında bilinmedik yerlere gitmenin kötü sonuçlandığı mesajı barınmaktadır. Masallarda özellikle kötü sonuçlara maruz kalan karakterler genellikle kadındır; pamuk prenses, külkedisi, kırmızı başlıklı kız vb. Masallarda kız çocuklarına tembih edilen en sık öğütlerden biri de hava kararmadan evde olmaları gerektiğidir. Havanın kararması kadınlar için tehlikedir çünkü dışarısı geceleri yalnızca erkeklere aittir. Masallarda kadın karakterlerin gece vaktinde ve karanlıkta başına iş gelmesinin sebebi budur. Külkedisi'ne mutlaka gece yarısından önce evde olması gerektiğinin söylenmesi, Pamuk Prenses'in havanın kararmasıyla tedirgin olup cücelerin evine girmesi ve yabancı, bilinmedik bir evin bile dışarıdan daha güvenilir olduğu algısı, Kırmızı Başlıklı Kız'ın karanlık ormandan geçerken kurdun tuzağına yakalanması ve daha bir çok masal içeriğinde kadının gündüz vakti dışında dışarıda olması mutlaka cezalandırılmıştır. Çünkü sokaklar ve geceleri erkeklerin tekelinde olup, kadınların mekanı evdir. Ev dışına çıkmak zorunda kalan kadınlar ise kendisine atfedilen gündüz vaktini kullanmalıdır (Karataş, 2020: 53-54).

Kadınlar için güvenilir bir kent mekanı tahayyül edildiğinde akla ilk gelen unsurlardan biri aydınlatmalardır. Karanlığın kadınlar için tehlikeli arzına karşın aydınlık sokaklar kadınlara güven vermektedir. Bu sebeple sokak aydınlatmaları bir kentin kadınlar için güvenilir kılınmasında önemli bir etkindir. Sokak aydınlatmaları yetersiz olan bölgelerden veya sokaklardan endişe ve korku duyan kadınlar, o alanı tekinsiz bir yer olarak kodlamaktadır. Tekinsiz buldukları yerlerden geçmemeyi tercih eden kadınlar çoğu zaman yol değiştirerek, güzergahlarını uzatmaktadır. Araştırma kapsamında Z kuşağı kadın katılımcılara yaşadıkları kentteki sokak aydınlatmalarını yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda alınan yanıtlar beklenildiği üzere oldukça çeşitlidir. Birbirinden farklı kentlerde yaşayan katılımcıların yanı sıra aynı şehirde yaşayan katılımcılar arasında da farklılaşma görülmüştür. Katılımcıların da sıklıkla belirttiği üzere bir kentin sokak aydınlatmalarının yeterliliği ya da yetersizliği üzerine bahsetmek doğru yanıtı vermeyecektir. Çünkü kent içindeki aydınlatma durumu her bölgede hatta aynı bölgenin farklı sokaklarında bile değişme göstermektedir. Sokak aydınlatması çok iyi olan bir semtin yukarı mahallesindeki sokaklar karanlık ve izbe bir yer olabilmektedir. Bu noktada önemli belirleyicilerden biri o bölgenin imtiyazlı

bir yer olup olmadığıdır. İmtiyazlı semtlerin aydınlatmaları diğer semtlere göre her zaman daha iyi yeterliliktedir.

İzmir'in Çiğli semtinde öğrenci yurdunda yaşayan Katılımcı 11, yurdun bulunduğu mahallede sokak aydınlatmaların yetersiz olduğunu, akşamları yurda dönerken tedirginlik ve korku yaşadığını dile getirmektedir.

“Gece dönerken en çok sıkıntıyı bundan yaşıyorum. Zaten ışık yok. Yani çoğu yerde aydınlatma yok. Gece de çok sıkıntı bir durum çünkü zaten Balatçık tarafı çok tenha yer, okul olmasına rağmen. Daha yeni yeni gelişebilen bir yer. Bazı yerlerde boş araziler var ve oralarda aydınlatma sıfır.” (Katılımcı 11)

Antalya’da yaşayan Katılımcı 6, yaşadığı kentte işlek yerlerin iyi aydınlatıldığını ancak ara sokaklarda aydınlatmaların yetersiz kaldığını belirtmektedir. Sokakta kimse olmasa bile yine de sırf karanlık olduğu için kendini tedirgin hissettiğini ve her an birinin karşısına çıkabileceği korkusunu yaşadığını söyleyen katılımcı, güvenliğini sağlamak için güzergah olarak en kısa yolu tercih etmektedir. Katılımcı 6’nın karanlıkta bir tehlikeyle karşılaşma endişesi vardır ve bu durum bölüm başında da bahsedildiği gibi kadınlara çocukluktan öğretilen korkudan kaynaklıdır.

“Cadde gibi olan yerler gerçekten kalabalık olan yerler iyi aydınlatılmış durumda ama mahallelerin ara sokakları falan çok iyi aydınlatılmış durumda değil. Aslında tedirginliği bunun verdiğini düşünüyorum. Kimse olmasa da karanlık olduğu için o karanlıktan birinin çıkacağını düşünüyorum. Paranoyaklık sanırım bu. Yolu yarıladığım zaman hala güvende hissetmezsem kendime kızıyorum neden o taraftan gitmedim diye. Genelde kısa yolu tercih ediyorum daha çok, başıma bir şey gelmesin diye.” (Katılımcı 6).

Katılımcıların yaşadıkları kenti güvenilir bulup bulmadıkları sorulunda yaygın olarak hayır yanıtı alınmış, birçok katılımcı da kadınlar için hiçbir kentin güvenilir olamayacağını belirtmiştir. Bazı katılımcılar ise yaşadıkları kentin güvenilir olmamasının sebebinin sayıları git gide artan mültecilerden kaynaklı olduğunu söylemişlerdir.

....eski ve tanıdıklar varsa güvenli ama diğer türlü şuan ki göçlerle değişik insan tiplmesiyle ve kendinde her şeyi hak gören insan tiplmesiyle tabi ki bir güvensizlik oluştu.Yüzde 70, yüzde 60. Yani artık güvenli bir yer kalmadı bence kadınlar için. (Katılımcı 4)

Kendi halkımı yine güvenilir buluyorum. Trabzon'da hani bağnaz düşünceler var evet ama hani öyle aşırı bilinen olaylar yok ama mesela burada Kürdü de var

Suriyeli de var Iraklısı da var. Onlardan dolayı çok da güvenilir bir şehir olarak göremiyorum maalesef. (Katılımcı 18)

Katılımcı 18, kenti güvenli bulmamasının sebebini açıklarken dış göç eden Suriyeli, Iraklı mültecilerle birlikte Kürtleri de sıralama içerisine alması dikkat çekicidir. Özellikle metropol kentlerde yaşayan katılımcılar, yaşadıkları kentin kesinlikle güvenilir olmadığını düşünmektedir. Nüfusun fazlalığı ve çeşitliliği onlar için tehlike arz etmektedir. Küçük şehirde yaşayan bazı katılımcılar da durağan yapısından ve suç oranının az olmasından kaynaklı yaşadıkları şehri güvenilir bulmaktadırlar.

Fotoğraf 4.1. Gece ve Sindirella

Bir kentin güvenilir olup olmasının neye bağlı olduğu sorusu aslında Z kuşağı kadın katılımcıların kendilerini güvende hissedebilecekleri kentin tasavvurunu ortaya çıkarmaktadır. Z kuşağı kadınları, bir kentin güvenilir olabilmesi için kadınların dışarıya rahatlıkla, kaygısızca, ne giydiğini sorgulamadan çıkabilmesi, gündüz ya da gece vakti fark etmeksizin sokaklarda korku duymadan yürüebilmesi yönünde ortak beklentilere sahiptirler.

“Kadınların rahatlığına bağlı olduğunu düşünüyorum. Yanlarında kesici alet bulundurmamasına, kendini korumak için ekstra bir çaba sarf etmemesine. Hani huzurla çıkıp, huzurla evlere dönebilmesine bağlı.” (Katılımcı 19)

Katılımcı 15, bir kentte kadınların kendilerini güvende hissedip hissetmemesini kentin güvenilirliğiyle alakandırmıştır. Ona göre eğer bir kadın kentte kendini güvende hissediyorsa, erkekler hali hazırda güvendedir. Burada belirleyici olan kadının güvenli hissedip hissetmediğidir. Bazı katılımcılar ise bir kentin güvenli olup olmamasını kentte yaşayan insanların sosyo-kültürel yapılarıyla bağdaştırmıştır. Özellikle eğitim seviyesi yüksek bölgelerin daha güvenilir olduğu, eğitilmiş insanın daha az suç potansiyeli taşıdığına dair bir algı vardır.

“Eğer kadınlar zaten kendilerini bir nebze olsun güvende hissediyorlarsa erkekler zaten güvende hissediyordur. O yüzden herkes daha rahattır yani.” (Katılımcı 15)

“Mesela Yaşamkent daha güvenlidir. Bu da insanların daha gelişmiş olduklarından kaynaklı. Gelişmiş bir insanın daha güvenli olduğunu düşünüyorum ben. Eğitim önemli tabii katkısı çok fazla var.” (Katılımcı 2)

Katılımcılara kendilerini kentsel mekanda güvende hissetmediklerinde ne tür önlemler aldıkları sorulmuş ve Z kuşağı kadınların tehlikeye karşı birbiriyle benzer önlemlere başvurdıkları görülmüştür. Öncelikle kentsel mekanda kendilerini güvende bulmadıkları en sık durum takip edildiğini hissetmektir. Bütün katılımcılar hayatlarında en az bir kere takip edildiğini hissetme deneyimi yaşamışlardır. Takip edilme hissi en çok karanlık ve تنها sokaklarda belirmiştir. Bazı katılımcılar takip edildiklerinden emin olmayarak sadece takip edilme hissine kapıldıklarını, bazıları ise gerçekten de takip edildiğinden emin olduklarını ifade etmişlerdir. Her iki durumda da üstünde durulması gereken nokta kadınların kamusal alanda yalnız kaldıklarında kendilerini güvende hissetmeyip, korku duymalarıdır. Bu korkunun oluşumundaki en önemli sebep kentsel mekanda sıklıkla rastlanılan ve artık olağan bir hal alan erkek şiddetidir. Kadınların erkek şiddeti, cinsel taciz ve saldırıya maruz kalma korkusu, onların kamusal alandaki özgürlüklerini ve kentsel mekanı rahatlıkla kullanmalarını engellediği gerçeğini yapılan birçok araştırmayla ortaya koymaktadır (Mehta, 1999; Pain, 1991; Riger ve Gordon, 1981; Tankel, 2011; Valentine, 1989; Lordoğlu, 2020:193).

Katılımcıların kent içindeki güvenli bulmadıkları mekanlar ve neden güvenli bulmadıkları öğrenilmek istenildiğinde mekanın güvenilirliği konusunda farklı bakış açıları görülmüştür. Bunlardan en ilginç olanı İzmir Gültepe’de yaşayan

Katılımcı 4'tür. Gültepe, İzmir'in sosyo-ekonomik düzeyi düşük, suç oranı fazla olan ve çoğu İzmirlinin gitmekten çekindiği bir semttir. Doğduğundan beri Gültepe'de yaşayan Katılımcı 4, semtin tehlikesinin farkında olmasıyla birlikte güvenilir bulmakta, İzmir'in diğer bölgelerini güvensiz görmektedir. Bunun nedenini ise kendi semtindeki herkesi tanıdığını, diğerlerinin tehlikeli bulduğu kişilerle çocukluktan beri komşu olduklarını, kendisine zarar verebilecek kimselerin olmayacağı şeklinde açıklamıştır.

“Burada yine herkesi biliyorsun ediyorsun hani dersin en tehlikeli en sıkıntılı bölgede yaşıyorsun ama burada en azından seni tanıdığı için ya da sen onları tanıdığın için hala böyle bir eskiden kalma adet gibi çok fazla sana bir şey yapıp edemiyorlar ya da farklı bir gözle bakamıyorlar kafalarını çeviriyorlar.” (Katılımcı 4)

Fotoğraf 4.2. Kent ve öldürülen kadın kartları

Katılımcılara göre kenti güvensiz kılan en yaygın etkenlerden biri de yabancı uyruklu kişilerin o bölgede yoğunlaşmasıdır. Özellikle Suriyeli ve Afganları örnek gösteren katılımcılar, kentsel mekan içinde yabancı uyruklu kişileri tehlikeli bulmakta ve yaşadıkları ülkede istememektedir.

“... bilmediğim uyrukta insanlar da var burada. Yani Türk insanının en fazla ne yapabileceğini tahmin edebilirim ama onların ne yapabileceğini asla bilemiyorsun. Tavırları falan daha farklı. (Katılımcı 6)

“Şehirden uzaklaşan yerler güvenilir olmuyor genelde ya da nasıl desem mahalle araları. Kayseri'nin bir bölgesi full Suriyelilerin bölgesi olmuş.” (Katılımcı 12)

Büşra Hazal Ünal'ın, mülteci genç kadınların kentsel mekandaki deneyimlerine odaklandığı yüksek lisans tezinin bulgularında, mülteci kadınların Türkiye'yi geldikleri ülkelerden daha güvenilir buldukları görülmüştür. Türkiye'de de istenmeyen bakış, sözlü taciz gibi birçok zorlukla karşılaşmalarına rağmen yine de göç ettikleri Afganistan, Irak vb. ülkelerin daha korkunç ve güvensiz olduklarını belirtmişlerdir (Ünal, 2021).

Bir kenti güvenilir kılan önemli etkenlerden biri de kentte alınan emniyet önlemleridir. Örneğin polis devriyeleri en başta gelen önlemlerden biridir. Katılımcılara yaşadıkları şehirdeki emniyet önlemlerinin yeterli olup olmadığı sorulduğunda onların da vurguladığı nokta devriyeler olmuştur. Emniyet önlemlerinin yeterli olup olmadığı, kente genelleme yapılamayacağı gibi semt için de genelleme yapılması doğru olmayacaktır. Çünkü katılımcıların da belirttiği gibi büyük bir semtin bazı bölgelerinde sıklıkla polis devriyelerine rastlanırken kimi bölgelerinde devriye ekibi görülmemektedir.

Bolu'da yaşayan Katılımcı 3, polislerin ve bekçilerin kent içinde sürekli dolaşmasından memnuniyet duymakta ve kentteki emniyet önlemlerini yeterli bulmaktadır. Aynı şekilde Mersin'de yaşayan Katılımcı 17'de bekçileri sıklıkla gördüğünü söylemektedir. Diğer katılımcılar ise yaşadıkları kentteki emniyet önlemlerini yetersiz bulmaktadırlar. Yakındıkları ortak durum ise kent içinde karşılaştıkları herhangi bir tehlike anında polise hızlı bir şekilde erişememeleridir. Böyle bir durumda polisin mekana geç intikal edeceğini ve bunun da faydasız olacağını düşünmektedirler.

“Yani mesela evet şuan uygulamalar yapılmaya başlandı. İşte uygulamaya basıyorsun onlar anında oraya geliyorlar falan ama bu da yeterli değil. Yani adam orda sana polis gelene kadar yapacağını yapar zaten.” (Katılımcı 20)

“Bence polislerin sokaklarda gezmesi gerekiyor. Gerçekten küçücük bir olay yaşasam bile çok rahatsız ediyor. O an polise gidip onu şikayet etmek istiyorum ama polisi görmüyorum. Sonra zaten gitti adam bir daha karşıma çıkmayacak gibi düşünüyorum.” (Katılımcı 10)

“Yani Türkiye'nin hiçbir yerinde yeterli bir önlem alınmıyor bu konuda. Burası da aynı şekilde yeterli önlem aldığını düşünmüyorum.” (Katılımcı 7)

“Yani yeterli bulmuyorum. Çünkü hani devriye araçlarını çok fazla görmüyorum açıkçası burada. Sadece benle alakalı bir durum değil çok şikayet geliyor zaten.” (Katılımcı 18)

Kadınların kentsel mekan deneyimlerindeki ‘korku’ hissinin oluşumunda kentin güvenilir olup olmaması oldukça önemli bir etkidir. Yaşadığı kenti güvenilir bulmayan katılımcıların kentsel mekanda özellikle geceleri kendilerini huzursuz hissetmelerinin özünde zarar görme korkusu vardır. Katılımcıların güvenilir kent tahayyülleri incelendiğinde görmek istenilen önlemler sokaklarda sık dolaşan devriye araçları ve bekçiler, kentin her alanında yeterli aydınlatma, sokaklarda ve duraklarda güvenlik butonlarıdır. Katılımcılara göre bir kentin güvenilir olup olmadığını belirleyen en önemli ortak faktör ise kadınların o kentte geceleri özgür ve korkusuz bir şekilde dışarıda bulunabilmeleridir.

Fotoğraf 4.3. Eril alan

4.3.4 Kentsel Mekanda Ulaşım

Kadınların kentsel mekana erişiminin ve kent içindeki hareketliliğinin en temel kaynaklarından biri de ulaşım"dır. Kentsel mekanda ulaşım şekilleri, tıpkı diğer alanlarda da olduğu gibi cinsiyet doğrultusunda farklılaşmaktadır. Kentsel mekana erişimi sağlayan ulaşım araçları, bireysel ve toplu taşıma olarak sınıflandırıldığında kadınların her iki grupta da farklı zorluklarla karşılaştığı görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadın ve erkek arasında farklılaşan ulaşım biçimlerinin en belirgin ayrımlarından biri özel araç mülkiyetidir. Son yıllarda artık kadınların ehliyet yetkinliği ve özel araca sahip olması çok yaygınlaşmış olsa da çok uzun yıllar boyunca araç kullanmak erkeklere atfedilmiş bir eylemdi. Diğer tüm toplumsal cinsiyet normlarında olduğu gibi bu durumun kaynağı da çocukluk döneminde saklıdır. Ebeveynlerin çocuklara biyolojik cinsiyetleri doğrultusundaki oyuncak dayatmaları, onların yetişkin dönemlerindeki yaşantılarını etkilemektedir. Erkek çocuklarıyla özdeşleştirilen oyuncak arabalar, erkeklerin erken yaşta araba kullanımına yönelimlerinin ilk adımıdır. Aileleri ve çevreleri tarafından desteklenen erkekler çoğu zaman henüz reşit olmadan araç kullanmayı öğrenmektedirler. Oysa ki kız çocukları erkeklere tanınan öncelikten dolayı geriden gelmekte, araç kullanabilme yetilerine erkeklere göre daha geç sahip olmakta, hatta kimi zaman hiç sahip olamamaktadırlar. İkinci olarak bir ailede hem kadın hem erkek araç kullanma yetisine sahip olsa da araç mülkiyeti genellikle erkekte olmaktadır. Dolayısıyla günümüzde her ne kadar kadınları trafikte aktif olarak görüyor olsak da, erkekler bu konuda hep bir adım önde yer almaktadır.

TÜİK 2022 toplumsal cinsiyet istatistiklerinde, son 10 yıldaki cinsiyete göre sürücü belgesi sahipliği veri sonuçlarında, kadınlar ve erkekler arasında önemli fark görülmektedir. 2010 yılında erkeklerin sürücü belgesi sahipliği oranı %81 iken kadınların %19'dur. Kadınlar için trajik sayılabilecek bu oran yıllar içinde artış göstermiş, 2021 yılına gelindiğinde erkeklerin sürücü belgesi sahipliği %71,8, kadınların ki ise %28.2 oranına ulaşmıştır (TÜİK, 2022). Bu verilerden görülüyor ki kentsel mekanın olduğu gibi trafiğinde görünmez cinsiyeti vardır.

Araştırmaya katılan Z kuşağı 20 kadın katılımcının 5'i sürücü belgesine sahiptir. Annesinin ya da babasının özel araçlarını kullanan katılımcılar, kadın olmalarından kaynaklı trafikte benzer deneyimler yaşamaktadırlar. Kadınların ulaşım alanındaki deneyimledikleri zorlukların her ne kadar ilk akla geleni toplu taşıma tacizleri olsa da, kadınlar trafikte özel araçlarıyla da taciz edilmektedir.

Katılımcılar, trafikte kadın oldukları farkedildiğinde diğer erkek sürücüler tarafından araçlarının sıkıştırıldığını, takip edildiğini, araçlarının yanına yaklaşarak pencereden laf atıldığını, yol verilmediğini, kornaya basıldığını söylemişlerdir. Bu durumla baş etme pratiği olarak arabanın filmlerini kalınlaştıran Katılımcı 5, artık trafikte daha rahat olduğunu belirtmiştir.

“En son filmleri kalınlaştırdık öyle bir önlem aldık. Babam arabadayken şahit oldu bu duruma. Arkada oturuyordu, ben şofördüm. Beni gören ya geliyor bir anda önüme giriyor ya da benimle yarış içerisine giriyor. Bu yüzden babam da filmleri kalınlaştırdı. Artık İçerisi görünmüyor, daha rahatladım.” (Katılımcı 5)

Katılımcılar özel aracın yanı sıra toplu taşımada da farklı zorluklar yaşamaktadırlar. Bunların başında ise fiziksel taciz ve istenmeyen bakışlar gelmektedir. Özellikle metropol ve büyükşehirde yaşayan katılımcılara göre toplu taşıma araçlarının en büyük sıkıntısı çok kalabalık olmasıdır. İnsanların iç içe yolculuk etmesi fiziksel teması neden olmakta ve bu durum kolaylıkla tacize sebebiyet vermektedir. Bazı katılımcılar toplu taşımada fiziksel tacize uğrarken, bazıları da fiziksel teması maruz kalmış ancak bu temasın yanlışlıkla mı yoksa taciz maksadıyla mı olduğunu anlayamamıştır. Kendilerine uygulanan fiziksel temasın taciz olduğundan emin olan katılımcıların bu duruma tepkisi sessiz kalıp bulunduğu yerden uzaklaşmak olmuştur. O an neden sessiz kaldıklarını ve sadece uzaklaşmakla yetindiklerini ise korkudan, şaşkınlıktan ya da olayın ilk aşamasında taciz olduğunu anlayamadıklarından kaynaklı olmasıyla açıklamışlardır.

“Bir kez birinin arkamda oturup böyle boynuma yani saçıma doğru dokunduğunu hissetmişim. O zaman da mesela sadece saçımı çektim ve belki ben yanlış hissetmişimdir diyerek bir şey dememişim.” (Katılımcı 17)

“...bu taciz olaylarını çok fazla yaşıyorum tramvayda. Benim arkamda olan birisi vardı ve onun bana temas ettiğini hissettim. Sonra bağırdım, insanlar böyle linçlemeye başladı ama adam da öyle ben yapmadım, ben yapmadım demeye başladı. Sonra dedim acaba ben mi yanlış anladım. Bu sefer adama üzölmeye başladım her ne kadar suçlu olsa da.” (Katılımcı 10)

“Mesela bazen oturuyorsunuz yanınıza karşı cins birisi oturuyor ve hani bir süre sonra sizinle temas halinde bulunmaya çalışıyor. Konuşmak olsun, dokunmak olsun sürekli temas halinde bulunmaya çalıştıkları zaman veya otobüs çok kalabalık olduğunda kimin ne olduğunu bilmiyoruz sonuçta.” (Katılımcı 14)

“Çok geniş oturuyorlar, inanamıyorum bazen. Bir de erkeklerin çok geniş kalıp oldukları için bizim koltuğa da taşıyorlar genelde. İttiriyorum kolumla toparlanması için.” (Katılımcı 16)

Katılımcı 20, otobüste üç kez tacize uğradığını ancak ozamanlar yaşı(15) küçük olduğu için ve tacizcinin yaşlı bir adam olmasından kaynaklı ilk aşamada yanlışlıkla kendisiyle temas ettiğini sandığını ve bu nedenle sessiz kaldığını söylemiştir. Diğer katılımcılarda da görülen ortak durum, kadınların kendilerini taciz eden kişinin profiline göre o an hızlıca bir yargı geliştirmeleridir. Katılımcılar, özellikle yaşlı kişilere taciz faili olmalarını yakıştıramamaktadır.

“Otobüsü tıklım tıklımdı, aşırı derecede. Bir parmak göbeğime değiyor ama ben hani şey diyorum araba çok dolu olduğu için ve hani galiba parmağı değil. İkinci kez yine olduktan sonra işte dedim bir kez daha olursa kavga çıkaracağım. Sonra baktım bir kadın beni tuttu, kendine çekti işte sen ne yapıyorsun dedi adama. Adam meğerse bilerek yapıyormuş ama ben çok yaşlı olduğu için ve o zamanlar küçük olduğum için hani bilmeyerek yaptığını düşünmüştüm.” (Katılımcı 20)

Fotoğraf 4.4. Otobüs durağında bekleyiş

Özellikle geceleri geç gelen otobüsler, karanlık ve ıssız duraklar ya da başka yolcunun bulunmadığı otobüs ve dolmuşlar kadınlarda tecavüz ve cinayet korkusu oluşturmakta ve bu durum çoğu zaman geceleri kadınları toplu taşıma yerine taksi kullanmaya itmektedir (Loukaitou-Sideris, 2005:102; Kalfa, Aytekin ve Dinç, 2020:226). Ancak geceleri taksi kullanmak kadınları bir başka tehlikeye sürüklemektedir. Araştırmadaki katılımcılara taksi şoförlerine güven duyup duymadıkları sorulmuş ve hiçbir katılımcının taksi şoförlerine güvenmediği görülmüştür. Z kuşağı kadınların, güvensizliklerine karşın aldıkları belli önlemler olmuştur. Bunlardan ilki, kuşak özelliklerinin de en belirgin noktası teknolojiyle doğrultulu olarak telefon üzerinden canlı konum paylaşımıdır. Katılımcılar taksiye bindiklerinde yakın arkadaşlarına canlı konum göndererek, kendilerini kontrol etmelerini istemektedirler. Bir başka önlem ise taksiye binmeden plakayı yakın arkadaşlarıyla paylaşmak olmuştur.

Taksi şoförlerinin haricinde toplu taşıma araçlarının şoförlerine de büyük ölçüde güven duymayan katılımcılar aynı şekilde önlem pratikleri geliştirmişlerdir. Otobüs şoförlerine dolmuş şoförlerinden daha çok güvenen katılımcılar, otobüslerin belediyeye ait olduğunu, kamerayla izlendiğini ve daha resmi olmasından kaynaklı herhangi bir tehlike gelmeyeceğini sebep olarak göstermişlerdir. Ancak yine de tüm katılımcılar otobüste tek yolcu kalmaktan oldukça tedirgin olduklarını ve böyle bir durum yaşadıklarında yine kendince önlemler aldıklarını söylemişlerdir. Bu önlemler arasında en sık başvuru taksideki gibi konum paylaşma vardır. İkinci olarak ise şoförün duyacağı şekilde biriyle(özellikle erkek arkadaş ya da baba) telefonda konuşuyormuş gibi yapmak vardır. Bazı katılımcılar ise tek yolcu kaldıklarında incekleri durağı beklemeden erkenden inmektedirler. Katılımcıların çoğu bu bölümde Özgecan Aslan örneğini vermişler ve o olaydan sonra otobüs, dolmuş, taksi şoförlerine karşı güvensizleştiklerini söylemişlerdir. Güven duymamalarının yanı sıra aynı zamanda içlerinde hiçbir zaman gitmek bilmeyen korku taşıdıklarını, ifade etmişlerdir.

“...yani sonuçta daha önce ülkemizde böyle bir tek yolcu kalıp başına gelmeyen kalmayan Özgecan Aslan var mesela. Yani aynı konuma hepimiz düşebiliriz. Bu şey olarak değil yani sonuçta erkek zihniyeti farklı işleyebiliyor.” (Katılımcı 1)

“Pek güvenemiyorum. Bu çevremizde duyduğumuz haberlerden dolayı tabii ki tedirgin olurum.” (Katılımcı 19)

“Tek yolcu kalsam zaten hemen iniyorum. Özgecan Aslan konusunu düşünüyorum. Çok kötü hissediyorum hemen inmeye çalışıyorum. İnemediğim zamanlarda da yine birisini arayıp ondan yardım istiyorum. Mesela şöyle oluyor telefonda babamla konuşuyormuş gibi yapıyorum. “Tamam baba hemen geliyorum, minibüsteyim” ya da “seni gördüm oradasın” falan diye söylüyorum ki adam duysun da bir şey yapamasın.” (Katılımcı 10)

“Hele karanlık olduğu zaman zaten hiçbir yeri de seçemiyorsunuz yollara bakmanıza ragmen. Hani direkt acaba başka bir yere sürer mi, başka bir yere götürür mü beni korkusu oluyor. Hani başıma Özgecan’ın başına geldiği gibi bir şey gelir mi? Çünkü neden olmasın? Hele üstüm açık sayılabilecek bir şeyse ozaman daha çok tedirgin oluyorum.” (Katılımcı 15)

“Genellikle mevcut konum atıyorum yakın arkadaşıma. Hani bindim, haberin olsun, mevcut konumum bu. Hani gelmem gereken sürede gelmezsem ya da arada bir kontrol ettiğinde farklı bir yerde olursam beni ara. Böyle bir şey yapıyorum.” (Katılımcı 3)

Kentsel mekana erişimdeki önemli etkenlerden biri olan ulaşım, kadınlar için yalnızca belli bir güzergah doğrultusunda bir yerden başka bir yere gitme eylemi değil, taciz ve cinsel saldırıya uğrama ihtimali doğuran bir alandır. Tüm katılımcıların kentsel mekandaki ulaşım pratiklerinde tıpkı diğer kentsel mekan deneyimlerinin özündeki duygu gibi korku ve endişeye rastlanmıştır. Ön plana çıkan ikinci bir duygu ise güvensizlik olmuştur. Katılımcıların hiçbiri toplu taşıma şoförlerine ve taksicilere güven duygusu hissedememekte, araçta tek yolcu yalnız kalmaktan endişe duyarak önlem pratikleri geliştirmişlerdir. Z kuşağı kadınların, gece geç saatlerde toplu taşımadan ve taksiden duydukları tedirginlik, onları kentsel mekana erişimlerindeki zaman özgürlüğünden alıkoymaktadır.

4.3.5 Kentsel Mekanda Özgürlük

Özgürlük, herkes için farklı anlamlar ve beklentiler taşıyan, mutlak tanım olamayan bir kavramdır. Özgürlük denilince ilk akla gelen en basit tanım “istediği her şeyi yapabilme hakkına sahip olmak”tır. Fakat bu yalnızca insanlara özgü olmayıp, hayvanları da kapsayan oldukça ilkel bir tanımdır (Töle, 2005). Özgürlük, her ne kadar bireysel bir kavram olarak görünüyorsa da özgürlüğün bireyle sınırlandırılması mümkün değildir. Nihayetinde özgürlüğün sebepleri ve sonuçları toplumsal olan ile ilgilidir.

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların kentsel mekan içerisinde kendilerini ne kadar özgür hissettikleri, özgürlüğe yükledikleri anlamları, kadınlar

için bir kentin özgürlük kriterleri incelenmek istenmiştir. Görüşmelerin kuşak kategorisindeki sorularda kendilerini tanımlarken özgür ruha sahip olduklarını vurgulayan Z kuşağı kadın katılımcıların, pratikte ne kadar özgür olabildikleri bu kategoride somut olarak ortaya koyulmuştur.

Katılımcılardan özgürlüğün tanımını yapmaları istenmiş ve verilen yanıtlarda özgürlüğe yönelik Z kuşağı kadınların ortak beklentileri olduğu görülmüştür. Özgürlüğe yönelik yapılan tanımlamalarda en sık başvurulan kelime ‘rahatlıkla’ olmuştur. Herhangi bir şeyi ‘rahatlıkla’ yapabilmek, katılımcılar için özgürlüğün en belirgin halidir. Özgürlüğün tanımına yönelik katılımcıların belirttiği ifadelerden bazıları şöyledir:

“Bana göre özgürlük insanın kendini rahat bir şekilde yaptığı herhangi bir eylemdir.” (Katılımcı 2)

“Yani bana göre özgürlük bir yerden bir yere gitmek bile bana göre bir özgürlük oluyor. Yani rahat bir şekilde gitmek, kafanda herhangi bir düşünce olmadan gitmek, bir şey olur mu bir şey olmaz mı demeden” (Katılımcı 19)

“Kendi duygularımı ve düşüncelerimi rahat bir şekilde ifade edebildiğim...” (Katılımcı 12)

“...başkalarının sınırlarını gözeterek yapabildiğim her şey.” (Katılımcı 17)

“Özgürlük yapmak istediğin ve istemediğin şeyleri yapıp ya da yapmamak. Özgürlük deyince benim aklıma açık giyinmek ya da gece dışarıya çıkmak gibi şeylerden çok istemediğin şeyleri de yapmama özgürlüğüne sahip olmak, yapmaya bilmek geliyor.” (Katılımcı 10)

“Kendi kararlarını kendi vermesi, kendi istediği için davranması, hayatını kendine göre yaşaması insanlara göre değil de kendi istediği şekilde yaşaması.” (Katılımcı 13)

Kentler, ev ile bütünleştirilen kadınlar için hem özgürleşme alanları hem de kadınlar için tehlikenin mekanıdır (Kern, 2020:87). Ev içindeki kendine biçilmiş rollerden ve görevlerden kaçmak isteyen kadınlar, kentsel mekana adım attıklarından itibaren ‘kadın’ olmanın ev dışındaki bedelleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadınların hangi mekanda olduğu fark etmeksizin özel alanda da, kamusal alanda da sürekli mücadele verme gereksiniminde olmalarının ve ‘özgürlük’ arayışlarına cevap bulamamalarının temel nedeni toplumsal cinsiyet normlarıdır. Her iki alanda da kalıplaşmış cinsiyet rolleriyle konumlandırılan kadın, küçüklükten itibaren ev ya da ev dışında görünmez “*altından kafeslerle*” çevrilidir (Wollstonecraft, 2020:68).

Araştırmanın özgürlük temasında elde edilmeye çalışılan en önemli veriler, Z kuşağı kadınların kentsel mekan içerisinde özgür hissedip, hissedemediklerinin nedenleridir. Bu soru doğrultusunda katılımcıların kentsel mekanda özgürlüklerini belirleyen en önemli etkenlerin eve giriş-çıkış saatleri, geceleri ev dışına çıkabilme deneyimleri ve kent içindeki giyim tercihleri olduğu görülmüştür.

Fotoğraf 4.5. Kadın, hayat, özgürlük

Katılımcıların eve giriş-çıkış saatleri, onların kentsel mekandaki hareketliliklerinin ve görünürlük vakitlerinin sınırlarını çizmektedir. Araştırmadaki bütün katılımcıların eve giriş-çıkış saatlerinin belirleyicisinin aileleri olduğu ve her katılımcının eve giriş için belli bir saat kotasıyla sınırlandırıldığı görülmüştür. Ortalama eve giriş saati aralığının 20:00-22:00 olduğu tespit edilmiştir. Bu aralığı aşan bazı katılımcılar da bulunmaktadır. Ancak onlar da eve gelmek için mümkün olduğunca gece yarısına kalmamaya çalışmakta, hem kendilerini hem de ailelerini tedirgin etmemek için 20:00-22:00 aralığında evde bulunmaktadırlar. Bazı katılımcıların ise saatten ziyade eve giriş vakitlerinin belirleyicisinin havanın kararması olduğu görülmüştür. Karanlığın kadınlar için tehlikeli olduğu algısının bir örneği olarak karşımıza çıkan bu tutum, kız .çocuğu ebeveynleri için önemli bir

belirleyicidir. Katılımcıların eve dönüş saatlerini belirleyen önemli etkenlerden biri de toplu taşıma saatleridir. Z kuşağı kadınlar, son hat seferine ya da son hat seferini riskli bulup bir önceki sefere yetişebilme yönünde planlamalarını yapmaktadırlar. Yurtta kalan üniversite öğrencileri ise yurdun son giriş saati (23:00) ile sınırlanmaktadırlar.

“Babam çok geçe kalma diyor ama ben 8'de evde olmayı düşünüyorum. Mesela 9'da evde olsam da babam bana güvendiği için bir problem olmuyor ama çevreye güvenmiyor. Ben de zaten çok korktuğum için güvenli hissetmediğin için geliyorum.” (Katılımcı 2)

“Akşam yok bende. Okulda ders bittiği zaman evdesin. 4-5 gibi. 4-5'ten sonra dışarıda olma ihtimalim hiçbir şekilde yok.” (Katılımcı 14)

“...çoğu zaman 9-9.30 arası evde olmam gerekiyor. Geçenlerde babamla bu konuyu konuştuk babam dedi ki ortam artık çok kötü hani belli bir saatten sonra insanlar evlerine çekiliyorlar ve dışarıda olduğun durumda başına bir şey gelmesinden korktuğum için...” (Katılımcı 1)

Diğer katılımcılardan farklı olarak Katılımcı 5'in eve giriş saatini ise ailesi değil mahalleli belirlemektedir. Katılımcı 5, gece saat kaçta eve gelirse gelsin ailesinin sorun çıkarmayacağını ancak bir tanıdığının kendisini geç saatte dışarıda görmesinin kendisi ve ailesi için büyük bir sorun teşkil ettiğini söylemektedir. Geç saatte dışarıda bulunduğu durumlardaki tedirginliğini “inşallah kimse görmez” söylemiyle ifade etmektedir. Eğer geç saatte dışarıda tanıdığı birileri tarafından görülürse yaşadığı şehirde “adının çıkacağı” endişesini yaşamaktadır.

“En hoşuma gitmeyen durum akşam belirli bir saatten sonra dışarı çıkamıyoruz ya da dışarıda görülürsek hemen dedikodu oluyor. Kesin yanlış bir şey yapıyoruzdur. Daha önce de söylediğim gibi işte bu sık görüşlerden dolayı özgür olduğumu düşünmüyorum. Kendimizi hep kısıtlamak zorundayız. Aman adımız çıkmasın, aman anamıza babamıza laf gelmesin diyerek çok çok kısıtlıyoruz kendimizi ve yapacaklarımızı.” (Katılımcı 5)

Fotoğraf 4.6. Kadın, sokak, erkek

Kadınların kentsel mekandaki özgürlüklerini kısıtlayan en önemli diğer bir etken sosyal çevredir. Özellikle mahalle sakinleri, kadınlar için bir gözetme mekanızması görevi görmekte, kadınların hangi saatte evden çıktığı, ne giydiği, kiminle gidip kiminle döndüğü vb. durumlarına dikkat etmektedirler. Lordoğlu'nun İstanbul'da yaşayan bekar kadınların kentsel mekan deneyimlerini ortaya koyduğu çalışmasında da katılımcıların en yakındığı konulardan biri, komşularının kendilerine yönelmiş bakışlarıdır. Pencere önünde sokağı seyreden kadınlar ya da kıraathanede sokağı gözetleyen erkekler hem mahalledeki güvenliği sağlar, hem de mahalladaki kendilerince doğru buldukları değerler çerçevesinde ahlak denetimi yaparlar (Lordoğlu, 2020:137).

Araştırma bulgularına göre Z kuşağı kadınların, içinde yaşadıkları mahallenin değerlerine istemeselerde aileleri için uyum göstermek zorunluluğunda kaldıkları görülmektedir. Katılımcıların mahalle içinde kıyafetlerine, makyajına, evden çıktıkları ve girdikleri saate dikkat etmektedir. Diğer önemli bir dikkat noktası ise karşı cinsten herhangi biriyle mahalle içinde görünmemektir. Çoğu katılımcı, erkek arkadaşları kendilerini eve bırakmak istediklerinde evlerinin biraz uzağında araçtan indiklerini ifade etmiştir. Komşularının kendisini bir erkeğin

arabasından inerken görmesini istemeyen katılımcılar, bunu kendileri için değil de aileleri için yaptıklarını söylemişlerdir. Kendilerince bu durumun hiçbir yanlış tarafı olmasa da aileleri ve mahalleli için koca bir ‘ayıp’tır. Katılımcılar, bunlara dikkat edilmediği takdirde komşuların dedikodu yaratarak normal bir durumu utanç verici duruma dönüştürmelerinden tedirgin olmaktadır.

“Genelde balkonda oturuyorlar, partnerimin eve bıraktığını falan görüyorlar. Anneme falan söylüyorlar. Söylediklerini duyuyorum yani.” (Katılımcı 18)

“...ailemin kulağına gittiğinde farklı şekilde gidiyor. Ailem de bu konularda benim arkamda olmadığı için ben aslında ailemi düşünerek ailemin yaşayacağı sorunları düşünerek çekiniyorum.” (Katılımcı 7)

“...bir yere gitsem en az 12’de geliyorum dediğimde ailem işte insanların nasıl düşüneceğini bana söylüyorlar. Yani beni değil, ailemi etkiliyor.” (Katılımcı 17)

“... mesela karşımızın üstündeki komşumuz öyle. Hemen en ufak bir şeyi iğneleyici tarzda sana soruyor ya da ailene bir şekilde laf sokuyor. Mesela balkonda sigara içmekten o görüyor diye rahatsız oluyorum ya da mesela arkadaşlarımın evimin önüne beni bırakmasını istemiyorum.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 5, babası tır şoförü olduğundan dolayı ayın çoğu zamanı evde olmadığını ve komşuların evde erkek olmadığını bildiğini, bundan dolayı da eve herhangi bir erkek geldiğinde komşular tarafından hemen fark edildiğini söylemektedir. Erkek arkadaşı eve geldiğinde komşuların fark etmemesi için ayakkabılarını annesiyle içeri aldıklarını söyleyen katılımcı, nişanlandıktan sonra bu taktiğe son vermiştir.

“Nişanlanmadan önce de Hakan bize geliyordu. O zaman ayakkabıları içeri alıyorduk. Şimdi nişanlandıktan sonra sıkıntı yok artık.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 5’in mahalleliye yönelik geliştirdiği taktik, akıllara Certeau’nın (2008:55) zayıfın güçlüye karşı geliştirdiği taktik kavramını getirmektedir:

“ *"Zayıf olanın", "güçlü olana" (erk sahipleri, hastalık, şiddet ya da bir düzenin uyguladığı şiddet vb.) karşı başarıları, dolap, oyun ve dümen çevirme sanatı, "avcılara" özel hileler, tuzaklar, el çabukluğu, çokbiçimli simülasyonlar (öykünmeler), mücadeleciler oldukları kadar şairane, sevinçli, neşeli bulgular, hepsi taktikti.* ”

Katılımcıların, kentsel mekan içerisinde kendilerini özgür hissedip hissedememelerine sebebiyet veren bir başka etken giyim tarzıdır. Z kuşağı kadınlara göre, kent içinde kadınların tacize uğrama, istenmeyen bakış nesnesi olma

kaygıları olmadan, başkalarının yargılarını düşünmeden, istedikleri tarzda ve istedikleri kıyafetleri giyebilmeleri kentsel mekandaki özgürlüğün bir yansımasıdır. Ancak bulgulardan görülüyor ki katılımcılar kıyafet konusunda istedikleri özgürlüğü yakalayamamakta, giyim tercihlerinde kaygı yaşamaktadırlar.

“Geç saate kalacaksam mesela 9'a falan kalacaksam elbise etek giymemeye çalışıyorum. Çünkü ne olacağı belli olmaz. Bunu sebep görüp, bana saldırmaya çalışan olabilir. Bunun için kendimi korumam lazım. Aslında saatle alakası yok. Her saatte de var kötü insanlar ama biraz da ailemden dolayı bilinçaltıma işlemiş olabilir.” (Katılımcı 10)

.”Üniversite civarında tabii öğrenci olduğu için daha rahat giyimleri. İstediklerini giyebiliyorlar, istedikleri şekilde gezebiliyorlar, saat sıkıntısı da olmuyor kızlar için. Ama dediğim gibi merkeze doğru yaklaştıkça veya diğer ilçelerde sıkıntı oluyor bu durum.” (Katılımcı 12)

“...ama evin yakınlarında hani okula giderken falan genellikle makyaj yapmamaya, giyimimin daha kapalı olmasına dikkat ediyorum.” (Katılımcı 14)

Kadınların kentsel mekan kullanımlarında erkeklerden farklılaştıkları bir diğer nokta, geceleri yalnız başına kamusal alanda bulunabilme durumudur. Daha önce de vurgulandığı üzere kentlerin geceleri erkekler hakimiyetinde olması, kadınların kentsel mekandaki görünürlüğüne belli bir saat aralığına sıkıştırmaktadır. Kadınlar geceleri sokakta olma deneyimini yaşayamamakta ya da korku ve huzursuzluk duygusu eşliğinde yaşamaktadır. Erkeklerin aksine günün istediği herhangi bir vaktinde ev dışına çıkamayan kadınlar, kentsel mekandaki özgürlüklerini erkeklerle kıyaslayıp, sorgulamaktadırlar. Günün herhangi bir saatinde erkeğin evden çıkması sorgulanmazken, kadının böyle bir talebinde elzem bir sebep aranmasını Çur (2005:126; Yılmaz, 2009:204) şöyle ifade eder:

Bir erkek için doğal olan dışarı çıkmak –ne oturuyorsun öyle karı gibi evde?- bir kadın için doğal değil, özel ve emin olun çok heyecanlı bir eylemdir. Erkeğin ‘Hanım ben biraz dışarı çıkıyorum’ deyip ceketini kapdığı gibi sokağa fırlaması alışıldık, hatta belki de evin kadını tarafından da memnuniyetle karşılanan –aman çıksın da biraz başımı dinleyeyim- bir durumken, kadının dışarı çıkması bir dizi kuralla bütünleşiktir.”

Fotoğraf 4.7. Gece, yağmur, kadın

Katılımcılara geceleri dışarı yalnız çıkmanın onlara ne hissettirdiği sorulmuş ve alınan yanıtlar dahilinde görülen ortak hisler “korku”, “endişe”, “tedirgin”, “çaresiz” olmuştur. Kimi katılımcılar da gece dışarı çıkabilseler çok mutlu ve iyi hissedeceklerini ama ailelerinden dolayı yapamadıklarını söylemişlerdir. Katılımcıların gece vakti yalnız dışarı çıkma alışkanlıklarının olmadığı, çok mecburi sebepler dışında geceleri yalnız dışarı çıkmadıkları görülmüştür. Katılımcıların geceleri dışarı yalnız çıkmama nedenleri arasında ise yine ailenin koyduğu sınırlar, mahalle baskısı, endişe ve güvensizlik duygusu vardır. Onlar için geceleri yalnız dışarı çıkabilmek, arzu ettikleri bir eylem olmasına karşın gerçekleştirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Katılımcılar, geceleri sadece mahalle içindeki bakkal ya da markete gidebildiklerini, ev ile uzaklık mesafelerini koruduklarını söylemektedirler.

“Ben ürperiyorum açıkçası pek iyi hissetmiyorum tek başıma olunca. Hem karanlıktan korkarım hem de ıssız olması kendimi iyi hissettirmiyor.” (Katılımcı 12)

“Ne bileyim birisi arabaya atıp beni götürebilir gibi şeyler düşünüyorum. Bir yandan içim tedirgin oluyor, bir yandan da kendimi özgür hissediyorum.” (Katılımcı 6)

“Korkunç. Mesela bir parti olsa partiye eşofmanla gidemeyeceğim için elbise giyerim ve elbise giyince insanların nasıl baktığını da biliyorum. O yüzden çok korkunç olur.” (Katılımcı 2)

“Yalnız olmak korkutuyor beni dışarıdayken. Çünkü çok güçsüz hissediyorum o zaman. Yanımda mutlaka bir arkadaşımın olmasını istiyorum. Yalnızken kendi başıma bir şeyler yapmıyorum. Gündüzken çekinmiyorum ama akşamken bazen çekiniyorum.” (Katılımcı 20)

“Beni çok mutlu ediyor ama yapamıyorum. Çıksam bile birinin göreceği endişesi olur.” (Katılımcı 5)

Katılımcıların kendilerini yaşadıkları kentte özgür hissedip hissetmedikleri sorulduğunda çoğu katılımcının kadın olmalarından kaynaklı maruz kaldıkları sınırlamalardan dolayı özgür hissetmedikleri, aile evinden ayrı, başka şehirde yaşayan üniversite öğrencisi 4 katılımcının ise sırf ailelerinden uzak oldukları için kendilerini o şehirde özgür hissettikleri görülmüştür. Örneğin Bolu’da yaşayan üniversite öğrencisi Katılımcı 3, yaşadığı kentin küçük ve sakin yapısını sevmekte ve kenti güvenilir bulmaktadır. Üniversite okumak için İstanbul’dan Bolu’ya gelen Katılımcı 3, yaşadığı kenti sevmesinin ve kendini özgür hissetmesinin en önemli nedeninin ailesinden uzakta yaşaması olduğunu belirtmiştir. Kadınların kentsel mekanda özgürlüklerinin kısıtlanmasının en önemli nedenlerinden biri de ailedir. Daha önceki bölümün bulgularında da görüldüğü üzere aileler, erkek çocuklarından farklı olarak kız çocuklarını “dışarıdaki tehlikelerden” koruma amacıyla kısıtlayıcı yaklaşım geliştirmektedir. Ailelerinin baskısından ve sınırlamalarından kurtulmak isteyen çoğu genç kadın, üniversite aracılığıyla başka bir şehirde yaşayarak, özgürlüklerine kavuşmak istemektedirler. Böyle bir durumda kent içinde özgürlük hissinin asıl kaynağı yaşanan kentin yapısından ziyade aileden uzakta yaşamaktır. Katılımcı 3 de yaşadığı şehirdeki özgürlük hissini ve memnuniyetini bu nedene bağlamaktadır.

Erzincan’da yaşayan Katılımcı 5, kentte özgür olamamasının nedenini küçük şehirde yaşamasına bağlamaktadır. Kent içinde herkesin birbirini tanınması ve gözetlemesinin kendi özgürlüğünü kısıtladığını düşünmektedir. Ona göre büyükşehirlerde ve özellikle İzmir’de yaşamak kadınlar için daha özgürlük

vericidir. Çünkü insanlar birbirini tanımamakta ve birbirini denetleme amaçları yoktur.

“Mesela İzmir gibi bir yerde kimse kimsenin ne giyinmiş, ne makyaj yapmış, saçını nasılmış bakmıyordur. Burada bir kız var saçları sapsarı, beyaz gibi böyle. O mesela nimlenmiş gibi. Hatta şöyle sözlere denk geldim, “anası babası okumaya gönderiyor ama bunlar buraya gelmiş saçma sapan şeylerle uğraşıyorlar, kendilerini saçma sapan hallere sokuyorlar. Hiç edep haya kalmamış.” O kişileri kesinlikle tanımıyorlar. Sadece saçının rengi ya da kıyafetinden yola çıkarak yorum yapıyorlar.” (Katılımcı 5)

İzmir’de yaşayan katılımcılar ise Katılımcı 5’in hayalindeki bir kent deneyimine sahip olmadıklarını, özgürlüklerinin her kadın gibi kısıtlı olduğunu ve diğer kentlerde yaşayan kadınların tedirginliklerini aynı şekilde yaşadıklarını ifade etmektedirler.

“...korkuyorum taciz edilmekten, başıma bir şey gelmesinden. Sürekli yanımda bir erkeğe ihtiyaç duyulmak zorunda olmak beni rahatsız ediyor. Benim özgürlüğüm kısıtlanıyor. Ben istediğimi giyemeyecek miyim? Sürekli yanımda bana sahip çıkıyormuş gibi görünen bir erkek mi olması gerekiyor?” (Katılımcı 11)

Katılımcıların tümü kendi kentsel mekan deneyimlerinin kesinlikle erkeklerle eşit olmadığını savunmaktadırlar. Erkeklerin kentsel mekana erişimlerinde daha özgür olduklarını ve kadınların karşılaştıkları birçok zorluğa maruz kalmadıklarını, sürekli kendilerini kontrol altında tuttukları endişeli bir hayat sürmediklerini düşünmektedirler. Hatta kimi katılımcılar erkek olarak doğmadıkları için hayata şanssız başladıklarını dile getirip, erkeklerle eşit özgürlüklere sahip olmadıklarından yakınmışlardır. Özellikle erkeklerin dışarı çıkmak ya da eve girmek için saat kotalarının olmamaları, toplu taşımada ya da herhangi bir kentsel mekanda tacize uğrama tedirginliği yaşamamaları, kadınlar kadar giyim tarzına dikkat etme zorunluluğu taşımamaları ve kentsel mekanda kendilerini güçlü taraf olarak konumlandırımları katılımcıların en çok rahatsızlık duyduğu ayrımlar olmuştur.

“Şöyle düşündüğümüz zaman kaç tane erkek çıkıp da bu kadın beni taciz etti diyebiliyor? Ama söyleyemeyen milyonlarca kadın var. Mesela Ankara’da bir cafe var pub tarzı bir yer. Pubta tacize uğrarsan sessize kalma yazıyor kadınlar tuvaletinde ama erkekler tuvaletine gitsen böyle bir şey olacağını sanmıyorum.” (Katılımcı 1)

“Erkekler istediği gibi gidebiliyorlar bence her yere, birçok yere. Mesela kızların, kadınların daha ağırlıklı olduğu yere erkekler hatta uça uça giderler ama kadın sıkıntı yani. Gidemez ,yani çekinir.” (Katılımcı 17)

“Mesela şöyle bir örnek vereyim benim yurda girimin son saati 11 ama hemen bizim biraz ilerimizde bir erkek yurdu var. Onlar isterlerse gelsinler istemezlerse gelmesin hiçbir şekilde uyarı almıyorlar. Çıksın dışarıya gezsin. biz bazen saat 10 ikiden sonra arasında yemek söylesek bile güvenliğe kadar gidip bu yemeği alamıyoruz. Gelen birinden rica edip çevirip o kızı mesela bir tane alır mısın gibisinden rica ediyoruz.” (Katılımcı 11)

Katılımcıların kentsel mekana erişimde kadınların erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olabilmesi için sundukları öneriler; erkeklerin çocukluklarından itibaren toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik bir eğitimle yetiştirilmeleri, ailelerin kız çocuklarına karşı daha anlayışlı yaklaşp, özgür olmalarına olanak tanımalarıdır. Katılımcı 4, kentsel mekanlarda kadınların taciz ve şiddete uğramalarını engellemek için çevresel güvenliğin ve hukuki yaptırımların artırılması gerektiğini düşünmektedir. Bazı katılımcılar ise bu eşitsizliğin yakın dönemde hiçbir şekilde düzelemeyeceğini, ancak z kuşağının yetiştirdiği kuşaklarla toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanacağına inanmaktadırlar.

“İşte bu eski kuşakların kökleri hepsi vefat ederse Allah’ın izniyle. Eğitimle düzeleceğine inanmıyorum ben. Sadece Z kuşakları kalırsa eğer belki bir genişlik bir özgürlük cinsiyet olarak rahatlık olabilir diye düşünüyorum.” (Katılımcı 5)

“Toplumsal cinsiyet eşitliğinin erkeklere çok güzel bir şekilde empoze edilmesi gerektiğini düşünüyorum çocukluktan itibaren. Bunun da yıllar içerisinde oluşacağını düşünüyorum bu arada. Yani ben anne olduğumda çok daha farklı olacağım. Benim yaşatlarım da çok farklı olacak buna inanıyorum gerçekten.” (Katılımcı 7)

“Ümitliyim aslında. Çünkü gelecek kuşağın kadınları çok baskın oluyorlar. Yaparım ederim gibisinden geliyorlar. Daha çok hak arıyorlar. Ailesine karşı hakkını arıyorlar, dışarıya karşı hakkını arıyorlar.” (Katılımcı, 18)

Fotoğraf 4.8. Gecenin sakinleri

Z kuşağı kadınların, kentsel mekan deneyimlerindeki özgürlüklerini etkileyen ve belirleyen en önemli etkenler aile, sosyal çevre, giyim tarzı ve geceleri yalnız başına dışarıda olabilmektir. Katılımcıların kentsel mekana erişimlerini kısıtlayan en temel etkenin aile baskısı olduğu görülmektedir. Özellikle eve giriş çıkış saatleri aileleri tarafından belirlenen Z kuşağı kadınların istedikleri saatte dışarıya çıkamamaları, yaşadıkları kentte özgür hissedememelerine neden olmaktadır. Katılımcıların kentsel mekanda özgürlük düzeyini belirleyen bir diğer faktör ise sosyal çevredir. Komşuların, akrabaların ve yakın çevrenin gözetimi altında yaşayan katılımcıların en şikayet ettikleri durum mahallelinin gözünün üzerlerinde olması ve denetim kurmasıdır. Katılımcıların yaşadıkları kentte özgürlük hissini belirleyen diğer belirleyici etkenler de diledikleri gibi giyinip, giyinmemek ve geceleri dışarıda korkmadan yalnız olabilmektir. Z kuşağı kadınların kentsel mekan deneyimlerindeki özgürlük hislerinin özünü bu dört etmen oluşturmakta ve bu etmenler birbiriyle kesişimsellik yaratarak sürekli yinelenen bir döngü halinde yaşam tarzlarını etkilemeye devam etmektedir.

4.3.6 Kentsel Mekanda Deneyimlenen Zorluklar ve Baş etme Pratikleri

Aynı kentin sokaklarında dolaşan kadınlarla erkeklerin yaşadıkları deneyimler ve hisler birbirinden farklıdır. Özellikle havanın kararmasıyla birlikte yaşanan duygular ve deneyimler başkalaşmaktadır. Erkeklerin sokakta karşı karşıya kaldığı güvenlik tehditlerinden başka, kadınlar adım attıkları her yerde cinsel şiddet tehdidini hissetmektedirler.(Alkan, 2005:54).

Bu bölümde araştırmanın problemini yansıtan, kadınların kentsel mekana erişimlerinde erkeklerden farklı olarak deneyimledikleri birçok zorluk ve bunlarla başa çıkma pratikleri katılımcılardan elde edilen bulgularla incelenecektir. Katılımcılar Türkiye'nin bir ucundan diğer ucuna kadar birbirinden farklı şehirlerde yaşıyor olsalar da, deneyimledikleri zorluklar ve başvurdukları taktikler aynıdır.

Katılımcıların kentsel mekanda en sık karşılaştıkları zorluklar; istenmeyen bakışlara, laf atmalara maruz kalmaları, takip edilmeleri, tacize uğramaları ve en önemlisi de ruhlarına nüfuz eden 'dışarıda' zarar görme korkusuyla hayatlarını sürdürmeleridir. Katılımcıların kentsel mekanda istenmeyen bakışlarla süzülmelerinin ve sözlü tacize maruz kalmalarının herhangi bir saat ya da mekan sınırı bulunmamakla birlikte akşam saatlerinde ve تنها yerlerde bu olasılık artmaktadır. Bulgulara göre bütün katılımcılar gündelik hayatlarında yer ve mekan fark etmeksizin istenmeyen bakışlara ve sözlü tacize sıkça maruz kalmaktadırlar.

“Tabi ki her yerde olduğu gibi erkeklerin bakışlarına, erkeklerin işte laf atmalarına ne bileyim işte böyle saçma sapan bir şekilde davranmalarına herkes maruz kaldığı gibi ben de büyükşehirde buna maruz kalıyorum. Bir adamın önünden gidiyorsun adam seni beğendiği için peşine takılıyor yani bu tedirginliği yaşıyorsun.” (Katılımcı 1)

“Yani üstünüzde ne olduğu çok önemsiz. Hani bir arabanın üç gün üst üste yanımda durup da tanışmak için o kadar dil döktüğünü hatırlıyorum ben.” (Katılımcı 14)

“Sık sık yaşadığımız bir durum araba yanımdan geçerken laf atması erkeklerin ısıklık çalması. Genelde bunu dışarı çıktığımda özellikle gece vakitlerinde çok yaşıyorum ve bunun açıkçası güzellik veya çekicilikle ilgisi olduğunu da düşünmüyorum.” (Katılımcı 11)

Bulgularda görülen ilginç bir veri ise Z kuşağının taciz deneyimlerinin sanal boyuta taşınmış olmasıdır. Katılımcıların konuyla ilgili anlattıklarına göre,

üniversiteleri adına sosyal medya üzerinden açılan itiraf sayfalarında sürekli bir itiraf akışı vardır. Şehrin herhangi bir yerinde kim olduğunu bilmeden, gördüğü kişiyi beğenen ve onu bulmak isteyen sosyal medya kullanıcısı, itiraf sayfasında beğendiği kişiyi tarif ederek gönderi paylaşımı yapmakta ve kendisini bulmasını istemektedir. Fiziksel olarak detaylı tarif veren (ne giydiği, saç rengi, göz rengi, boyu, üzerindeki aksesuarı, dövmesi, vb.) itiraf sahipleri, o kişinin kimliğini izinsizce açık etmektedir. Taciz niteliği taşıyan bu eylem, bütün üniversitelerin itiraf sayfalarında normalleştirilerek, devam ettirilmektedir. Olacaklardan habersizce herhangi bir kafede oturan herhangi bir kadın, gün sonunda itiraf sayfasında kendini tasvir eden bir gönderiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Teknoloji kuşağı olarak bilinen Z kuşağının, sosyal medya üzerinden taciz eylemine başvurması, kadınların karşılaştıkları zorluk alanlarını genişletmektedir. Tunceli’de yaşayan üniversite öğrencisi Katılımcı 13, özellikle üniversitenin konser, festival gibi etkinliklerinden sonra sıklıkla itiraf sayfalarında kendilerine yönelik paylaşımlarla karşılaştıklarını ve bu durumdan çok rahatsızlık duyduğunu söylemektedir.

“...mesela bir konser oluyor, bir yere çıkıyoruz, bir etkinlik oluyor işte. Ertesi günü itiraf sayfalarında seni şurada gördüm işte, konuşalım...” (Katılımcı 13)

Kayseri’de yaşayan Katılımcı 12 için kadınların kentsel mekanda yaşadıkları zorlukların başında gece bir yere gidememek, toplu taşımada taciz edilmek, göz tacizine uğramak, araba ve motosikletlerin sözlü tacizine uğramak gelmektedir. Katılımcı 12, geceleri zaten kadınların kentsel mekanda olmadıklarını, bu nedenle tacizlerin gündüz de vakti gerçekleşebildiğini belirtmektedir.

“Genelde arabayla motorla yanından geçerken laf atıyorlar. Zaten gece vakti kadınlar çok fazla dışarıda olmadığı için gündüz vakti de yapıyorlar .Hiç fark etmiyor onlar için.” (Katılımcı 12)

İzmir’de yaşayan Katılımcı 16, kentsel mekanda yaşadığı zorluklardan birinin de ev bulmak olduğunu söylemiş ve farklı bir konuya değinmiştir. Ev tutarken, semtin seçiminde erkek popülasyonunun fazla olduğu yerlerden kaçındığını, daha çok emekli ve aile kesiminin ağırlıkta olduğu mahalleleri tercih ettiğini söyleyen katılımcının rahatsızlık duyduğu mesele ev sahibi ya da emlakçıların kadın kiracılarla konuşma üsluplarıdır. Bu durumlardan kurtulabilmek için beğendiği eve bakmaya giderken yanında erkek arkadaşlarını götürdüğünü

söyleyen Katılımcı 16, erkeklerin tacize varan davranışlarına, bir başka erkeğin varlığını kullanarak son vermektedir.

“...biraz şey gibi böyle en azından yanımda erkek görüp belki uzaklaşırlar falan düşüncesiyle, artık sorun yaşamamak için...” (Katılımcı 16)

Aynı cinsiyetteki kişilerin birlikte sosyalleştiği anlamına gelen homososyallik, ülkemizde yaygın olmakla birlikte, bireylerin sosyalleşme mekanını ve eylemlerini de belirlemektedir (Arık, 2009:184). Türkiye’de kadınlar için homososyallik, çoğu kez tacizi ve rahatsızlık verici durumları beraberinde getirmektedir. Çünkü taciz potansiyeline sahip erkekler için birden fazla kadının aynı ortamda olması daha cezbedici gelmektedir. Bu durumun bir örneği olarak Mersin’de yaşayan Katılımcı 17’nin deneyimi ele alınabilir. Katılımcı 17, kadın arkadaşıyla birlikte gittiği bir sahil restoranında, arkalarında oturan bir erkek kendilerini göz hapsine almış ve masalarına içki göndermek istemiştir.

“2 ay önce bir restoranda otururken kız arkadaşım ile karşılıklı, arka masamızda bir adam oturup gözünü ayırmadan bize bakıyordu mesela ve gerçekten çok rahatsız oldum ve kafamı çevirdim. Hatta sonunda mekandan onu göndermişler. Çünkü işte bize bira göndermek istemiş herhalde bize ulaştırmadan daha mekandan onu atmışlar.” (Katılımcı 17).

İstanbul’da yaşayan Katılımcı 15, evinin Anadolu yakasında, okulunun ise Avrupa yakasında olduğunu ve bundan dolayı birden fazla aktarma yapıp, ulaşım konusunda oldukça sıkıntı yaşamaktadır. Yaşadığı sıkıntıların nedeni her aktarma durağında özellikle de metroda rahatsızlık verici durumlarla karşılaşmasıdır. Sürekli takip edilmesi, tanışmak için yanına birilerinin gelmesi, istenmeyen bakışlara uğraması Katılımcı 17’yi bıktırmış ve ilginç bir baş etme pratiği yaratmıştır.

“Okuluma gidebilmek için birçok aktarma yapıyorum. Bu sürede peşime takılan aşırı fazla insan oluyor ve bu beni çok rahatsız ediyor. En son kendime tektaş alarak bunu bloke etmeye çalıştım. Biri bana baktığında ya da takip etmeye başladığında direkt yüzüğü gösterip, olmayan bir adamın varlığına sığınıyorum. Konuşmak istemiyorum dediğimde anlamıyorlar, en son yüzüğü gösteriyorum nişanlıyım diyorum. O zaman hı tamam yüzüğünü görmemiştin deyip gidiyorlar. Bir milyoncudan 20 liraya aldığım tektaş benim hayır cevabımdan daha etkili.” (Katılımcı 17)

Katılımcı 17'nin başvurduğu taktiğe, gündelik hayatta çoğu kadın başvurmak zorunda kalmaktadır. Kamusal alandaki kadın, bir erkeğin alyans gibi herhangi bir işaretini taşımıyorsa diğer erkekler tarafından yalnız görülmekte ve müsait olarak kabul edilmektedir. Çevredeki erkeklerin ilgisinden kaçmak isteyen kadın, hayatında bir başka erkeğin varlığını işaret ettiğinde kolaylıkla amacına ulaşmış olacaktır (Kern, 2020:116).

Yine İstanbul'da yaşayan Katılımcı 19'da yaşadığı kentin hem çok kaotik bir yapısı olduğundan dolayı rahatsızlık duyduğunu ve kendini çoğu kez güvende hissetmediğini söylemekte hem de Türkiye'de kendini özgür olarak hissedeceği tek kentin İstanbul olacağını belirtmektedir. Güvensiz ve tehlikeli yapısına karşın İstanbul'u çok sevdiğini söyleyen Katılımcı 17'nin, kent içinde deneyimlediği zorluklar arasında sık sık takip edilmesi, göz tacizine uğraması, trafikte diğer araçlar tarafından sıkıştırılması vardır. Katılımcı 17, defalarca takip edilip ara sokaklardan hızla yön değiştirerek izini kaybettirdiğini ifade etmiştir.

İzmir'de yaşayan Katılımcı 4, kentsel mekanda üzerinde sürekli istenmeyen bakışları hissettiğini ve bu his sonucunda rahat hissedemeyip sürekli kıyafetinin dekolte bölgesini çekiştirmek zorunda kaldığını, hareketlerinin kısıtlandığını, toplu taşımada ise sırtına çanta takarak olası tacizlere karşı önlem aldığını söylemektedir.

“Toplu taşımada sırtıma çanta takıyorum ya da erkeklerden daha uzakta öyle köşelerde duruyorum ya da birisi geçecekse sürekli böyle temkinli oluyorum yani insanlar gelip geçecekse. Kadınsa daha rahat oluyorum.” (Katılımcı 4)

Çanakkale'de yaşayan Katılımcı 7 yakın zaman önce iki kişinin olduğu bir motosiklet tarafından takip edildiğini ve sözlü tacize uğradığını anlatmıştır. Katılımcıların maruz kaldıkları sözlü taciz içeriklerinin genellikle kadınların fiziksel özelliklerine yönelik olduğu görülmektedir.

“Motorla takip edildim geçenlerde. Motoru tam dibimden sürdü. Sonra ikisi de önüme geçti. Arkalarına dönüp bana baktılar, orada her zamanki gibi bakışa maruz kaldım. İlerledim diğer yolda yine karşıma çıktılar. Ben yolumu değiştirdim. Yine karşıma çıktılar. En son yine tam dibimden geçip yine bana bağıldılar. Şşşt baksana, boya bak, ne bileyim göğüslere bak, saça bak falan. Hep böyle dış görünüşle alakalı.” (Katılımcı 7)

Bulgulardan da görüldüğü üzere Z kuşağı kadınların kentsel mekanda karşılaştıkları zorlukların çoğu takip edilmeleri, özellikle sözlü tacize uğramaları, istenmeyen bakışlara maruz kalmalarıdır. Katılımcıların kentsel mekanda

karşılaştıkları zorluklara karşı geliştirdikleri baş etme pratikleri incelendiğinde, bazı katılımcıların bu zorluklara karşı sessiz kalıp kabullendiğini, bazılarının sonucu ne olursa olsun mücadele verdiğini, bazılarının ise karşılaştığı zorluğun düzeyine bağlı olarak harekete geçtiği görülmektedir.

Katılımcı 1, uğradığı sözlü tacizleri görmezden geldiğini belirtmekte ve kendisini korumak için kalabalık yerlerden gitmeyi tercih ederek bir çeşit önlem aldığını söylemektedir.

“Görmemezlikten gelmeye çalışıyorum takılmamaya çalışıyorum. Bir erkek kornaya bastığı zaman ya da laf attığı zaman duymamış gibi hızlı bir şekilde ilerliyorum yani yapabildiğim şey bu. Kalabalık yerlerden gitmeye çalışıyorum. Tenha sokakları kullanmamaya çalışıyorum. En işlek neresiyse orayı tercih ediyorum. Otobüs dolmuş ya da metro hangisi işlek ise hangisi daha çabuk eve ulaşmamı sağlayacaksa vakit ilerlemeden onu kullanmaya çalışıyorum.” (Katılımcı 1)

Katılımcı 3, takip edildiğini hissettiğinde korkup kaçmadığını, kendisini takip eden kişinin üstüne doğru yürüdüğünü söylemekte ve olması gerekenin bu olduğunu savunmaktadır. Katılımcının gece geç saatlerde dışarı bulunduğunda aldığı önlem ise Z kuşağının teknolojiyle bütünleştiğini kanıtlar niteliktedir. Katılımcı 3, WhatsApp uygulaması üzerinden ev arkadaşıyla kendisini takip eden mevcut konumunu paylaşarak güvenlik önlemi için teknolojiden yararlanmaktadır.

Katılımcı 5, geceleri belli bir saatten sonra dışarı çıkmayıp “kendini geri çekerek” önlem aldığını, ya da kendini güvensiz hissettiği bir durumda telefonla konuşuyormuş gibi yaparak karşı tarafa göz dağı verdiğini düşünmektedir.

“Mesela akşam tek yürürken takip edildiğim gibi bir his oluştuğunda telefonla konuşuyormuş gibi yapıyorum her genç kızın yaptığı gibi.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 10, tüm bu zorluklara karşı önlem almayı bıraktığını, yapması gerektiğini düşündüğü tek şeyin sessiz kalmayıp, sessiz kalanları da cesaretlendirmek olduğunu ifade etmektedir.

“Yani ben ne yapsam da onlar yine bunu yapmaya devam edecekler. Tepki gösteririm tabii ki. Ben küçükken de yaşadım. O zaman sessiz kalmıştım, çok kızıyorum kendime neden sessiz kaldım diye. O yüzden şu an elimden geldiğince herkese anlatmaya çalışıyorum yaşadığım şeyleri ki insanlar biraz daha dikkatli olsun.”

Diğer katılımcıların kentsel mekanda maruz kaldıkları zorluklara karşı başvurdukları baş etme yöntemlerinden bazıları da şöyledir:

“Eve geliş saatlerime dikkat ediyorum ya da eve gelirken telefonla konuşuyorum ya da partnerim sürekli beni eve bırakmak zorunda kalıyor. Hiç muhatap olmamaya çalışıyorum. Yolumu değiştiriyorum.” (Katılımcı 18)

“Laf atıldığında da cevaplarını veriyorum açıkçası. Dik dik bakılırsa ben de bakışlarımla bunu belli etmeye çalışıyorum. Eğer bayağı devam ediyorsa hani diyorum ne bakıyorsun ne var ne bakıyorsun.” (Katılımcı 12)

“Ev arkadaşım tek başına dışarı çıkıyordu ve bulunduğumuz mahallenin pek güvenilir olduğunu düşünmüyorum. Zaten çok kalın giyinmişti, vücut hatlarını belli etmeyecek şekilde ama en azından saçlarını kapat, bir tık daha erkeğe benze diye uyarmıştım.” (Katılımcı 6)

“Tabi ki de yanımda gece eve dönerken veya yolda dönerken bıçak taşıyorum. Taşımak zorunda olduğum için. Bazen tek döndüğüm oluyor yurda çünkü.” (Katılımcı 11)

“Tırnak trpsyle geziyoruz. antada akı taşıma, makas taşıma, biber gazı taşıma, yani bu gibi önlemler alınıyor burada.” (Katılımcı 13)

Suç korkusu üzerine gerçekleştirilen araştırmalarda kadınlara sorulan kimden korktukları sorusunun cevabı her zaman erkekler olmuştur (Kern, 2020: 167). Kadınlara, kentsel mekanda en çok erkekler tarafından tacize, istismara, şiddete uğramaktan ve öldürülmekten korkmaktadırlar.

Fotoğraf 4.9. Arayış

Araştırmada yer alan Z kuşağı kadınların da kentsel mekanda duydukları korkunun özündeki özne erkektir. Tıp k Katılımcı 4'ün toplu taşımada arkasında erkek varken korku ve tedirginlikle dolu olup, kadın varken kendini rahat ve huzurlu hissettiği gibi kadınlar kentsel mekanda hem cinslerine içsel bir güven duygusu hissetmekte, erkeklere karşı ise endişe duymaktadırlar. Bu endişelerinin özündeki en temel etken zarar görme korkusudur. Sözlü taciz, fiziksel taciz, trafikte taciz, istenmeyen bakış vb., erkeklerin kadınlara kentsel mekan içerisinde sıklıkla vermiş olduğu zararlar karşısında, Z kuşağı kadın katılımcılar bir nevi savunma pratikleri geliştirmişlerdir. Çantada çakı taşımak, telefonla konuşuyormuş gibi yapmak, تنها sokaktan geçmemek için yolu uzatmak, canlı konum paylaşmak, toplu taşımada son yolcu kalmamak için erkenden araçtan inmek gibi birçok baş etme pratiği, katılımcıların ortak başvurduğu taktiklerdir. Bu taktikler ile katılımcılar tehlikeye karşı kendi güvenliğini yaratmaktadırlar.

4.3.7 İdeal Kent Tanımlamaları

Katılımcılara hayallerindeki ideal kenti tanımlamaları istendiğinde sıklıkla başvurulan kelimeler “güvenli”, “özgür”, “rahat”, “eşit”, “saygılı” olmuştur. Z kuşağı kadın katılımcıların ideal kent tanımlamaları, kuşak özellikleriyle de paralellik göstermektedir. Araştırmanın ilk bölümünde kendilerini ve mensup oldukları Z kuşağını özgür, rahat ve eşitlikçi olarak tanımlayan katılımcıların hayallerindeki kent tanımlamaları da aynı nitelikler üzerine kuruludur.

“Ütopya olabilir mi? Bir kadının gerçekten özgürce parasını kazandıktan sonra rahat rahat alışverişe gidebildiği, arkadaşlarıyla istediği her şeyi yapabildiği bir ortam. Erkeklerin artık kendi yoluna baktığı, başkasının ne giydiğini nasıl hareket ettiğine bakmadığı şehir olabilir.” (Katılımcı 6)

“Kadınla erkeğin gerçekten eşit olduğu herkesin her şeyin özgürce kimsenin birbirine bunu niye böyle yapmış gibi küçümseyici bakmadığı...” (Katılımcı 12)

“İnsanların birbirlerini yargılamadıkları, kimsenin hayatının kimseyi ilgilendirmediği, herkesin düşüncesinin davranışının özgür olduğu, kendini güvende ve rahatta hissettiği bir kent. Rahatça eğlenebildiği gezebildiği...” (Katılımcı 19)

“Bize bakılmayacak, laf söz atılmayacak ya da en önemlisi laf söz olmayacak, annemize babamıza laf gitmeyecek şekilde yaşayabileceğimiz ve iş imkanı çok olan bir şehirde yaşamak isterim. Kimse kimseyi yargılamasın. Kimse kimsenin davranışlarıyla saçıyla başıyla ilgilenmesin. Herkes kendi hayatına baksın.” (Katılımcı 4)

“Benim için ideal kent aşırı kalabalık olmayan, bir yerden bir yere giderken herhangi bir şekilde tedirgin olmayacağım ya da işte şimdi benim eve gitmem gerekiyor yoksa diğer türlü biraz sıkıntı yaşarım tarzında bir durum söz konusu olmayacak ya da insanların tacizine uğramamak için onlara göre giyinmeyeceğim kent benim için yeterli.” (Katılımcı 8)

“İnsanların birbirlerine önyargıyla bakmamaları ya da güvenli hissettiği bir şehirde yaşamak isterdim. Kadınla erkeğin eşit olduğu farklılıklara saygı duyulan bir yerde yaşamak isterdim. Mesela kadınlar regl olur ve erkek bedeniyle kadın bedeni arasında bir fark yok mesela ama erkekler buna saygı duymuyor kadınlar pedi bir kağıt ya da gazeteye sarıp saklamak zorunda kalmamalı.” (Katılımcı 3)

“İnsanların dürüstçe ben bunu yapabiliyorum dediği ya da istediği gibi giyinebildiği, istediği yere istediği saatte gidip gelebildiği ve kesinlikle insanların birbirlerine saygı duyduğu bir ortam aslında hayalimdeki kent.” (Katılımcı 1)

“Kadınlarla erkeklerin aynı düşünce yapısına, aynı duyguya, aynı merhamete, aynı vicdana, aynı sadakate sahip olduğu bir mekan. Kimsenin kimseye karışmadığı, insanların gerçekten birbirine saygı duyduğu, yaptıklarına saygı duyduğu...” (Katılımcı 14)

“Herkesin uyumlu bir şekilde yaşadığı güvenli bir yerde yaşamak isterdim tabii ki de. Her şeyin düzenli işlediği hakkın hukukun yerini bulduğu. Bir suçun cezasız kalmadığı bir yerde yaşamak isterdim.” (Katılımcı 11)

“Yani diyorum ya şuan mesela arkada bir orman var, oraya gitmek isterdim. Mesela atıyorum canım istediği için gitmek isterdim ama asla gitmem mesela şu saatte. Çünkü bizim buralarda bir de daha az insan oluyor, çok ıssız arka taraf ve buna kimsenin işte ben çıktığımda sitedekilerin de gören kimsenin işte laf etmesini istemezdim. Böyle bir şehir benim için ideal olabilir.” (Katılımcı 17)

. Katılımcılar, genellikle kimsenin kimseye yargılayıcı davranmadığı, insanların birbirlerini gözetim altına almadığı, başkasına zarar vermemek koşuluyla herkesin dilediğini yapabildiği, kadınların korkusuzca kentsel mekanda varolabildiği niteliklerine sahip kentler hayal etmektedirler. Ancak vurgulanması gereken mühim bir nokta şu ki; bütün katılımcılar hayallerindeki kent tahayyülünü yaptıktan sonra bunun ütopya olduğunu ve böyle kentlerin gerçekte mümkün olamayacağını belirtmişlerdir. Katılımcılara göre hayallerindeki kentsel mekan değişimleri imkansızlık içermektedir ve dünyanın hiçbir yerinde bunu yakalayabilmek olası değildir.

Fotoğraf 4.10. Kentin flu öznesi

SONUÇ

Feminist coğrafya, kadın konularına yer vermeyen, cinsiyet körü coğrafya disiplinine karşın ilk olarak 1970’lerde ortaya çıkarak kadını coğrafya alanına yerleştirmeyi amaçlamıştır. Feminist coğrafyaya göre mekanın cinsiyeti vardır ve eşitsizliklerle kuşatılmış bir alandır. Kentsel mekan, cinsiyet, ırk, etnisite ve sınıf gibi çeşitli boyutlarda eşitsizliklerin belirdiği alandır (Mirioğlu, 2018). Feminist coğrafya kentsel mekandaki cinsiyet eşitsizliğine odaklanarak, kadınların kentsel mekanda erkeklere göre dezavantajlı ve ikincil konumda yer aldıklarını savunur. Feminist coğrafyacılar göre kentler, erkeklere göre planlanmıştır ve kadınların gereksinimleri gözardı edilmiştir. Kentler, toplumsal cinsiyet mitleriyle sarmalanarak kadın ve erkeğe eşitsiz deneyimler sunmaktadır. Çünkü “*Şehirlerimiz ataerkilliğin taşa, tuğlaya, cama ve betona yazılmış halidir.*” (Darke, 1996; Kern, 2020: 27). Kentsel mekanda erkekler birincil özne olarak konumlanırken, kadınlar ikincilleştirilmiş ve görünmez kılınmıştır. Kadınların kentte görünmez kılınmalarının sebebi ‘özel alan’ yani ev ile konumlandırılmış olmalarıdır. Geleneksel cinsiyetçi normlara göre kadının ve erkeğin yeri farklıdır. Kadının yeri evi, erkeğin ise dışarıdır. Kamusal alandan soyutlanan kadınlar, özel alanlarında ev içi sorumluluk ve rollerle bütünleşmişlerdir.

Kadınların ve erkeklerin kent alanındaki mekan deneyimleri birbirinden eşitsizlik boyutunda farklılaşmakta, kadınlar ev içi alandan ayrıldıkları an itibarıyla kentin eşitsiz yapısıyla yüzleşmektedirler. Kadınlar yaşadıkları eril kent mekanında, erkeklerin deneyimlemediği birçok zorlukla karşılaşmakta ve bu zorluklara karşın başa çıkma pratikleri üretmek zorunda kalmaktadır. Kadınların kentsel mekanda karşılaştıkları engellerin en başlıca nedeni ise ataerkil yapı ve beraberinde getirdiği toplumsal güç ilişkileridir (Şafak, 2020).

Z kuşağı kadınlar odağında, kentsel mekan ve cinsiyetin karşılıklı ilişkisinin incelendiği bu çalışmada 15 farklı kentte yaşayan 20 Z kuşağı kadının kentsel mekan pratikleri ortaya koyulmuştur. Araştırma örnekleminde İstanbul ve İzmir’den 3, Ankara’dan 2 katılımcıya yer verilmiş, diğer kentler olan Antalya, Bolu, Çanakkale, Düzce, Edirne, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, Kayseri, Mersin, Trabzon ve Tunceli illerinden birer katılımcı yer almıştır. Araştırma bulguları katılımcıların demografik bilgileri, Z kuşağı olmak ve Z kuşağı kadınların kentsel mekan pratikleri olmak üzere üç bölümde incelenmiştir. İlk bölümde katılımcıların

sosyo-demografik bulguları belirtilmiş, ikinci bölümde katılımcıların Z kuşağı olmalarına yönelik deneyimleri ve Z kuşağına yükledikleri algılar incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise katılımcıların kentsel mekan deneyimleri ele alınmıştır. Bu bölümde, yaşanan yer algısı ve memnuniyet, sosyal çevre-kentsel mekan ilişkisi, güvenlik, ulaşım, özgürlük, kentsel mekanda deneyimlenen zorluklar ve başa çıkma pratikleri, ideal kent tanımlamaları alt başlıkları yer almıştır.

Katılımcıların tümü Z kuşağını genellikle teknolojiyle iç içe, özgür, bilinçli hakkını arayan ve bireysel olarak tanımlamışlardır. Ancak bazı katılımcılar kendilerini “özgür” “hakkını arayan” özellikleriyle tanımlamakta çekimser kalmıştır, tam anlamıyla öyle hissedemediklerini söylemişlerdir. Bazı katılımcılar, Z kuşağını yıllara göre ayırmış ve özellikle 2000 sonrası doğumlu olanların daha özgür ve bağımsız olduklarını, kendilerine yüklenen baskılarla daha rahat başa çıkabildiklerini söylemişlerdir.

Katılımcıların özel alanlarına dair paylaştıkları deneyimlerinin özünde aile baskısı olduğu görülmüştür. Z kuşağı kadınların, aile baskısına maruz kalmaları özellikle kamusal alandaki yaşam tarzlarına büyük oranda etki etmektedir. Katılımcılar, özgürlüklerini kısıtlayan aile baskısının nedenini yaşlarından kaynaklı ekonomik özgürlüğe sahip olmamalarına yormuşlardır. Yine de kendilerini eski kuşaklardaki kadınlarla, örneğin anneleri ya da anneanneleriyle kıyasladıklarında, z kuşağı kadın olma deneyimlerinde kendilerini çok daha bilinçli, özgür ve cesur hissettiklerini söylemektedirler. Özellikle annelerinin kadın olmalarından ötürü gençliklerinde yapamadığı birçok şeyi kendilerinin yapabiliyor olmasını Z kuşağı olmanın avantajı olarak görmektedirler. Ayrıca Z kuşağının toplumsal cinsiyet eşitliği bilincine sahip olduğunu düşünmekte ve özellikle evlilik yaşamlarını mümkün olduğunca bu eşitlik çerçevesinde yürütmeyi hedeflediklerini söylemektedirler.

Katılımcıların kentsel mekan deneyimleri incelendiğinde ortak bir tablodan bahsetmek mümkündür. Tamamı bekar olan katılımcıların kentsel mekana erişebilmelerini sınırlandıran nedenlerin başında aileleri gelmektedir. Ailenin, Z kuşağı kadınların kamusal alandaki hareketliliğini kısıtlaması, özel alanlarındaki özgürlük hissiyatlarını da etkilemektedir. Z kuşağı katılımcılar, ailelerinin kendilerine yönelttiği baskıyı hem kamusal alanda hem de ev içi özel alanda hissetmektedirler. Gençler ve yetişkinlerin alanlarını karşılaştırarak inceleyen Valentine’in çalışmasında genç kızlar, aile gözetiminden kaynaklı kendi evlerini

daha kamusal, dışarıyı ise daha özgür ve rahat davranabildikleri özel alan olarak görmüşlerdir (Valentine, 1996:205-220; Kern, 2020).

Aileleriyle birlikte yaşayan tüm katılımcıların ne zaman evden çıkacakları, nereye gidecekleri, kiminle gidecekleri ve ne zaman eve dönecekleri ailenin kontrolü ve sınırları dahilindedir. Genellikle eve giriş saatleri 20:00 ile 22:00 arası olan katılımcılar, bu sınırları aştıklarında aileleriyle tartışma yaşadıklarını söylemektedirler. Bazı katılımcılardan elde edilen bulgularda ise katılımcıların akşam eve giriş saatini ailelerinin değil, mahallelinin belirlediği görülmüştür. Yaşadığı şehirde kadınların geç saatte dışarıda bulunmasının hoş karşılanmadığını söyleyen ve bunun verdiği endişe ile kendini eve erken dönmek zorunda hisseden katılımcılar, aslında kentsel mekanda ikincil konumlarını benimseyen kadınların görünür örneğidir. Şafak (2020)' ın Nevşehir'de yaşayan kadınların kent deneyimlerini incelediği çalışmasında da çeşitli yaş grubundaki kadın katılımcıların eve dönüş saatlerini belirleyen en temel etmenlerin ev içi sorumluluklar, havanın kararması ve çevredeki insanların tepkisi olduğu görülmüştür. Havanın kararmasıyla birlikte kadınların ev dışında bulunmaları, hoş görülme-yen bir durum olarak karşılarına çıkmaktadır. Köse Akkırman (2019)' ın gerçekleştirdiği çalışmada da kadınların mekansal deneyimlerinin sınırlarını belirleyen etmenlerin başında sosyal çevrenin geldiği görülmektedir. Araştırmadaki katılımcıların mekansal sınırlılıklarını belirleyen sosyal çevrelerini ilk olarak %41 oranla komşular, ikinci olarak %36,7 oranla akrabalar, üçüncü olarak ise %18,3 oranla arkadaşlar oluşturmaktadır.

Katılımcıların mahalle gözetiminde olmaları, gündelik hayatlarında sıklıkla endişeli hissetmelerine neden olmaktadır. Karşı komşusunun kendisini görüp, ailesine söyleyeceği korkusuyla evinin balkonunda sigara içmekten çekinen Katılımcı 1'in endişesi, özel ve kamusal alandaki deneyimlenen zorlukların iç içe geçtiğini göstermektedir. Özel alana müdahil olan mahalleli karşısında kadınlar, deneyimledikleri zorluklara yönelik kendince baş etme pratikleri yaratmaktadırlar. Katılımcı 5'in erkek arkadaşı evine geldiğinde ayakkabılarını içeri alması, onu huzurlu hissettirirken, Katılımcı 14'ün evde kimse yokken babasının ayakkabılarını dışarıya koyarak 'evde erkek var' imajı yaratması onun güvenli hissetmesini sağlamaktadır. Bulgulara göre katılımcıların, yaşadıkları mahalle deneyimlerinin özünde tedirginlik duygusunun ön plana çıktığı görülmüştür.

Katılımcıların kentsel mekanda karşılaştıkları zorluklar incelendiğinde ise tüm katılımcıların kent içinde sözlü tacize ve istenmeyen bakışlara maruz kaldıkları, bazı katılımcıların ise fiziksel tacize maruz kaldığı görülmüştür. Bütün katılımcılar hayatlarında en az bir kere takip edilme hissi yaşamış, bazı katılımcılar ise çok kez takip edilme sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Özel aracı olan katılımcıların trafikte kadın oldukları anlaşıldığı vakit takip edildiği, sıkıştırıldığı ve korna çalınıp, laf atıldığı görülmüştür. Katılımcıların kentsel mekanda karşılaştıkları bu zorluklarla baş etme yöntemlerine bakıldığında geç saatte dışarıda bulunmadıkları, dikkat çekici kıyafetlerden ve makyajdan kaçındıkları, kentin kalabalık yollarını ve işlek toplu taşıma hatlarını tercih ettikleri, toplu taşımada sırt çantası taktıkları, yakınlarına telefon uygulamasından takip konumu yolladıkları, güvende hissetmedikleri bir anda telefonla konuşma taktiği uyguladıkları görülmektedir. Bu baş etme yöntemlerinin yanı sıra bazı katılımcılar çantalarında törpü, makas, bıçak gibi kesici alet ve biber gazı taşımaktadır. Bütün katılımcıların kentsel mekanda deneyimledikleri zorluklar karşısında korku duygusunun ön plana çıktığı görülmüştür. Katılımcıların korku duygusunun içeriğinde ise en fazla tecavüz ve öldürülme korkusu yer almaktadır. Kentsel mekan deneyimlerindeki tüm karar mekanizmalarını ele geçiren korku duygusu, katılımcıların nerede, ne zaman, kiminle ve hangi kıyafetle olmaları gerektiğinin belirleyicisidir. Çünkü kadınların belirli saatler ile belirli yerler dışında olması ve norm dışı giyim tarzına sahip olması, cinsel saldırıyı normalleştirebilecek sebeplerdendir (Hançer, 2021).

Kentsel mekanın alt yapısındaki binalar, parklar, otobüs durakları gibi alanlar da, kentsel mekanın üst yapısını oluşturan yaşam biçimleri de erkekler özne alınarak ortaya çıkarılmıştır (Aktaş, 2017). Şehir tasarımı için erkeklerin ihtiyaçları ve beklentileri göz önüne alınırken kadınlar ikincilleştirilerek göz ardı edilmiştir. Kentsel mekanda cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklı özgür olamadıklarının farkında olan katılımcılar, erkeklerin kentsel mekan deneyimlerinin kadınlarınkinden oldukça farklılaştığını söylemektedirler. Katılımcılara göre erkeklerin kentsel mekana erişebilme hakları ve özgürlükleri her zaman daha fazladır. Katılımcıların bu bilinçte olmaları, onların kentsel mekana erişimlerine yönelik beklentiler yaratmasını sağlamaktadır. Mirioğlu (2019)'nın çalışmasında, katılımcı kadınların, kendilerini ve cinsiyet olarak 'kadını' ev içi işlerden sorumlu tuttukları ve kentsel mekandaki kısıtlılıklarını erkeklerin yanı sıra kendilerinin de ürettikleri görülmüştür. Oysa ki bu araştırmanın örneklemini oluşturan Z kuşağı kadınlar, ev

içi sorumlulukları kendi cinsiyetleriyle özdeşleştirmemekte, erkeklerin de aynı derecede sorumlu olmaları gerektiği yönünde kesin bir sınır çizmekte, kentsel mekan deneyimlerinin ev içi sorumluluklar nedeniyle kısıtlanmasına katiben karşı çıkmaktadırlar. Z kuşağı kadınlarının geçmiş kuşaklara göre daha sorgulayıcı ve bilinç sahibi olmalarından kaynaklı özgürlükçü ve hakkını arayan yapılarının olduğu şüphesizdir. Ancak yüzyıllardır nesilden nesile devam eden ataerkil yapının kadınlara yüklediği normlar, özgürlüğün önünde duran dikenli bir duvardır.

Z kuşağı kadınların özgürlükçü yapıları ile cinsiyetlerine atfedilmiş roller sürekli bir çatışma halindedir. Kendilerini anlamadıklarını iddia ettikleri başta aileleri olmak üzere eski kuşakların geleneklerine, yaşam tarzlarına, kurallarına uygunluk göstermek zorunda kalan Z kuşağı kadınlar, yıkmak istedikleri cinsiyetçi duvarları yıkamamaktadırlar. Araştırmada yer alan katılımcıların bulgularında da görüldüğü üzere Z kuşağı kadınları harekete geçebilecek kadar özgür ruha sahip ancak ailelerinden ve çevresel etkenlerden kaynaklı özgür yaşam tarzına sahip değillerdir.

Gelecekteki akademik çalışmalara, literatürde eksikliği bariz hissedilen feminist coğrafya temelli çalışmaların artırılması, kentsel mekan ve kadın çalışmalarında kuşak profillerine, özellikle Z kuşağına önem verilmesi önerileri sunulabilir. Ayrıca bu çalışmada nitel yöntemle ele alınan Z kuşağı kadınların kentsel mekan pratikleri, nicel yöntem ile ele alınarak daha geniş örneklem grubuyla çalışılabilir. Bir diğer öneri ise çalışma grubuna Z kuşağı erkeklerinin de dahil edilmesi ve Z kuşağının kentsel mekan pratiklerinin cinsiyet odağında karşılaştırmalı incelenmesidir.

Son olarak;

Kentsel mekanın imtiyazlısı erkek, madunu kadındır.

KAYNAKLAR

Bu tez çalışmasında APA 6 atıf sistemi kullanılmıştır.

- Acar-Savran, G., Tura Demiryontam, N. (2020). Kadının Görünmeyen Emeği. Yordam Kitap.
- Alkan, A.(2005). Yerel Yönetimler ve Cinsiyet. Ankara:Dipnot.
- Aksu, M. (2022). Z Kuşağı Üniversite Son Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Çalışma Yaşamından Beklentileri. Marmara Üniversitesi Kadın Ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, 6(2), 55-103.
- Aktaş, G. (2017). Kadın Açısından Kente İlişkin Mekan Pratikleri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (27), 136-149.
- Arık, H. (2009). Kahvehanede Erkek Olmak: Kamusal Alanda Erkek Egemenliğin Antropolojisi. A. Alkan. (Ed.) Cins Cins Mekân. (3. Cilt). ss.168-201. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Baykan, D. A. (2015). Yerel Yönetimler İçin Kadın Dostu Kent Planlaması Ve Tasarım İlkeleri Rehberi. Ankara: Uzerler Matbaacılık.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 231-274.
- Anderson, M. ve Jiang, J. (2018). Teens, Social Media & Technology 2018. Pew Research Center.
- Cumur, Ş. (2021). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Kadın ve Mekân. Yüksek Lisans Tezi, Konya Teknik Üniversitesi.
- Çeştepe, H. ve Berkün, S. (2016). Türkiye’de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin aşılmasında kadın dostu kentler. S. Erdoğan, D. Ç. Yıldırım ve A. Gedikli (Eds.), Uluslararası Yönetim, Ekonomi ve Politika Kongresi Bildiriler Kitabı Cilt 3 içinde (ss. 2599-2611), İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- Çobangil, O. (2018). Pozitivizm, Chicago Kent Ekolojisi Okulu ve Kent Güvenliği. Kent Akademisi, 11(4), 673-682.
- Dinçtürk, C., Açıksoz, S. (2018). Bolu- Mudurnu Yerleşiminde Kadınların Dış Mekân Kullanımları. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 20(3), 431-442.
- Dökmen, Z. (2009). Toplumsal Cinsiyet, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dökmen, Z. Y. (2015). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. (6. Baskı), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Durutürk, B. (2018). Feminizm ve Çokkültürlülük arasındaki ilişki üzerine bir İnceleme. Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi, 20(2), 76-90.
- Efe Güney, M., Akbudak, H., Ay, F., Tuncay, B., vd. (2022). Kadın Dostu Kent Planlama Yaklaşımı Kapsamında Güvenlik Kriterinin Değerlendirilmesi: Çiğli Örneği. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi(31), 16-58.
- Erden Ayhün, S. (2013). Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar Ve Örgütsel Yansımaları. Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2(1), 93-112.
- Ergül Güner, C. (2023). Kadın Dostu Kent Uygulamalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Francis, T. ve Hoefel, F. (2018). 'True Gen': Generation Z and its implications for companies. McKinsey & Company.
- Giddens, A. (2017). Sosyoloji, çev. Şenol, İstanbul: Kırmızı Yayınevi.

- Goffman E. (2014). Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar. Çev. L. Ünsaldı, Ş. Geniş & S. N. Ağırnaslı. Ankara.
- Görmez, B. A. (2021). Neoliberal Özne Olarak Z Kuşağı. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 23 (2). 509-530.
- Güllüpınar, F. (2012). Kent Sosyolojisi Kuramları Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 21(3), 1-29.
- Günel, E. C., (2023). Kadın Dostu Kent Uygulamalarının Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Günindi Ersöz, A. (2015). Özel Alan / Kamusal Alan Dikotomisi: Kadınlığın "Doğası" Ve Kamusal Alandan Dışlanmışlığı. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 18(1), 80-102.
- Gürbüz, S. (2015). Kuşak Farklılıkları: Mit mi, Gerçek mi?. İş ve İnsan Dergisi, 2(1), 39-57.
- Hançer, A. (2021). Kentsel Feminizm Perspektifinden Kadınların Kent Alanındaki Görünürlüğü. Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 4(2), 230-243.
- İndigo Dergisi, (2021, 6 Şubat). Türkiye Z Kuşağı araştırması: Gençlerin kaygıları ve beklentileri neler?. <https://indigodergisi.com/2021/02/turkiye-z-kusagi-arastirmasi/> Erişim tarihi: 14.06.2022
- Kadın Dostu Kentler, 2024 www.kadindostukentler.com
- Kalfa, A., Aytekin, S. B. ve Dinç, Ö. Z. (2020). "Kent İçi Ulaşımın Cinsiyeti: Ankara Örneği". A. Alkan. (Ed.) Cins Cins Mekân. (3. Cilt). ss.217-242. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Karaibrahimoğlu S (2021). Kuşak Değişimi Bağlamında Kentsel Kamusal Mekânı Yeniden Düşünmek. Planlama, 31(3), 519 - 529.
- Kaymaz Mert, M. (2021). Avrupa ve Türkiye'den Örnekleriyle Kadın Dostu Kentler. EURO Politika(11), 122-129.
- Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak. Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 344.
- Keçeci, G. (2016). Kadın Dostu Kentler Projesinin Freirean Yaklaşım ve Makro Feminist Sosyal Hizmet Uygulamaları Üzerinden İncelenmesi. Doktora Tezi (basılmamış), Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara.
- Kern, L.(2020). Feminist Şehir. Çev. Beyaza Sumer Aydaş, İstanbul: Sel
- Kırık, A. M., Köyüstü, S. (2018). Z Kuşağı Konusunda Yapılmış Tezlerin İçerik Analizi Yöntemiyle İncelenmesi. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(2), 1497-1518.
- Köse Akkırman, D. (2017). Toplumsal Cinsiyet ve Mekan: Kent Mekanına Erişimde Cinsiyete Dayalı Farklar ve Eşitsizlikler. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kulak, H. (2023). Kamusal Alan-Özel Alan Ayrımı Ve Habermas'ın Kamusal Alan Düşüncesi. Habitus Toplumbilim Dergisi, 4(4), 115-144.
- Lefebvre, H(2016). Şehir Hakkı. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lordoğlu, C.(2020). İstanbul'da Bekar Kadın Olmak. İstanbul:İletişim.
- Metin Acher, T. (2021). Başörtülü Yoksul Kadınların Ötekileri. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Mirioğlu, G. (2018). Kentlere Feminist Coğrafya Perspektifinden Bakmak. Ege Coğrafya Dergisi, 27(2), 183-194.

- Mirioglu, G. (2019). Balıkesir Kentinde Kadınların Kamusal Mekân Kullanımı: Feminist bir perspektif. Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özgüç, N. (1998). Kadınların Coğrafyası. İstanbul: Çantay.
- Özsoy, B., Sipahi, E. B., (2016). Türkiye’de Kadın Dostu Olma İddiasında Bir Kent: Gaziantep. Çağdaş Yerel Yönetimler, vol.25, no.3.
- Pew Research Center. (2019). Generation Z Looks a Lot Like Millennials on Key Social and Political Issues.
- Philips, A.(2015). Demokrasinin Cinsiyeti. İstanbul: Metis Yayınları.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 22(Özel Sayı 2), 161-182.
- Putnam Tong, R. (2006). Feminist Düşünce. Çev. Zafer Cırhinlioğlu. İstanbul: Gündoğan.
- Ritzer, G., Stepnisky, J. (2012). Modern Sosyoloji Kuramları. Çev. Himmet Hülür. Ankara: Deki Yayınları.
- Saraç, S (2013). Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları, editör Lerzan Gültekin, Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Sarıgöl, P. (2020). Kesişimsellik Teorisi ve Farklılıkların Feminizmi. Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi, 3(6), 331-352.
- Seemiller, C., Grace, M. (2016). Generation Z Goes to College. Jossey-Bass.
- Serter, G. (2013). Şikago Okulu Kent Kuramı: Kentsel Ekolojik Kuram. Planlama Dergisi, 23(2), 67-76.
- Smith, W. K. ve Nichols, T. (2015). Understanding the Millennial Generation. Journal of Business Diversity, 15(1), 39-47.
- Şafak, G. (2013). Kadın ve Kent İlişkisinde Yerel Yönetimler Nevşehir İli Örneğinde Kadın Dostu Kentler. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Şenol,N (2008). Kadın Dostu Kentler: Avrupa’dan Örnekler, Erişim Adresi: https://turkey.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/kadin_dostu_kentler_avrupadan_ornekler_4.pdf
- Strauss, W. Ve Howe, N. (1991). Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069. William Morrow.
- Taş, G. (2016). Feminizm Üzerine Genel Bir Değerlendirme: Kavramsal Analizi, Tarihsel Süreçleri ve Dönüşümleri. Akademik hassasiyetler, 3(5).
- Töle, H. M. (2005). Immanuel Kant’ta Özgürlük ve Sorumluluk İlişkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Tuncer, S. (2012). Beşeri Coğrafyaya Feminist İtirazlar. Fe Dergi, 4(1), 78-90.
- TÜİK, Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2022
- Ulubay, S., Önal, F. (2020). Mekân Üzerine Sorunsallar ve Kavrayışlar: Fenomenoloji Kuramının Yirminci Yüzyılın Mekân Anlayışına Etkileri. Megaron, 15(4), 606-613.
- Uslu, F., Demir, E. (2023). Nitel Bir Veri Toplama Tekniği: Derinlemesine Görüşme. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 40(1), 289-299.
- Ünal, H. B., (2021). Gündelik Yaşamda Mülteci Genç Kadınların Mekan Pratikleri, Karşılaştıkları Engeller Ve Toplumsal Cinsiyet Temelli İhtiyaçlar. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. Sosyoloji Konferansları, (35), 29-56.
- Yılmaz, A. (2009). “Benim Adım Bayram, Herkes Bu Tezgâha Hayran”: Kadın-Kent İlişkisinde Sosyete Pazarı Durağı. A. Alkan (Ed.). Cins Cins Mekân. (3.Cilt). ss. 202-216. İstanbul Varlık Yayınları.
- Yılmaz, Z. (2007). Hannah Arendt’te Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımı ve Modern Çağda Toplumsal Alan. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Yılmaz, Z. (2010). Özel Alan-Kamusal Alan Ayrımının Tarihsel Temelleri "Antik Yunan". Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi (14), 359-371.
- Yıkıcı, A., Salman, T. (2022). Kadın Dostu Kent Bağlamında Kadın Ve Kent İlişkisi: Trabzon Örneği. Journal of Mehmet Akif Ersoy University Economics and Administrative Sciences Faculty, 9(3), 1677-1708.
- Yıldırım, O., Sönmez, B. (2022). Umut Mekânı Olarak İnternet: Toplumsal Olaylar ve Hak Arama Bağlamında Z Kuşağı Üzerine Mikro Bir İnceleme. Yeni Medya, 2022(12), 234-257.
- Wollstonecraft, M.(2020). Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi. Çev. Deniz Hakyemez. İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

EKLER

EK 1. GÖRÜŞME SORULARI

DEMOGRAFİK SORULAR

Yaşı:

Mesleği:

Yaşadığı Şehir:

Medeni Durumu:

Evliyseniz eşiniz çalışıyor mu? Ne iş yapıyor?

Eğitim Durumu:

Anne-Baba Eğitim Durumu:

Anne Baba Mesleği:

Herhangi parti, dernek, sivil toplum kuruluşuna üyeliğiniz var mı?

Ev, araba vd. mülkiyet sahipliğiniz var mı?

Aylık kişisel ortalama geliriniz:

Z Kuşağı Olmak

1. Z kuşağını nasıl tanımlarsınız?

2. Sizce Z kuşağını diğer kuşaklardan ayıran özellikleri nelerdir?

3. Z kuşağının “özgürlükçü, bağımsız, sorgulayıcı” tanımları hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Siz de kendinizi böyle tanımlayabilir misiniz?

4. Z kuşağı bireyi olmak size ne hissettiriyor?

-Bundan memnun musunuz? Neden?

-Avantajlı ve dezavantajlı yanları nelerdir?

5. Z kuşağı bir kadın olmak sizin için ne anlam ifade ediyor? Diğer kuşaklardaki kadınlardan varsa farkları neler?

-Kendinizi anneniz, anneniz ya da babaannenizle kıyasladığınızda nasıl farklar görüyorsunuz?

6. Z kuşağının toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda farkındalığa sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

Kentle İlişki

7. Yaşadığınız kenti nasıl tanımlarsınız ?
-Sevdiğiniz ve sevmediğiniz tarafları nelerdir?
8. Yaşadığınızdan kentten memnun musunuz?
-Hayır ise neden memnun değilsiniz?
9. Başka bir kentte yaşamak ister miydiniz? -Evet ise nerede ve neden?
10. Yaşadığınız kentte en sık kullandığınız mekanlar nereler?
11. Yaşadığınız kentte en çok hangi mekanlarda vakit geçirmeyi seversiniz?
-Tercih ettiğiniz eğlence mekanları nereler?
12. Boş zamanlarınızda ne yaparsınız?
-Hangi aktiviteleri gerçekleştirirsiniz?
-Hangi mekanları kullanırsınız?

Sosyal Çevre-Kentsel Mekan Kullanımı İlişkisi

13. Ailenizle, arkadaşlarınızla, partnerinizle görüşmelerinizde genelde hangi mekanları tercih edersiniz? (Ayrı ayrı cevaplanarak)
14. Ev içinde üstlendiğiniz görevler dışarı çıkmanızı etkiliyor mu?
15. Gelir düzeyinin ev dışına çıkma kararında ya da gidilen mekanın tercihinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
16. Romantik partnerlerin ev dışına çıkma kararında ya da gidilen mekanın tercihinde etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?
-Varsa sizin partnerinizin bu konudaki tutumu nasıl?

Kadın Olma Deneyimi ve Kentsel Mekan Kullanımı

17. Yaşadığınız kentte bir kadın olarak deneyimlediğiniz zorluklar nelerdir?
-Bu zorluklarla başa çıkmak için neler yapıyorsunuz?
18. Yaşadığınız kenti güvenilir buluyor musunuz?

-Kadınlar için güvenilir bir kent olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

-Size göre bir kentin güvenli olup olmadığı neye bağlıdır?

19. Yaşadığınız kentte güvenli bulmadığınız ve sizi endişelendiren bölgeler, mekanlar var mı?

-Varsa bu yerleri neden güvenli bulmuyorsunuz?

-Varsa güvenli bulmadığınız bu yerlere daha önce hiç gittiniz mi? Deneyiminizi anlatır mısınız?

20. Kent içinde kendinizi güvenli bulmadığınız durumlarda ne tür önlemler alıyorsunuz?

21. Yaşadığınız kentin sokak aydınlatmalarını yeterli buluyor musunuz?

22. Yaşadığınız kentin emniyet önlemlerini yeterli buluyor musunuz?

-Başka nasıl önlemler alınabilir?

23. Hangi toplu taşıma araçlarını kullanıyorsunuz?

24. Toplu taşıma araçlarında rahatsızlık duyduğunuz durumlar var mı? Varsa neler?

25. Evinizden toplu taşıma araçlarına kolaylıkla erişim sağlayabiliyor musunuz?

-Evinize en yakın durak ne kadar mesafede?

-Akşam en geç sefer saati kaçta?

26. Otobüs, dolmuş, taksi şoförlerine güven duyuyor musunuz?

-Geceleri taksiye binmekten tedirgin oluyor musunuz?

-Otobüs ya da dolmuşta tek yolcu kalmaktan tedirgin oluyor musunuz?

27. Ehliyetiniz ve aktif kullandığınız aracınız var mı?

-Yoksa sebebi nedir?

-Varsa kadın olduğunuzdan dolayı trafikte rahatsızlık verici durumlar yaşıyor musunuz?

Kadın Olma Deneyimi ve Özgürlük

28. Nasıl bir semtte ve mahallede yaşıyorsunuz, tarif edebilir misiniz?

29. Hiç komşularınız tarafından gözetlendiğinizi hissediyor musunuz?

30. Komşularınız tarafından bazen baskılandığınızı hissediyor musunuz?

-Komşularınızın dedikodu yaratmasından çekindiğiniz için dikkatli davrandığınız durumlar oluyor mu?

31. Yaşadığınız kentte özgür olduğunuzu düşünüyor musunuz? Neden?

- Sizce özgürlük nedir? Nasıl tanımlarsınız?

32. Akşamları eve dönmek için belirli saat sınırınız var mı? Neden?

-Varsa bu sınırı kim belirliyor?

-Ailenizin bu konudaki tutumu nasıldır?

33. Geceleri dışarı yalnız çıkmak sizde nasıl bir duygu uyandırıyor?

-Bu duyguyu hissetmenizin nedeni nedir?

34. Evden dışarı çıkma, istediğiniz bir yere gitme, istediğiniz bir aktiviteye katılma konusunda ailenizle çatışma yaşadığınız oluyor mu? Neden?

-Bu konudaki istekleriniz için aileden izin alma gereksinimi hissediyor musunuz? Evet ise ailede ilk kiminle diyaloga geçersiniz?

35. Kent içinde erkeklerin yaşadığı deneyimlerle kadınların yaşadığı deneyimleri kıyaslarsanız nasıl bir yorum yapabilirsiniz?

-İkisi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

-Sizce bir eşitlik var mı? Neden?

36. Giyim tarzınızın kent içinde bölgelere, mekanlara göre farklılık gösterdiği oluyor mu?

-Oluyor ise neden?

-Oluyor ise hangi bölge ya da mekanlarda?

37. Kent içinde gitmek istediğiniz ancak kadın olmanızdan ötürü gitmekten çekindiğiniz yerler var mı?

-Varsa nereler?

-Varsa neden çekinme duygusu hissediyorsunuz?

38. Kentteki özgürlük düzeyinin cinsiyetle ilişkili olduğunu düşünüyor musunuz? Neden?

-Evet ise bu farklılaşma sizce nasıl değıştirilebilir?

-Evet ise kentsel mekanda kadınların erkeklerle eşit özgürlüğe sahip olabilmesi için ne yapılabilir?

39. Hayalinizdeki ideal kenti tanımlar mısınız?

EK 2. ETİK KURUL BELGESİ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Mahur TOPRAK

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji

Sayın Mahur TOPRAK,

"Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Z Kuşağı Kadınların Kentsel Mekan Pratikleri" adlı İnsan Araştırmaları Etik Kuruluna yapmış olduğunuz başvurunuz (Protokol NO. 2022/460) kurulumuzun 26.11.2022 tarihli ve 2022/12 toplantısında değerlendirilerek etik olarak uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunarız.

Prof. Dr. Hamit COŞKUN (Başkan)

Prof. Dr. Mehmet AYIGIT (Üye)

Prof. Dr. Atay EREN (Üye)

Prof. Dr. H. Birol YALÇIN (Üye)

Doç. Dr. Seval ALKOY (Üye)

Doç. Dr. Abdurrahman DOKURKULU (Üye)

Av. Zühal Demirci (Üye)